Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X. nr. 26 (485) — Joi 27 iunie 1963 ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ 8 pagini 50 bani

pag. 5-6: MARIN PREDA povestire

pag. 4: VERONICA PORUMBACU versuri

Plecare în larg
Fotografia: DAN GRIGORESCU

TUDOR ARGHEZI

medalion

VORONEȚUL LUI DAN GRIGORESCU

E de introdus într-un oval, purtat de obicei cu lanț de aur sau pe fir de mătase, ca un mărțișor, figura unui artist.

Neputînd să-i cer acestui mare meșter, de care modestia lui tresare, amănunte personale, ca să nu-l sperii cu publicitatea — vorba lui Verlaine: *J'ai peur d'un baiser comme d'une abeille* — mă căznesc să umplu conturul cu silabe, pe tăcute.

Cine nu are un aparat fotografic pentru tiparul pe panglică transparentă, al unei împrejurări, scene și figuri? Dar cine nu scrie versuri și proză? Dar și cîți pictori nu fac pictură?

Din toate lipsește o fărîmătură de ceva, de un ceva esențial, fără de care rezultatul e mai mult sau mai puțin prost. Invizibilul în toate meșteșugurile e bietul talent, peste aparate, condeie și culori, invizibilul neînvățat la nicio școală și la nici un dascăl de vizibil și de citibil.

Fotoaparatul e o mașină. Dar și vioara e o mașină, și pianul și condeiul. Singur invizibilul cu omul care le manevrează le dă un vizibil expresiv și un sens. În mîinile lui Dan Grigorescu obiectivul se comportă ca un violoncel, ca harfa, ca orga. Clapele, strunele sînt însă într-insul, în ochii lui, în alesul sentiment al gustului. În minutarul lui unele sună la secunda oportună, la singura secundă de coincidențe cu aspectul, cu lumina, cu umbra, cu unghiul de privelişti împreunate pentru rostirea întreagă a ceea ce s-ar putea denumi poate substanță, poate personalitate, poate și mai mult, ca să nu forțăm vocabularul aproximativ. Fotografiile lui Dan Grigorescu echivalează cu creația compozitorului: facultăți abstracte ale văzului, ale intelectului și emoției colaborează cu maestrul împrumutate unele de la celelalte.

Păstrez încă de la apariție, ca o comoară de avar, bucuros că-și mîngîie tezaurul în secret, Voronețul, mînăstirea splendorilor moldovenești închinate misterelor sensibilităților, pe cărarea cărora barca aeronautică lansată din Moscova în dîra nenufarilor de argint cerești, caută să le prindă cu năvodul și să le aducă omenirii, turburată de siluete și fantome.

Comoara Voronețului a fost despărțită în doi Voroneți cu doi ctitori aș zice paraleli, Ștefan cel Mare în sihăstria cuviosului Daniil și celălalt, Dan Grigorescu. S-ar părea ciudat că în paiele din culcușul sihastrului din ținutul Sucevei, acoperit azi cu stampele maestrului Dan, un sihastru și el, al poeziei în icoane, s-a găsit cel mai vechi manuscris de limbă romînească, al psaltirei. În spațiul melancoliilor lui Hamlet sînt parcă unele predestinări...

În așteptarea consacrărilor streine, Dan Grigorescu a făcut cu Voronețul lui și al lui Ștefan cel Mare, la Washington, între nord-americani, o nouă intrare semnificativă a geniului romînesc, în continuă desfășurare prin streinătățile depărtate.

Dacă izbuteam medalionul, i l-aș fi sărutat și prins artistului subt gulerul de la haină și cravată...

MIHAI BENIUC

Frumusețea din constelații

Tu bucurii mi-ai dat te nu se știu,
Ca peșteri încă nedescoperite;
În ele numai lacrimile scriu,
Unind cu stalagmite stalactite.

E codrul împietrit de fericiri
Cumplitei vieți luate pe furate:
Vizitatorule, tu stai, te miri,
Pierdut în minunatele palate!

Da, ne-am iubit aici, am plîns, ne-am strîns,
Visînd nemuritoarea floare-albastră,
Și dacă focu-n vatră ni s-a stins,
Fu cînd trecum în stele vraja noastră.

Căutați-ne de sînteți curioși,
Acolo prin eterne constelații;
Căci dintre aștri tocmai cei frumoși
De noi vorbesc, de patimi apucații.

Vom fi greșit, n-om fi greșit, – se poate.
Osînda să ne fie pe pămînt!
Ci-ntreaga frumusețe din păcate
Stă-n constelații sus ca lucru sfînt.

Rost

În sumbra perspectivă a miilor de ani
Din noi nu mai rămîne nimic, poeți sărmani,
Deși știut e cum că Homer decît elenii
Ținu mai mult cu două sau chiar cu trei milenii.

Sonetele s-or stinge treptat ca niște focuri,
Iar de-or mai sta din ele cuvinte, fi-vor jocuri
De vorbe ne-nțelese rostite de copii
Pe-a tale noi maidane, tu vreme care vii.

Dar eu aș vrea frumoasa Elenă să rămînă
La fel de iuminoasă ca-n vremea cea bătrînă
(Chiar dac-o leacă pus-a lui Menelaos coarne).

Și visuri să trezească și răscoliri în carne
La toți urmașii noștri, făcîndu-i să iubească, –
Altminteri fără rost e viața pămîntească.

Două aniversări

DEMOSTENE BOTEZ ȘI ION MARIN SADOVEANU LA 70 DE ANI

Demostene Botez și Ion Marin Sadoveanu, iubiții scriitori și prieteni, au ancorat de curînd într-un port nou al vieții. La 50 de ani, omul drept și bun ocolește capul Bunei Speranțe; la 60 de ani schimbă lopețile și i se pare că visleşte mai cu spor; la sfîrșitul deceniului următor, îl așteaptă pe cheu o mulțime care flutură batistele și îi strigă cuvinte de prietenie. Este drept să întîmpini astfel pe ostenitorul multelor lucrări și pe acel care a adunat cinste pentru numele său.

Martor statornic al vieții și al artei lor, îmi cer voie să evoc unele din întîmplările trecutului. Cum se formează în noi imaginea unui om? L-ai întîlnit odată, de mult, și ai vrut să știi cine este și ce ascunde înfățișarea lui. Al schimbat cu el primele cuvinte și din ce ți-a spus, din inflexiunile vocii lui, ai început să înțelegi ceva. Ocolești de departe pe cel rău și îngust la minte, dar te bucuri de reîntîlnirea omului drept și luminat. S-au adunat deatunci, în împrejurările cele mai deosebite, zecile, sutele de impresii ale clipei. Cîți alți oameni ai întîlnit în viață? În aceste zile ale primăverii, plouă seminţele arțarilor și înălbesc pînă departe pămîntul. Dar una din ele a întîlnit pămîntul rodnic: a crescut o tulpină și s-a înverzit în frunze, a zîmbit o floare și s-a legat un fruct. Nu ești judecătorul lui, dar mulțumești în cugetul tău aceluia care dăruindu-ți rodul prieteniei, ți-a făcut propria ta viață mai ușoară și mai frumoasă.

Pe Demostene Botez l-am cunoscut înainte de a-l întîlni. Mă cucerise grația melancolică a cîntecului său. Cînd, la sfîrșitul primului război mondial, „caravana munților" părea a se depărta de pămîntul țării, poetul a exprimat cu forță un sentiment general. L-am aflat curînd după aceea pe Demostene Botez în cercul „Vieții romînești", în preajma lui Ibrăileanu. Prietenul lui Sadoveanu, al lui Topîrceanu, al lui Ralea, frumosul și impunătorul bărbat cu priviri blînde întrupa trăinicia unui legămînt. Devotamentul a fost vocația sa. N-avea cuvinte multe, dar înțelegeai că, întocmai ca Gruia în drama lui Davila, junghiul dușman ar fi putut găsi pieptul lui. Cine va studia odată întreaga operă a lui Demostene va putea reconstitui lanțul nenumăratelor lui intervenții pentru dreptate și omenie, în sprijinul celor prigoniți, al celor slabi, al celor deznădăjduiți. Într-o epocă în care violența inumană și-a spus de atîtea ori cuvîntul, îi se datorește și unor personalități și unor scriitori ca Demostene Botez prelungirea lanțului omeniei pînă în zilele noastre, cînd el aduce cu fiecare cuvînt, cu fiecare rînd al său o piatră nouă la clădirea care se înalță. Este un scriitor simplu, cuminte și direct. Sub fiecare înjghebare a imaginației lui afli o impresie a vieții, tălmăcită de el cu emoție și umor. Extrage o semnificație dintr-o împrejurare măruntă și aprinde un cărbune într-o picătură de rouă. Discreția în manifestarea literară este o însușire destul de rară. Scriitorul care se lipsește de avantajele marilor gesturi patetice, este răsplătit de prietenia cititorilor delicați și cuminți, ca și el. Poate că unor scriitori ca Demostene Botez nu li se întind cununi grele, dar li se oferă o floare și li se adresează un surîs al iubirii.

Prietenia oamenilor se hrănește din multe rădăcini. Nu este destul de încăpătoare inima omului pentru a adăposti în ea chipuri diferite, prețuite pentru tot atîte și alte motive? Ion Marin Sadoveanu a fost tovarășul tuturor zilelor mele și este ființa mai bine cunoscută de mine și care mă cunoaște mai deplin. În unele clipe ale vieții n-am avut nevoie să ne spunem ceva, ci am rămas muți și am înțeles totul. Smulg tăcerii aceste cîteva cuvinte. Cînd acum peste patru decenii și mai bine ne-am întîlnit pentru întîia oară, am ghicit în înfățișarea sa extrem de îngrijită, în riguroasa supraveghere a ținutei sale, o parte întinsă din destinul omului, al scriitorului și al operei lui. Ne-am instruit împreună; izvoarele noastre sînt în mare parte comune. Aceeași carte uitată se găsește, la București, în două exemplare. Îi bănuiam un fond de timiditate, care avea nevoie de carapacea unei forme foarte organizate, rezistente în violențele mediului. Simțul formei este unul din cele mai puternice în Ion Marin Sadoveanu. Trebuie să privești, pentru a-l înțelege, mai întîi manuscrisul lui, acele pagini perfect desenate, în care a lăsat urme zborul zvelt al rîndunelelor, suflarea vîntului în dunele de nisip. Se prelungește o linie directă de-aci pînă la impecabilul orator de catedră, profesorul de teatru al mai multor generații de actori, amatori și curioși. Cine citește una din paginile atît de bine cristalizate ale lui Ion Marin Sadoveanu, cine ascultă și privește pe vorbitorul demn, în care ai pîndi zadarnic o slăbiciune, o ezitare, o uitare, își închipuie greu ce muncă îndelungă a căutării de sine, ce migăloasă lucrare a construcției se ascunde sub perfecția formei lui literare și a apariției lui publice. Cîțiva prieteni cunosc însă lunga cercetare care

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 6)

IN PAGINILE 2-3

LUCRĂRILE PLENAREI LĂRGITE A COMITETULUI DE CONDUCERE AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

CARNET DE SCRIITOR

Ziua învățătorului

... Ziua învățătorului — ce sărbătoare meritată! Ea vine în aceste zile toride, următoare frigurilor examenelor trecute, și concertează nu numai bucuria acestor minunați oameni, harnici, modești, întru totul admirabili, ci și luminoasele sentimente de gratitudine ale întregului popor.

Învățători, elevi și părinți, o țară întreagă, se bucură în această zi, care este ziua luminii, a primilor snopi de lumină, cu grijă aleși, pe care milioane de copii învață să-i culeagă.

În 1844, Ion Ghica, făcînd cîteva „Insemnări asupra învățăturii publice", spunea: „Unul din așezămintuile care aduc un folos obștesc este organizația învățăturii publice".

„Oamenii (continua Ghica) sunt toți niște muncitori, a căror cîtime de producere atîrnă din mai multă sau mai puțină desvoltare a înțelegerii și a cunoștințelor fiecăruia".

A trebuit să treacă un veac pentru ca învățătura să devină într-adevăr publică, să aducă foloase obștești, să fie pentru toți. Un veac a trebuit să se scurgă pentru ca, în sfîrșit! acea „cîtime de producere" a fiecărui om care muncește (căci toți oamenii se nasc cu capacitatea de a munci, dar nu chiar toți muncesc) să poată fi promovată și dezvoltată prin învățătură.

Zilele de astădată ale învățătorilor și ale școlarilor, ale școlii în general, ne sînt bine întipărite în memorie. Ele nu făceau loc sărbătorii.

Am cunoscut marșurile învățătorilor neplătiți cu lunile, pornind, disperați, spre București. Am putut simți jalea elevilor care nu-și puteau procura cărțile de școală și a celor siliți să scrie, cu degetele înghețate, în clasa în care învățătorul se preumbla dintr-un colț în altul suflîndu-și în pumni. Am scris, acum mai bine de trei decenii, despre acel foarte tînăr dascăl din Timișoara, leșinat în clasă, în fața elevilor, după ce răbdase de foame trei zile și nu-și primise salariul de șase luni.

„Mie (spunea N. Iorga, în clipa preluării, în 1931, a conducerii Ministerului Instrucției Publice) îmi trebuie satul care să primească din inimă pe învățător și învățătoare..."

Primirea putea să fie, uneori, „din inimă", dar pînă la urmă, era primirea unor sate sărmane, lăsate în beznă de partidele de guvernămînt, — primire făcută unor oameni disprețuiți de clasa posedantă. Nu „apostoli ai neamului", ci martiri.

Satul „care să primească din inimă" pe învățător și învățătoare e deabia satul (sau orașul) de azi. Satul și orașul țării socialiste, satul și ora-

Eugen JEBELEANU

(Continuare în pag. 6)

VICTORIA NOULUI ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA VECHIULUI REFLECTATĂ ÎN LITERATURĂ

— Text prescurtat al referatului Biroului Uniunii Scriitorilor prezentat la plenara lărgită a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R. P. R. —

Referatul a fost expus de tovarășul **OV. S. CROHMALNICEANU**, membru al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

După Conferința pe țară a scriitorilor, au apărut numeroase cărți interesante inspirate nemijlocit de opera desăvîrșirii construcției socialismului. Urmînd îndemnul partidului, literatura noastră a eștigat considerabil în actualitate. Un număr mare de scrieri aduc azi o imagine directă, adesea vie și bogată în semnificații, a modului cum poporul romîn își clădește o existență nouă, luminoasă, cum își valorifică nestingherit în cadrul ei hărnicia, priceperea, contribuind cu toate însușirile sale sufletești la edificarea lumii comuniste. Pe acest drum al pătrunderii mereu mai adînci în viață, am inregistrat succese incontestabile. Dar tocmai transformările adînci petrecute în realitățile sociale din jurul nostru, tocmai nevoia de a le oglindi cît mai fidel, ne îndeamnă să nu ne mulțumim cu realizările obținute, să căutăm a le depăși, pentru că însăși desfășurarea amplă a construcției socialismului ne-o cere. Caracterul revoluționar al literaturii noastre nu se poate împăca — e evident — cu nici un fel de stagnare. Oricît de importante succese am obținut, trebuie să ținem pasul cu mișcarea impetuoasă a vieții, să fim sensibili la permanentele ei innoiri, să înțelegem în profunzime cerințele stadiului actual de dezvoltare a societății noastre.

Iată de ce ne interesează în cel mai înalt grad să discutăm cum este oglindită în literatura noastră victoria noului în lupta impotriva vechiului. Iată și pentru ce referatul de față nu insistă asupra realizărilor, evidente, oprindu-se mai mult asupra acelor probleme care necesită încă eforturile noastre conjugate spre a fi rezolvate. O astfel de dezbatere a inceput în presă acum cîteva luni și a antrenat un număr mare de participanți, scriitori și critici. Cu acest prilej au fost îmbrățișate o multitudine de probleme (poate chiar prea multe pentru a fi adînite suficient), interesul pe care l-a trezit dezbaterea a dovedit că ea aborda o chestiune serioasă și de însemnătate pentru dezvoltarea creației.

Scriitorii noștri sînt în mod firesc preocupați de înțelegerea justă, profundă și multilaterală a formelor caracteristice îmbrăcate de lupta noului impotriva vechiului, azi la noi. Ce particularități prezintă acest proces în condițiile societății noastre în etapa ei actuală de dezvoltare, iată ce vrem să ne devie foarte clar, pentru că numai astfel vom ști să reflectăm convingător, cu adîncime realistă, dialectica vieții, mersul înainte al istoriei, perspectiva lucrurilor.

Partidul ne dă în lămurirea unei astfel de probleme o îndrumare clară și precisă. În pătrunzătoarea analiză marxist-leninistă pe care a făcut-o la Congresul al III-lea raporturilor sociale din țara noastră în etapa actuală, a desăvîrșirii construcției socialiste, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej spunea: „În prezent activitatea ideologică, munca de lichidare a influențelor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi și nou". Forma specifică pe care o îmbracă azi la noi antagonismele sociale este așadar indicată limpede. Urmînd această îndrumare prețioasă, literatura noastră a reușit să surprindă aspecte caracteristice ale realităților contemporane, aducînd în dezbatere procese variate din sfera conștiinței. Au apărut cîteva romane valoroase cu asemenea preocupări: „Risipitorii" de Marin Preda, „Casa" de Vasile Bebreanu ș.a. Multe schițe și nuvele inspirate din actualitate atacă în ultima vreme cu succes probleme etice. D. R. Popescu în valorosul volum „Umbrela de soare", care cuprinde lucrări excelente ca „Nabucodonosor" și „Pădurea"; N. Velea în „Întîlnire tîrzie"; Fănuș Neagu în „Drum întins"; Th. Mazilu în „Brînza cu ceapă" sau „O crimă perfectă"; N. Țic în „Multe baloane colorate", Radu Cosașu în „Vara", dezvăluie formele sub care raporturile umane socialiste, spiritul de răspundere față de soarta colectivității, solidaritatea tovărășească, se ciocnesc de egoismul brutal, de instinctele acaparatoare, de indiferența lașă sau de alte forme ale individualismului burghez. Dar în unele schițe și nuvele cu astfel de preocupări se observă și unele lipsuri, asupra cărora vrem să stăruim. Nu o dată, problemele morale capătă o expresie abstractă. Nu se mai întîlnește oameni vii, purtători ai anumitor deprinderi, cu o biografie definită, cu o anumită mentalitate, cu comportări determinate obiectiv, ci fantomele unor atitudini etice, lipsite de sîngele și carnea vieții sociale. O biată țigară aseunsă în buzunar pentru a fi fumată de gazdă după ce musafirii vor pleca, devine la N. Țic („Un fum de țigară") criteriul chemat să facă discriminarea între două morale. Tendința de a „eticiza" ciocnirile complexe și concrete din viață, de a reduce lupta dintre nou și vechi numai la o frămîntare interioară de autoperfecționare se remarcă și la alți autori. Raportul s-a referit în continuare, sub acest aspect, și la unele schițe ale lui N. Velea și Sorin Titel, preeam și la cîteva intervenții din dis. cuția purtată în presă.

Conflictele morale din planul conștiinței își au rădăcinile în existența oamenilor și implicații nenumărate în desfășurarea acesteia. Așa că oricе conflict este pînă la urmă mai mult sau mai puțin social. Caracterul său specific etic, estetic sau gnoseologic îl stabilim noi convenind să numim astfel anumite elemente predominante într-o ciocnire de mentalități. Întotdeauna îndărătul ideilor stau însă oameni vii, medii sociale, interese de clasă, sisteme de viață, care-și dispută locul sub soare. Lupta dintre nou și vechi, desfășurîndu-se azi la noi cu precădere pe tărîmul conștiinței însumează prin urmare și ciocniri de alt ordin. Antagonismele capătă un mult mai pronunțat accent ideologic, dar nu încetează prin aceasta să fie sociale și să angreneze existențe întregi, raporturi complexe umane în toate domeniile, nu se prezintă ca niște procese strict individuale de iluminare lăuntrică, ci au pluralitatea vieții.

Particularitățile luptei dintre nou și vechi în etapa desăvîrșirii socialismului sînt în anumite lucrări unilateralizate, privite schematic, nedialectic. Teza importantă că tărîmul principal al luptei de clasă devine azi la noi conștiința oamenilor nu implică ideea că lupta de clasă încetează să se mai dea și pe alte tărîmuri. Principalul nu înseamnă unicul sau singurul domeniu. Dispărînd baza economico-socială a claselor exploatatoare, mentalitatea acestora, așa cum se păstrează ea în diferite forme ale conștiinței sociale, în deprinderile pe care oamenii le-au moștenit din orînduirea capitalistă, rămîne sfera unde ofensiva noului se lovește acum de cea mai mare rezistență a vechiului. Dar de aici nu rezultă că opera desăvîrșirii construcției socialiste nu întîmpină nicio împotrivire și în alte domenii decît în cel ideologic.

Dușmanul de clasă se manifestă și concret, ca individualitate, nu doar ca spirit abstract, ca stihie. Totodată, pe plan internațional, capitalismul n-a dispărut. El încearcă prin toate mijloacele să saboteze opera de construire a socialismului în țara noastră. Sigur că astfel de manifestări îmbracă în condițiile victoriei definitive a socialismului la noi, forme caracteristice limitate (pentru că se izbesc de unitatea politico-morală a poporului), ascunse și disparate din aceleași motive, dar totuși îndîrjite, pline de ura claselor deposedate.

Răspunsul cel mai clar la aceste probleme ni-l dă realitatea însăși. Deplasîndu-și accentul principal pe planul conștiinței oamenilor, lese lupta noului cu vechiul din sfera socialului, etichetîndu-se complet și abstractizîndu-se, cum lasă să se creadă unele lucrări literare? Chiar schița cîtorva situații din viață ne dovedește contrarul. Nu e cazul să insistăm aici asupra avîntului industriei noastre socialiste din ultimii ani. Nume ca Hunedoara, Onești, Săvinești, Borzești, Brazi, vorbesc de la sine. Sînt centre industriale utilate după cel mai nou cuvînt al tehnicii mondiale, cu întreprinderi ridicate într-un timp record. Mecanismele lor complicate au reușit să le stăpînească în scurtă vreme muncitorii, meșterii și inginerii noștri și azi ele lucrează cu maximum de randament. Tot mai des, peste granițe se vorbește de „miracolul economic romînesc", se aude întrebarea: „cum a fost cu putință aceasta?" Explicația constă în faptul că partidul a aplicat cu înțelepciune și fermitate politica marxist-leninistă de industrializare socialistă a țării, de dezvoltare armonioasă și în ritm susținut a tuturor ramurilor economiei naționale.

Dar acest proces impetuos al industrializării socialiste nu este lipsit de aspecte ale luptei noului impotriva vechiului, luptă cu variate implicații morale. În sistemul producției planificate, comoditatea, fuga de răspundere, ușurința uneia se răsfring asupra altora. Nerespectarea ritmicității într-o secție se resimte în munca întregii uzine. O organizare proastă a lucrului îl lovește și pe cel care-și văd de treabă. Nu se resimt relațiile personale dintre oameni de pe urma unor asemenea contradicții pe care le generează lupta noului cu vechiul? Introducerea tehnicii înaintate e o problemă capitală a industriei noastre. Peste tot se desfășoară cu rapiditate o acțiune de modernizare și raționalizare a producției, se adoptă procedee noi, se automatizează numeroase operații. Sînt cazuri cînd acest proces întîmpină rezistența unora. De ce? Condițiile vechi de lucru le ofereau anumite avantaje personale. Deprinderea cu noile mașini presupune pentru ei o epocă de adaptare, un cîștig mai redus la început, poate chiar renunțarea la o situație de superioritate (singurul care știe să facă o piesă complicată etc.). Iată cadrul altor forme de luptă a noului cu vechiul, cu obiceiurile moștenite, cu concepțiile înguste, cu rămășițele mentalității individualiste. Colectivizarea agriculturii s-a încheiat la noi cu 4 ani înainte de termenul prevăzut. În acest fapt istoric se reflectă iarăși o biruință strălucită a noului, modul cum partidul a reușit prin politica sa înțeleaptă să-și cîștige încrederea țărănimii, să convingă cu răbdare și perseverență omenii că numai unindu-și pămînturile în gospodării colective vor ajunge la un mare belșug de bunuri și vor putea duce o existență demnă și civilizată. Satul arhaic romînesc, pe care atîți teoreticieni ai conservatorismului l-au prezentat rezistînd oricăror schimbări într-o incremenire ancestrală, a îmbrăcat clubotele de șapte poște și se interesează acum de azotați pentru îngrășarea solului, de proteinele din alimentația vitelor și de motoarele tractoarelor. Obiectivul central al luptei pentru desăvîrșirea construcției socialiste azi la țară este consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective. Ce înseamnă aceasta ne-au arătat documentele de partid. Dar nu e aici terenul larg social al unei lupte puternice între nou și vechi? Întărirea economică a gospodăriilor nou create nu se poate realiza, cum se știe, decît pe calea sporirii avutului comun, a măririi fondului de bază, care îngăduie lărgirea activității productive.

E ușor de văzut că folosirea optimă a forțelor de muncă are de înfrînt nu puține rămășițe individualiste, prejudecăți familiare sau deprinderi vechi. De asemenea, elemente cu tendințe demagogice pot căuta în condițiile respective, să-și croiască drum către posturi de conducere, făcîndu-se promotorii soluțiilor ușoare, imediate, fără perspectiva viitorului. Iată iarăși o ciocnire de mentalități cu ecouri vaste în viața socială a satului. Noul își dispută terenul cu vechiul în nenumărate ciocniri cu caracter asemănător și cu implicații foarte variate în raporturile sociale, în relațiile dintre copii și părinți, dintre soți, dintre băieți și fete etc. Exemplele pot fi înmulțite cu alte aspecte din lumea intelectualității, în care mai mult ca oricînde antagonisme ideologice din sfera opiniilor filozofice, convingerilor filozofice, credințelor artistice și gusturilor se repercutează direct în viața de toate zilele. În toate aceste exemple, pe care ne oferă viața, contradicțiile de ordin politic, moral sau chiar filozofic izvorăsc, cum se vede, din activitatea socială a oamenilor și-și au [illegible] în ea. Lupta noului cu vechiul [illegible] întreaga existență, chiar atunci cînd se dă în primul rînd pe tărîmul conștiinței.

Mai departe, referatul a atras atenția că unele piese de teatru sau bucăți de proză pleacă de la conflicte tipice pentru realitatea noastră socială, dar le prezintă nu odată, în forme [illegible] de ascuțime, de dramatism. Eroii se vindecă de păcatele lor mult prea ușor, cum se întîmplă în comedia lui P. Everac „Costache și viața interioară". E de ajuns o fărsă cam puerilă, cu un president de gospodărie agricolă colectivă cu cunoștințe economice inapoiate și foarte limitate, să-și schimbe bruse felul de a vedea lucrurile și problema comasării să nu mai întîmpine nici o rezistență. La fel, soții cu idei înapoiate, să-și dea consimțămîntul cu nevasta să se ducă la studii („Nuntă la castel" de Șăiș Andrieș). Un singur schimb de experiență înfrînge neîncrederea în tineri a lui Moș Teodor, vechi meșter strungar („Stînd" de Fr. Munteanu). Un țăran își schimbă mentalitatea de mic proprietar numai pentru a nu apărea într-o postură inferioară la o petrecere („O căruță cu mere" de Petru Vintilă). Nu ne gîndim nici o clipă să contestăm faptul că astfel de forme ale luptei noului cu vechiul au loc în realitate și că ele sînt adesea foarte semnificative pentru transformările care se petrec azi la noi, în conștiința constructorilor socialismului. Procese morale de autodepășire ale unor oameni buni „dar cu lipsuri" au furnizat temele a nu puține schițe și nuvele izbutite, de o incontestabilă noutate. Există azi un întreg peisaj literar inedit al diverselor mutații semnificative în gîndirea și sensibilitatea oamenilor, mutații determinate de relațiile socialiste. O contribuție substanțială au adus în această direcție prin lucrări serioase și durabile: M. Preda, E. Barbu, V. Em. Galan, Papp Ferenc, V. Reureanu, Al. I. Ghilia, D. R. Popescu ș.a. Ei au surprins aspecte actuale ale luptei noului cu vechiul, înfățișînd judicios și convingător transformări sufletești revelatoare, apreciind just natura obstacolelor interioare învinse și efectul verosimil al anumitor întîmplări care determină asemenea schimbări de mentalitate. Lucrări de acestea sînt necesare și e de dorit să fie și mai multe ca număr, deoarece studiază depășirea unor cusururi morale nu capitale, dar care prin răspîndire constituie probleme importante ale formării conștiinței socialiste.

Dece însă, într-o serie de lucrări literare, lupta noului cu vechiul, chiar atunci cînd are la bază ciocniri caracteristice a două mentalități, una aparținînd viitorului și cealaltă trecutului, rămîne la conflicte lipsite de forță?

Astfel de scrieri trădează urmările unei înțelegeri insuficient de adîncite a raporturilor dintre general și individual, dintre lege și întîmplare în imaginea artistică.

A prezenta numai aspectele cele mai răspîndite ale fenomenelor, înseamnă a vedea numai o latură a lor. Într-adevăr, lupta dintre vechi și nou la azi, la noi, cu precădere forma ciocnirii lor în conștiința oamenilor și presupune procese de educație a indivizilor în spiritul moralei socialiste. Dar așa cum am arătat și ne-o dovedește realitatea, ciocnirea dintre ceea ce e înaintat și ceea ce e înapoiat în viață are și alte aspecte. Tipicul nu reprezintă o simplă medie statistică, ci o surprindere a esenței fenomenelor. Cu alte cuvinte, literatura trebuie să oglindească fidel, în întreaga lor complexitate, toate laturile conflictelor din societatea noastră, tocmai pentru a da imaginea adevărată a luptei noului cu vechiul. Unilateralizarea este la rădăcina preferinței arătate de nu puține opere aspectelor secundare, neesențiale, ale ciocnirilor din viață. Într-o literatură militantă cum e a noastră are o mare importanță ca forța demascatoare să se îndrepte împotriva fenomenelor celor mai dăunătoare, și care constituie efectiv piedici în calea desăvîrșirii construcției socialismului. Neocolind astfel de fenomene, înțelegîndu-le exact natura și formele specifice de manifestare în condițiile societății noastre, vom reuși să aducem în paginile cărților și pe scenele teatrelor ciocniri puternice, între ceea ce e înaintat și înapoiat în realitatea înconjurătoare.

Anumite vicii morale ca egoismul brutal, necinstea, instinctele acaparatoare, trufia, poltroneria, chiar dacă nu au cum izvori din relațiile noi sociale și sînt prelungirea unei mentalități a cărei bază de clasă a dispărut azi la noi, în anumite cazuri — cum o dovedește viața — cînd ajung să domine un caracter, pot face dintr-un individ, un element profund dăunător, în stare să stînjenească obiectiv prin acțiile sale progresul social. Oare delapidatorii bunului public nu lovesc ca niște dușmani înrăiți regimul nostru? Oare nu există hoți, huligani, carieriști, satrapi, care se comportă ca adversari ai socialismului, de vreme ce se opun muncii constructive, îi aduc pagube grave? Astfel de indivizi, cum ne-o dovedesc chiar exemplele citate din viață, ajung în conflicte pe viață și pe moarte în unele cazuri, cu cei din jur, cu promotorii raporturilor morale socialiste dintre oameni. Tipicul presupune răsfrîngerea generalului în particular. Iată de ce reflectînd specificul luptei actuale dintre vechi și nou, nu trebuie să ocolim asemenea situații încordate, de teamă că am denatura înfățișarea de ansamblu a realităților descrise. Totul constă mai întîi în înțelegerea profundă a acestor procese, apoi în oglindirea lor sub forma specifică a literaturii, adică nu ilustrînd generalul prin particular, ci făcînd-o să se răsfrîngă ca în viață în situații individuale vii.

Pe de altă parte, prezentarea cazurilor fără raportarea lor la ansamblu, înregistrarea strictă a faptelor concrete izolate de înlănțuirile generale, care fac să apară legea, duce la negativism. Vechiul e văzut în scrierile viciate de o asemenea tendință în proporții exaltate. Particularul înecă aici generalul. Copacul întunecă imaginea pădurii. Neglijarea contextului general, dilatarea peste proporțiile reale a unei situații locale, l-a făcut pe Paul Anghel, fără voia lui, să dea în comedia „Șapte inși într-o căruță" drept probleme principale ale satului nostru de azi, chestiuni cu totul necesențiale. Iarăși viața ne dovedește chiar și prin puținele exemple pe care le-am citat, că vechiul se găsește în defensivă, că noul îi dispută peste tot terenul. Fenomenele negative nu pot abate înaintarea noastră. Ele o stînjenesc, îi ridică obstacole în cale, dar pînă la urmă sînt biruite de forțele noului. Comportările caracteristice moralei socialiste s-au răspîndit considerabil. Întîlnim peste tot exemple de creștere a simțului răspunderii socialiste față de colectiv. Nenumărate exemple atestă cum s-a dezvoltat sentimentul proprietății obștești și conștiința datorii de a o apăra atunci cînd cineva caută să o jefuiască. Opinia publică socialistă a devenit o putere activă și educativă. În marile colective de muncă, purtătorii urîți ai acțiilor de huliganism, de destrăbălare, beția și imoralitatea sînt respinse cu o deosebită vigoare. A neglija tocmai aceste aspecte ale proceselor din realitate, înseamnă a luneca în negativism, a cădea sub influența opticii mărginite și defetiste mic-burgheze. Frontul nostru scriitoricesc a respins întotdeauna cu fermitate orice înclinație de a înlocui critica sănătoasă, constructivă, pătrunsă de răspundere, cu exagerările panicarde. Pentru a nu zugrăvi lupta noului cu vechiul nici în culori idilice, nici în tonurile sumbre negativiste, trebuie să ne raportăm mereu la realitate, să studiem cu atenție fenomenele caracteristice ale etapei actuale de construire a socialismului în țara noastră.

Referatul a insistat apoi asupra faptului că operele literare aduc o contribuție mai eficientă socială atunci cînd scriitorii folosind indicațiile partidului studiază cu atenție și cu pasiune mereu irezată realitățile și abordează în ele problemele fundamentale, serioase, a căror rezolvare necesită eforturi deosebite. Dacă literatura e cunoaștere, investigare a realității, descoperire de relații semnificative în viață, ea trebuie într-adevăr să dezvăluie aspecte inedite ale fenomenelor social-morale, să comunice oamenilor o înțelegere sporită a ceea ce se petrece în jurul lor și nu lucruri îndeobște știute. Referatul și-a exprimat dezideratul ca schițele, nuvelele, romanele, piesele noastre de teatru să acorde un interes sporit formelor mai ascunse ale înfruntării dintre vechi și nou. E vorba de depistarea situațiilor în care rămășițele mentalității burgheze nu se prezintă ca atare, adică dezvăluindu-și conținutul de clasă, ci se sublimează, caută să îmbrace haine universal umane, să apară ca atitudini inerente omului, sau chiar să se adapteze relațiilor socialiste, să se dea drept trăsături morale înaintate. Vom întîlni astfel lașități care se vor ascunde sub masca delicateței sufletești, arivisme care vor poza în expresii ale hărniciei, instincte slugarnice camuflate sub principiul respectării disciplinei etc. Operele noastre vor contribui la întărirea conștiinței socialiste, prezentînd asemenea conflicte, ajutînd oamenilor să distingă adevăratele trăsături ale noului de vechiul îmbrăcat într-o haină mincinoasă. Referatul a subliniat apariția unor asemenea lucrări în literatura noastră, tocmai ca o expresie a maturizării acesteia, a succeselor înregistrate în ultima vreme de creația inspirată din actualitate. Asemenea confruntări sporesc simțitor caracterul combativ al literaturii noastre, pentru că obligă la o denunțare în esență a moralei burgheze și reclamă în problema respectivă, o soluție revoluționară, comunistă. Caracterul contemporan al unei opere literare nu-l dă numai timpul cînd se petrece acțiunea ei, ci și atitudinea autorului față de faptele prezentate. Întrebarea „cum se manifestă lupta noului împotriva vechiului în viață, care sînt principalele domenii, sectoare, forme ale acestei lupte, demne de atenția scriitorului?", trebuie așadar completată printr-o întrebare la fel de firească: „care este poziția creatorului în selectarea și generalizarea ciocnirilor observate?!"

Concepția despre lume are un rol hotărîtor în creația artistică. Acesta e un principiu de bază al esteticii marxist-leniniste. Nu întîmplător se ridică dușmanii noștri tot mereu împotriva lui, opunîndu-i — ca în atîtea alte domenii ale activității spirituale — spontaneitatea conștiinței. Pledoaria burgheză împotriva factorului conștient înseamnă de fapt lupta împotriva eficienței artei, împotriva rolului ei activ social-transformator, iar în condițiile orînduirii noastre, împotriva principiului partinității comuniste și a conducerii artei de către partid.

Concepția despre lume a stat întotdeauna la temelia literaturii și artei, a determinat — în ultimă instanță — succesele și insuccesele creației.

Nu e vorba de a pune la îndoială rolul talentului sau al intuiției artistice, ci de a înțelege că realizarea, valorificarea talentului necesită o privire cît mai lucidă asupra societății și dezvoltării sale. Același talent, îndrumat de o concepție înaintată asupra lumii, dă roade infinit mai bogate. Marii creatori au realizat opere mai bune — și sub raport artistic! — în perioade caracterizate printr-o superioară clarviziune ideologică, și au suferit înfrîngeri atunci cînd au făcut concesii gîndirii retrograde (Gogol, G. Hauptmann, la noi Goga).

Ideologia marxist-leninistă nu poate înlocui talentul, studierea vieții sau munca îndelungată, minuțioasă asupra manuscrisului, dar oferind singura concepție consecvent științifică asupra lumii, poate asigura înflorirea maximă a talentului, un rezultat superior al muncii depuse de scriitor. Orientarea ideologică clară îl scutește pe acesta de bîjbîieli și erori, îl ajută să deosebească esențialul de accidental, să răspundă cu promptitudine și eficiență comenzii sociale a timpului său.

Faptul că scriitorii noștri trăiesc într-o societate socialistă și au condiții optime pentru realizarea talentului lor, nu înseamnă că ei ar intra automat în posesia concepției marxist-leniniste despre lume. Pentru aceasta sînt necesare eforturi susținute și permanente din partea lor, în speță eforturi pentru înțelegerea sensului, desfășurării și perspectivei conflictului înfățișat. Absența sau slăbirea clarviziunii ideologice va împiedica sau îngreuna delimitarea precisă a noului autentic de vechi și, chiar atunci cînd nu va avea efecte grave, îl va împinge pe autor spre rezolvări facile și false.

Neajunsul semnalat îl vom descoperi în unele lucrări ale lui Costache Anton, Corneliu Leu și Aurel Leon, volumul de debut, „Estudiantina" de Mircea Radu Iacoban ș. a. care se caracterizează, în genere, prin absența conflictelor, numeroase schițe rămînînd la nivelul relatărilor fără acuitate psihologică și filozofică. Deznodămîntul ușor previzibil și dinamica facilă a evoluției conflictului grevează serios romanele lui Șerban Nedelcu.

Raportul just de forțe, în stare să evidențieze superioritatea noului este în esență tot o problemă ideologică. Aci nu este vorba — cum s-a mai subliniat de atîtea ori — de un simplu echilibru în numărul de pagini, episoade, fapte, sau de o superioritate cantitativă a noului față de vechi, ci de una infinit mai importantă, esențială, calitativă; neînțelegerea acestui lucru poate avea efecte dăunătoare în critica literară sau în practica redacțională.

Problema reală constă în forța cu care e zugrăvit noul, în puterea de convingere de care dispun reprezentanții săi, în capacitatea scriitorului de a demonstra convingător superioritatea, invincibilitatea forțelor înaintate. Piesa lui Teodor Mazilu „Proștii sub clar de lună" a fost criticată nu pentru că autorul ar fi denaturat „raportul numeric" dintre reprezentanții noului și ai vechiului, ci pentru că în piesa sa vechiul nu înfrînește o opoziție viguroasă, iar noul apare diminuat, palid, neconvingător.

În artă, ca și în viață, trebuie cauterizate cu fierul roșu al demascării elementele vechiului, năravurile lumii burgheze, apucăturile filistine, falsul sentimentalism, tot ce ține de un mod perimat de a gîndi și înțelege viața. Avem strălucite tradiții ale comediei satirice. Să le continuăm prin piese cu mesaj clar, cu ascuțime critică, de un înalt nivel artistic. Teatrul nostru are nevoie de satire viguroase, aliate infocate ale noului, neîmpăcate și înverșunate adversare ale vechiului din viață: spectatorii iubesc comediile pline de miez, cu o repliică scînteietoare, cu acel ris pe care îl prețuia Caragiale, rîsul care îi arde într-adevăr pe ticăloși.

Problema conflictului literar este indestructibil legată de cea a eroului pozitiv — o caracteristică a literaturii realist-socialiste impusă de însuși specificul noii realități.

Cu toate că și în această direcție s-au înregistrat în anii din urmă realizări serioase putem oare să afirmăm că scriitorii noștri au izbutit să creeze eroi care să înfățișeze în întreaga ei plenitudine, bogăția spirituală a muncitorului contemporan, inamic al spiritului rutinier și promotor al procedeelor tehnice cele mai avansate, organizator admirabil al producției, exemplu de comportare în viața personală și obștească?

Ne putem declara satisfăcuți de modul în care este explorată în literatură tipologia complexă a țăranului colectivist care, debarasîndu-se de rămășițele mentalității individualiste, ajunge la conștiința socialistă? Luptele de idei din domeniul științei și culturii, în vederea elucidării problemelor importante ridicate de actuala etapă istorică, scot la iveală trăsături noi ale intelectualității atașate cauzei progresului.

Trebuie să acordăm toată atenția dorinței pe care o exprimă cititorii, aproape la fiecare consfătuire, atunci cînd afirmă că vor să găsească în operele literare modele demne de urmat, eroi capabili să le dea exemple de rezolvare — de pe platforma moralei socialiste — a numeroaselor probleme concrete din realitate. Mai ales pentru tineret acest aspect prezintă o importanță excepțională, deoarece tineretul caută cu aviditate eroi literari a căror pildă să o urmeze, după modelul cărora să se comporte în muncă și în viața de toate zilele.

Unii autori, din păcate mai manifestă preferințe pentru firile cu o psihologie cețoasă, pentru caracterele excentrice sau pentru indivizi cu un univers spiritual plafonat. Alții, sub pretextul că fac o literatură de simboluri, sublimează într-atît trăsăturile individuale ale eroilor pozitivi încît acești eroi ajung să se transforme în simple idei abstracte. Există o mare bogăție de calități morale superioare care se întîlnesc astăzi tot mai des în comportarea oamenilor simpli, constructori modești ai socialismului. Înfăptuirile din jurul nostru sînt dovezi grăitoare ale hărniciei, priceperii și entuziasmului lor creator. În nenumărate fapte admirabile, pe care le înregistrează zilnic opera desăvîrșirii construcției socialiste și de care sînt pline ziarele, pulsează o mare abnegație umană, un admirabil eroism cotidian. Avem datoria să reflectăm în operele noastre, în special asemenea trăsături morale caracteristice omului nou, optimismului său robust, încrederii lui în forțele muncii constructive puse în slujba celor mai înalte idealuri umane. Numeroase fapte din realitate atestă superioritatea atîtor atitudini de patriotism socialist. Un cod moral înalt se reflectă în ele, fie că e vorba de acte eroice, cu răsunet, fie de munca zilnică modestă, dar tenace, neobosită, entuziastă. În acest avînt constructiv se statornicesc noi relații de ajutorare tovărășească între oameni, sentimente de solidaritate și amiciție bazate pe prețuirea obiectivă a calităților umane.

Profilul eroului contemporan îl vom face să apară viu în paginile cărților, reliefînd altruismul, simțul răspunderii față de colectivitate, devotamentul neprecupețit pe care-l arată cauzei socialismului masele însuflețite de nestăvilitul avînt al clădirii societății celei mai drepte cunoscute vreodată în istorie.

Referatul a trecut apoi la discutarea mijloacelor folosite în prezentarea luptei dintre nou și vechi. Problema mijloacelor artistice — a arătat el — este legată strîns de obiectul înfățișat, de viziunea scriitorului, de conținutul de viață și conținutul de idei al imaginii.

Referatul a scos în evidență îmbucurătoarele căutări artistice încununate de succes întîlnite azi în creația literară. Acest sufluri inoitor e prezent în toate genurile. Am vrea să stăruim aici, a precizat referatul, asupra deficiențelor în alegerea modalității de reflectare a anumitor fenomene pentru că ele se repercutează inevitabil asupra mesajului operelor literare.

În această ordine de idei, să ne reîntoarcem la pericolul descripției neînsuflețite. Un domeniu în care el se mai manifestă din plin este acela al reportajului. În revistele noastre literare sau în volume apar încă destule reportaje plate, constatative, golite de probleme importante ale contemporaneității, lipsite de o clară finalitate estetică. Autorii lor se mulțumesc să constate niște realizări, dar nu înfățișează drumul sinuos, greu pînă la obținerea acestora, nu reușesc să-i însuflețească și să-i mobilizeze pe cititori. Relatarea seacă, aplatizată plictisește. Fără a nesocoti cerințele speciei, reporterul trebuie să găsească mijloace prin care să emoționeze profund. Una din căile ce duc spre reușită este abordarea curajoasă, de pe poziții partinice, a înfruntărilor din viață, a ciocnirilor în care se cristalizează caracterul eroului comunist.

Am amintit nu întîmplător de cerințele speciilor literare. Aceasta pentru că în ultimul timp s-a observat fie o alunecare a reportajului spre povestire, fie, dimpotrivă, a povestirii către reportaj. Nu sîntem adepții compartimentelor pure, cunoaștem multe cazuri de aliaje nobile între genuri, specii și forme, dar aci ne referim la impreciziunile în alegerea mijloacelor specifice, ceea ce poate avea efecte negative. Părerea o confirmă atît eșecul unor reportaje superficial „romanțate", cît și folosirea neabilă a unei „viziuni reporticești" în proză. În acest fel iau naștere forme hibride, nesatisfăcătoare nici ca reportaj, nici ca povestire. Ele s-au strecurat chiar și în ultimele volume ale unui autor atît de înzestrat ca Eugen Barbu, în scrierile altor prozatori ca Ion Isfrati sau Radu Cosașu.

Dacă, pe de o parte, ne-am referit la tendința de limitare la cazurile observate nemijlocit pe teren fără o generalizare profundă, pe de altă parte, trebuie să punem în discuție tendința generalizării pe calea abstractizării și schematizării personajelor și conflictelor, printr-o folosire abuzivă a convenției artistice, a simbolurilor — în general a mijloacelor rezumative în reflectare. Nimeni nu poate obiecta impotriva acestor mijloace, cît timp sînt folosite cu măsură și puse în slujba cunoașterii veridice a realității. Accentuarea lor unilaterală duce însă tocmai la slăbirea veridicității, la încețoșarea imaginii, la pierderea clarității mesajului și la posibilitatea interpretării lui în mod ambiguu.

Realismul socialist nu exclude din arsenalul mijloacelor sale asemenea forme rezumative, mai mult: printre multiplele sale modalități artistice pot exista unele bazate pe convenție. Hotărîtoare rămîne și aci poziția ideologică a creatorului, orientarea sa partinică. În plus, arta realismului socialist, prin însăși natura sa, este o artă ancorată profund în concretul existenței sociale, și în majoritatea covîrșitoare a cazurilor preferă generalizări pe concret, pe viu, printr-o legătură explicită cu viața cotidiană. Într-o artă realistă, îndreptată hotărît spre real, formele rezumative joacă de obicei un rol subordonat, ele trebuie folosite cu pondere, cu un precis simț al măsurii.

Nerespectarea acestei cerințe produce eșecuri de genul piesei Moartea nu vine din cer de Dumitru Radu Popescu.

Urmărirea originalității cu orice preț, a inovației de dragul inovației, duce — cu sau fără voia autorului — la minimalizarea conținutului, la bagatelizarea artei însăși. Cu toate succesele obținute, s-au observat în ultimul timp asemenea tendințe în dramaturgia noastră. Unii dramaturgi tind să înlocuiască aprofundarea psihologică, caracterizările multilaterale, conflictele majore, reale, prin pseudoinovații formale, construcții artificiale și efecte tehnice neobișnuite, prezente chiar în piese nu lipsite de calități, ca „De n-ar fi iubirile" de Dorel Dorian, „Camera fierbinte" de Al. I. Ștefănescu, „Șeful sectorului suflete" de Al. Mirodan.

Raportul ilustrează în continuare tendința spre o simbolistică artificială în domeniul prozei, citînd schița „A treia zi de război" de Vasile Rebreanu.

Lupta dintre vechi și nou se dă în literatură și pe tărîmul mijloacelor de expresie. O modalitate artistică nepotrivită poate altera mesajul unei lucrări. Arta noastră presupune o mare diversitate de stiluri, forme, modalități, important este însă ca ele toate să aibă la temelie concepția marxist-leninistă despre lume, să se încadreze în unica metodă de creație a scriitorilor noștri — realismul socialist — și să aibă o înaltă ținută artistică.

Munca literară este o muncă dificilă și de mare răspundere. În aprecierea acestei munci trebuie să se îmbine principialitatea, intransigența față de tot ce este străin realismului socialist, cu înțelegerea caldă, dragostea față de misiunea nobilă a scriitorului. Din păcate, în redacțiile editurilor sau revistelor, se mai face simțită uneori fuga de răspundere, eziterile în opinii, sicilele neprincipiale. Redactorul de editură de pildă (adică responsabilul de carte, șeful de secție, redactorul-șef etc.) face adesea observații care nu privesc

orientarea întregului, ci diverse pasaje judecate în afara contextului. O lucrare care pare un produs in serie satisface nu o dată comoditatea editurii şi graba scriitorului de a se vedea tipărit fără refaceri. Ba se întîmplă destule ori să fie chiar lăudată în cronici sau recenzii cu un caracter apologetic.

Trebuie să fim conştienţi de faptul că arta noastră realist-socialistă are o funcţie profund afirmativă, are menirea să susţină prin toate forţele orînduirea socialistă, victoria noului asupra vechiului. Avem nevoie de opere profund educative, înflăcărate de patosul construcţiei socialiste, pătrunse de suflul eroic al epocii în care trăim, opere care să poată contribui la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii. Dar tocmai acest rol afirmativ, educativ al literaturii noastre cere denunţarea partinică a acelor laturi negative din viaţă, împotriva cărora se duce lupta concretă în numele noului. Pentru a răspunde cu cinste acestor sarcini scriitorul trebuie să fie bine înarmat din punct de vedere ideologic, să ştie a distinge aspectele accidentale de cele esenţiale, să detecteze cu precizie tendinţa de dezvoltare a fenomenelor şi să înfăţişeze transformările revoluţionare ale realităţii cu tot adevărul lor măreţ şi înnoitor.

Tovarăşi,

Oglindirea luptei dintre nou şi vechi din viaţă prezintă o importanţă de prim ordin pentru literatura realismului socialist. În prezent, după cum am văzut, această problemă capătă o semnificaţie deosebită, datorită eforturilor scriitorilor de a descoperi şi înfăţişa caracterul nou al contradicţiilor din actuala etapă istorică. Ne aflăm într-o nouă fază din istoria ţării noastre, în faza desăvîrşirii construcţiei socialiste. Ea trebuie să însemne un nou stadiu şi în evoluţia literaturii noastre.

Scriitorii noştri şi-au cucerit un titlu de cinste prin hotărîrea lor de a merge în pas cu viaţa poporului, cu transformările revoluţionare, oglindind multilateral particularităţile fiecărei perioade istorice.

O discuţie asupra formelor specifice contemporane ale luptei dintre vechi şi nou echivalează de fapt cu o discuţie asupra unor coordonate fundamentale ale epocii noastre. În înfăţişarea formelor actuale ale luptei de clasă, ale luptei între nou şi vechi, se verifică legătura scriitorului cu viaţa poporului, sensibilitatea lui partinică în a discerne sensul adevărat şi profund al întîmplărilor din realitate.

Scriitorul din zilele noastre nu poate fi un observator pasiv al realităţii. El se simte adînc răspunzător de rezolvarea problemelor de viaţă, el trăieşte cu intensitate eforturile, năzuinţele şi victoriile maselor populare conduse de partid. El nu numai că va oglindi transformarea realităţii ci va ajuta efectiv la înfăptuirea acestei transformări, va căuta ca, prin creaţiile sale, să dea un răspuns convingător frămîntărilor şi întrebărilor pe care le pun contemporanii, influenţînd activ dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor. Aceasta este calea pe care scriitorii noştri pot îndreptăţi înalta apreciere pe care au primit-o, la Conferinţa pe ţară, — tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej numindu-i „ajutoare de nădejde ale Partidului".

discuţii

DEMOSTENE BOTEZ: „Am ascultat unul din cele mai bune referate susţinute la o discuţie a Uniunii Scriitorilor, unul dintre cele mai bogate în învăţăminte în special pentru oamenii de teatru şi pentru prozatori.

Problema luptei între nou şi vechi este într-adevăr o problemă capitală a vremii noastre. Scriitorul e chemat să facă o alegere între diferitele aspecte din realitate, selectînd acele elemente care angajează o problemă importantă în mersul nostru înainte. Ca selecţia să fie eficientă scriitorul nu trebuie să suplinească autenticitatea faptelor de viaţă cu lucruri imaginate, din dorinţa unui dramatism spectaculos. Lucrările reprezentative pentru realitatea contemporană demonstrează o explorare atentă, cu spirit de răspundere, a vieţii şi conştiinţei eroului vremii noastre".

În continuare, D. Botez a spus: „Aş dori să mă ocup acum de poezie fiindcă şi în poezie se reflectă această luptă dintre vechi şi nou. Aici lupta nu constă numai în găsirea unor forme noi care caracterizează poezia noastră contemporană, dar însuşi cuprinsul poeziilor oglindeşte lupta dintre nou şi vechi. Poezia nu este în afară de această luptă. Maiakovski a pus-o chiar în rîndul întîi; el compara versurile cu armele, cu ţevile de tun sau cu gloanţele.

Eu socot că poezia lui Arghezi, Beniuc, Maria Banuş, Deşliu, Frunză şi a altora este o poezie care oglindeşte în mod permanent această luptă între nou şi vechi, căci cine nu oglindeşte această luptă dintre nou şi vechi nu poate să se numească scriitor contemporan".

TEOFIL BUŞECAN s-a ocupat în prima parte a cuvîntului său de problemele dramaturgiei. „Realismul socialist presupune o dezvoltare a tuturor genurilor literare şi, fireşte, comedia îşi are importanţa ei pe care nimeni nu vrea s-o conteste. Se cere însă o atenţie la fel de vie acordată diverselor modalităţi dramatice, astfel încît pe scenele teatrelor noastre să fie reprezentate mereu mai multe piese axate pe o problematică majoră". În continuare vorbitorul a amintit cîteva forme interesante de manifestare a noului în viaţă. Relevînd o serie de exemple citate în referat, T. Buşecan a subliniat implicaţiile pe care le au în planul conştiinţei introducerea tehnicii celei mai înaintate, a metodelor avansate de producţie, extinderea învăţămîntului agrozootehnic în rîndul tinerilor colectivişti.

CONSTANTIN CHIRIŢĂ. Noul este atît de frecvent şi de divers încît căutarea şi găsirea lui are nevoie de personalitatea fiecăruia dintre noi. Doar unul dintre noi sau doar cîţiva, oricît efort ar desfăşura, nu vor fi în stare să-l recepteze în toate aspectele lui. Problema constă nu atît în a-l detecta, cît în a-l înţelege în evoluţia sa, ca fiind altoit sau crescut pe o tradiţie solidă, firească, în a-l încadra într-o anumită perioadă istorică pentru a nu falsifica realitatea. Vorbitorul s-a referit apoi la natura eroului contemporan, încercînd să-l definească în raport cu împrejurările concrete de viaţă şi de muncă. El a apreciat acele lucrări în care chipul muncitorului este înfăţişat în multilateralitatea preocupărilor sale, pasionat de problemele cele mai noi ale ştiinţei şi tehnicii, de lărgirea orizontului său spiritual.

MIHAIL DAVIDOGLU a subliniat în cuvîntul său acea parte a referatului care abordează raportul dintre literatură şi varietatea de aspecte ale realităţii socialiste, dintre imaginea artistică şi faptul de viaţă actual. Subliniind realizările cognoscute în reflectarea literară a fenomenelor contemporane, el a adus obiecţii unor lucrări palide, între care şi scenariul filmului „Lumină de iulie". Printre autorii acestui scenariu se numără şi prozatorul Fănuş Neagu. Mihail Davidoglu i-a reproşat că de dragul unor efecte cinematografice (o cavalcadă prin lanuri de grîu) denaturează realitatea, prezentînd fapte neverosimile (ţărani dispuşi să-şi vîndă caii, numai spre a compromite pe un zootehnician).

Vorbitorul s-a ocupat apoi de piesele într-un act care apar la noi, salutînd faptul că, în ultimii ani, s-a observat un îmbucurător reviriment în acest domeniu. S-au scris numeroase piese într-un act care se joacă în multe locuri din ţară, îndeplinind o efectivă misiune educativă. Succesele obţinute — ca şi unele rămîneri în urmă — se cuvin analizate cu grijă şi competenţă.

PAUL EVERAC, după ce a făcut cîteva consideraţii referitoare la lupta dintre vechi şi nou, relevînd succesele obţinute de dramaturgia noastră în oglindirea victoriei noului, s-a ocupat de problemele comediei şi satirei actuale. Ceea ce scade din eficienţa artistică a unor piese de teatru, a spus Paul Everac, este o prezentare prea explicativă a acţiunilor. Răspunzînd obiecţiilor făcute piesei sale „Costache şi viaţa interioară", vorbitorul a încercat să justifice modalitatea artistică la care a recurs, fără însă a furniza argumente convingătoare. Reluînd anumite idei ale sale criticate în referat, el a arătat că opiniile expuse în „Viaţa romînească" acum cîţiva ani nu trebuie interpretate ca o pledoarie pentru piesele fără conflict. „Sînt în situaţia să mă pot angaja — a adăugat vorbitorul — ca principalele concluzii teoretice la care a ajuns referatul să se oglindească în lucrările mele".

SERGIU FĂRCĂŞAN, apreciind referatul ca fiind o amplă şi documentată „invitaţie la zugrăvirea conflictelor de pe poziţii partinice", a insistat asupra aspectului estetic al luptei noului împotriva vechiului. Vorbitorul a arătat că e posibil ca, dînd o rezolvare satisfăcătoare doar pe plan formal conflictului, scriitorul să nu reuşească totuşi să reflecte suficient superioritatea noului. „Se întîmplă cîteodată să ai într-o piesă un personaj care stă pe o poziţie „justă" şi totuşi, din păcate, nu este prezentat aşa încît să-ţi fie destul de simpatic şi regreţi că nu e aşa pentru că ştii că are dreptate, eşti de aceeaşi părere cu el, dar în momentul cînd apare pe scenă, fiind un anumit soi de „confesor", de om care vine şi dă totdeauna sfaturi, îţi spui: iar a apărut. Se poate întîmpla să întîlneşti un personaj negativ, pe care-l dezaprobi şi căruia, fără voia lui, scriitorul îi conferă un anumit farmec estetic, face ca tabloul în care apare acest personaj să fie mai interesant, deoarece el vorbeşte mai interesant şi e mai original decît alţii. Doresc, cînd scriu, ca noul să fie superior vechiului nu numai pe planul rezolvării faptelor, dar neapărat şi relasă superioritatea lui ca farmec, ca forţă de atracţie şi caracter interesant, în aşa fel încît să trezească dorinţa cititorului de a-l imita, nu neapărat în totul, dar în tot ce are mai bun, esenţial".

Sergiu Fărcăşan s-a referit apoi la munca de îndrumare efectuată de critica literară. Una din problemele deosebit de importante este aceea a clarificării unor termeni teoretici şi a aprofundării permanente a esteticii marxist-leniniste, în aşa fel încît criteriile după care este judecată o lucrare să fie mereu mai înalte, suple şi ferme, [illegible] mereu mersului nostru înainte. Ca să creăm eroi pozitivi mereu mai atrăgători prin [illegible] lor, prin trăsăturile lor [illegible], ca eroul negativ să fie învins nu numai pe planul formal al rezolvării faptice a conflictului, dar şi pe planul verdictului moral şi estetic pe care îl dă fiecare spectator sau cititor, este necesar ca noul să fie superior şi să fie [illegible] mai interesant decît vechiul, aşa cum se întîmplă şi în viaţă.

PAUL GEORGESCU: „Am ascultat cu toţii un referat substanţial şi interesant, numeroase luări la cuvînt care conţin idei şi sugestii de asemenea interesante şi care, fără îndoială, vor constitui şi de acum încolo obiectul unor dezbateri în presă, al unor meditaţii din partea noastră, a tuturor". Discutînd unele păreri expuse în cadrul dezbaterilor vorbitorul a insistat asupra caracterului social al conflictelor etice şi frămîntărilor psihologice. Dorinţa de transformare interioară a oamenilor a existat totdeauna: nou e faptul că societatea socialistă îndeamnă permanent la autodepăşire şi oferă posibilităţi concrete celor ce vor să înceapă o nouă viaţă. În această ordine de idei, a fost amintită pozitiv nuvela lui Remus Luca, „Ziua întîlnirilor". Referindu-se la cuvîntul lui Paul Everac, care s-a arătat mirat de faptul că criticii nu au adus toţi aceleaşi obiecţii piesei sale, vorbitorul a susţinut că, după părerea sa, critica nu trebuie să dea un fel de tablou al lui Mendeleev, care să conţină aceleaşi obiecţiuni. „Fără îndoială că părerile criticilor — a spus Paul Georgescu — nu coincid totdeauna între ele. Scriitorul trebuie să reţină doar pe cele juste. Mă miră însă faptul că autorul a enumerat doar obiecţiile ce i-au fost aduse fără să ia el însuşi o poziţie faţă de propria sa piesă. Se pune întrebarea, a continuat vorbitorul, dacă există sau nu — în acest raport dintre nou şi vechi în opera literară — un criteriu obiectiv sau dacă este vorba pur şi simplu de păreri ale unuia sau altuia, păreri care pot coincide ori nu între ele. Eu cred că un criteriu obiectiv există şi că el este realitatea socială".

Paul Georgescu a arătat că, după părerea sa, problema raportului dintre nou şi vechi în imaginea literară este o problemă de calitate şi nu o problemă de cantitate. Un element important îl constituie realizarea ideologică şi artistică a personajului care reprezintă istoria, a eroului pozitiv. Cînd acest personaj este bine realizat, atunci într-adevăr avem impresia că problema cantităţii elementelor negative cade pe al doilea plan. Au existat momente, în trecut, cînd vechiul părea predominant, totuşi scriitorii au reuşit, chiar oglindind asemenea perioade, să redea forţa calitativă a noului. În această direcţie au fost analizate, ca realizări ale prozei, „Fuga" de A. Mihale, „La marginea oraşului" de Al. Simion şi „Poveste de dragoste" de Remus Luca. Dacă în reflectarea epocii războiului, problema luptei dintre nou şi vechi a putut fi bine rezolvată, a continuat vorbitorul, ea poate fi cu atît mai uşor rezolvată azi cînd noul este biruitor. Referindu-se la romanul lui N. Ţic, „Un vals pentru Maricica", Paul Georgescu a spus: „Ţic tratează aci problema formării unui colectiv şi a formării eroului însuşi. E vorba de un tînăr foarte cinstit, muncitor, hotărît, dar puţin cam naiv. Acest tînăr puţin cam naiv este privit cu o ironie plină de simpatie şi se arată cum în lupta cu greutăţile, simplismul sau naivitatea lui dispar. Lucrul acesta este pozitiv, după părerea mea. Autorul pornit parecum pe panta satirică a început însă să aglomereze împrejurări, situaţii în care acest erou, tînăr, simpatic şi puţin cam năuc, apare uşor ridicol. Tratate comic, probleme care sînt în general bine înfăţişate au la un moment dat un aer de parodie care mi se pare a nu fi de natură să servească intenţia autorului.

Esenţialul, în reflectarea luptei dintre nou şi vechi, mi se pare a fi înfăţişarea convingătoare, la un înalt nivel artistic, a eroului pozitiv, a celui care, înţelegînd istoria, o modifică".

GEORGETA HORODINCA a evidenţiat faptul că în literatura noastră se reflectă tot mai puternic noile relaţii etice, proprii socialismului. Ocupîndu-se în mod deosebit de schiţele şi povestirile apărute în ultimul timp, vorbitoarea a arătat că în caracterizarea eroilor se remarcă trăsăturile morale noi, expresie a transformărilor petrecute în conştiinţa omului contemporan. Se întîmplă însă, uneori, ca nişte trăsături ale moralei tradiţionale să fie înfăţişate drept atitudini revelatorii ale eroului socialist. Trebuie să fim atenţi cu astfel de cazuri: să nu prezentăm o comportare morală care pînă la un punct a avut meritul ei în societatea trecutului, ca neapărat socialistă. De pildă, găsesc că este prea elementar să arăţi într-o schiţă sau povestire că o soţie îşi părăseşte soţul pentru că acesta este grosolan, pentru că bea, pentru că [illegible] sau are alte defecte [illegible]. Orice femeie cît de cît demnă, orice „burgheză simpatică" să spunem, nu suportă ca soţul ei să se poarte urît în căminie, să fie grosolan. Asemenea lucruri definesc într-o măsură insuficientă conştiinţa nouă a femeii de azi.

Aş vrea să dau unele exemple. Mă refer la o povestire în care mi se pare că noul [illegible] la o formă [illegible] de îndoielnică: este povestirea lui Remus Luca publicată în „Viaţa romînească" şi intitulată „Ziua întîlnirilor". Povestirea [illegible] şi cred, pe bună dreptate, din prisma eroinei principale, care se îndreaptă la o viaţă nouă părăsind un soţ grosolan, un tip de [illegible] [illegible] deoarece a descoperit că există alte modalităţi mai [illegible] a-şi asigura un trai [illegible].

Nu găsesc că eroina dă dovadă [illegible] de conştiinţă socialistă abandonînd un asemenea soţ şi o asemenea viaţă. Este o dramă pe care au tratat-o mulţi scriitori înaintea lui Remus Luca [illegible]. [illegible] lui Remus Luca să intre în concurenţă cu Ibsen sau cu alţi scriitori, dar meritul lui ar fi fost să pună probleme care încep de acolo de unde predecesorii noştri [illegible].

Un alt exemplu pe care l-aş putea [illegible] schiţa „După [illegible]" de N. Ţic. În creaţia [illegible] [illegible] imagini sugestive ale relaţiilor noi dintre tineri, formaţi în spiritul eticii socialiste. În schiţa amintită e vorba de împăcarea dintre doi soţi. Divergenţele, nu prea grave, se rezolvă însă [illegible] mod [illegible], pe baza principiului că „nu e bine să-ţi strici casa", — cam aceasta ar fi morala schiţei. Nu vedem de ce se împacă cei doi soţi şi nu vedem care este trăsătura înnoitoare a eroului, pe care scriitorul vrea să-l înfăţişeze ca pozitiv. După cum a reuşit într-o [illegible] mai veche, şi în schiţa „În treacăt" de N. Velea domină un [illegible] abstract, prezentarea celor doi eroi nu [illegible] pentru relaţiile socialiste dintre oameni. Mult mai convingător şi mai interesant a rezolvat N. Velea o situaţie întrucîtva asemănătoare în povestirea „Întîlnire tîrzie", unanim apreciată de critica literară. Discutînd despre lupta biruitoare a noului împotriva vechiului mi se pare că şi o problemă cum e cea pe care am încercat s-o schiţez aici trebuie să ne stea în atenţie.

DUMITRU IGNEA, după ce a apreciat justeţea problemelor dezbătute în referat, a vorbit pe larg despre necesitatea însuşirii ideologiei partidului, paralel cu o profundă cunoaştere a vieţii.

Vorbitorul a subliniat învăţămintele trase în urma analizei activităţii scriitoriceşti din regiunea Iaşi. Referindu-se, în continuare, la unele lucrări de proză apărute în ultima vreme, D. Ignea a arătat că succesele lor se datoresc unei experienţe adînci de viaţă, unei participări intense la evenimentele semnificative ale epocii; totodată el a combătut timiditatea unor autori în abordarea problemelor actualităţii. Împărtăşind din experienţa lui de viaţă, D. Ignea a vorbit despre activitatea care se depune astăzi, în Iaşi, despre elanul constructorilor care înnoiesc bătrîna cetate, despre realizările industriale măreţe. Aici se află sursa noastră de inspiraţie şi astfel de oameni trebuie să prezentăm în cărţile noastre.

Amintind datoriile actuale ale criticii literare, vorbitorul a spus: „Au fost critici care niciodată n-au ieşit din casă şi totuşi au judecat foarte bine lucrurile. Noi, astăzi, trăim altfel, şi e cam greu să te descurci în critică fără să ieşi din redacţie. Trebuie ca scriitorul să fie ajutat; criticul să meargă şi el pe teren ca să poată reconstitui realităţile de la care artistul a pornit, completîndu-l pe acesta, arătîndu-i ceea ce el n-a reuşit să vadă cînd şi-a elaborat lucrarea".

MAROSSI PETER, analizînd cîteva schiţe şi nuvele, a scos în relief aportul unor scriitori ca Szabo Gyula, Fănuş Neagu, Dumitru Radu Popescu, sau Hornyak Joszef la înfăţişarea vieţii noi a oamenilor muncii. Din lectura cărţilor scrise de ei reiese că aceşti prozatori cunosc bine mediul în care trăiesc eroii lor. Criticul a considerat că este necesară în unele lucrări ale scriitorilor amintiţi o adîncire a problemelor abordate, o reliefare mai puternică a aspectelor inedite ale luptei dintre vechi şi nou.

Aceşti scriitori talentaţi merg pe teren, se duc în sate, văd viaţa de azi şi aduc de acolo anumite impresii reportericeşti, prezentîndu-ne adesea reportaje drept nuvele. E adevărat, asemenea reportaje sînt adeseori foarte frumoase şi interesante. Eu aş cere însă de la scriitorii menţionaţi depăşirea unui stadiu expozitiv. Analizînd apoi o nuvelă a lui Hornyak Joszef, „Copilul", apărută în revista „Utunk", vorbitorul a afirmat că autorul pune problema moralei familiale într-un mod micburghez. „Nu trebuie opusă — a continuat Marossi Peter — fericirea individuală celei familiale. Noi luptăm pentru o familie în care toţi membrii ei îşi dezvoltă integral capacităţile lor umane şi nu cerem omului să renunţe la fericire". În continuare, vorbitorul s-a ocupat de anumite trăsături comune ale unor prozatori. În legătură cu proza lui D. R. Popescu, P. Marossi a spus: „D. R. Popescu este unul dintre cei mai talentaţi scriitori ai noştri. El apelează la o gamă variată de mijloace, folosind în mod fericit simbolul. D. R. Popescu reuşeşte însă îndeosebi atunci cînd simbolul devine un mijloc prin care este relevat conflictul adevărat al vieţii, şi nu cînd exprimă situaţii bizare".

FĂNUŞ NEAGU: „În satul nostru contemporan, în ultimii ani, s-au petrecut evenimente deosebit de importante, în măsură să inspire opere care să intereseze o masă largă de cititori, — a spus în cuvîntul său vorbitorul.

Pe lîngă o serie de cărţi valoroase, oglindind procese ale vieţii socialiste în mediul rural, au apărut şi lucrări despre sat care nu satisfac exigenţa cititorilor. Mă gîndesc, de pildă, la romanul lui Şerban Nedelcu: „Drum deschis", care mi se pare că simplifică foarte mult faptele din viaţă şi imprimă cititorului o viziune eronată, alături cu drumul — dacă-mi permiteţi să mă exprim aşa. În această ordine aş cita şi unele din schiţele şi povestirile lui Costache Anton".

Fănuş Neagu a insistat apoi asupra necesităţii ca atît scriitorii, cît şi criticii literari şi redactorii să cunoască în toată complexitatea ei viaţa contemporană, formele specifice de luptă între nou şi vechi. „Prezentînd cîteva schiţe unui critic, am fost sfătuit ori să [illegible] o chestiune, ori să aprofundez alta, care era, de fapt, alături de subiect. Nu vreau să acopăr prin aceasta [illegible] unor povestiri ale mele, dar vreau să arăt că uneori sfăturile criticii sînt arbitrare. Şi spun acest lucru tocmai pentru că unele articole critice se resimt de o insuficientă cunoaştere a realităţii sociale evocate într-o carte.

De pildă, H. Zalis a scris despre „Zilele săptămînii" (lucrarea lui D. R. Popescu) făcînd grave obiecţii privitoare la faptul că prozatorul nu cunoaşte realităţile satului contemporan. Ulterior, criticul a mărturisit că n-a stat nici măcar o singură zi întreagă într-un sat: „am trecut o dată cu maşina şi am privit prin geam o nuntă ţărănească".

ŞERBAN NEDELCU, relatînd [illegible] sale ca colectivist, a arătat că a trăit mult din observaţiile lui, că oamenii apreciază în mod deosebit literatura care oglindeşte expresiv frămîntările din viaţa de azi a omului. Cititorii îndrăgesc pe acei eroi în care se regăsesc şi acele cărţi care, prin problematica lor, îi stimulează în muncă şi le cultivă sentimente alese. Referindu-se la literatura despre satul socialist, Şerban Nedelcu a evidenţiat faptul că s-au scris o serie de cărţi valoroase, cu întîmplări semnificative, în măsură să constituie un document veridic al marilor transformări revoluţionare din viaţa ţărănimii. În continuare a subliniat necesitatea de a scrie opere ample care să zugrăvească procesele complexe ale existenţei satului colectivizat. Vorbitorul a criticat gustul unor tineri autori pentru subiectele mai ciudate, de un exagerat pitoresc.

MIHAI NOVICOV a considerat că referatul oferă o bună bază de discuţie, o sinteză cuprinzătoare a celor mai actuale probleme ale creaţiei literare.

Drumul spre înfăptuirea sensurilor majore ale literaturii noastre presupune ca necesitate înfăţişarea convingătoare a superiorităţii forţei noului în lupta sa împotriva vechiului. Dar lupta noului împotriva vechiului nu este o simplă înfruntare formală, repede şi uşor rezolvabilă.

Vorbitorul s-a referit apoi la unele lucrări care prezintă în imagini palide realizările strălucite ale poporului nostru, ca şi cum aceste realizări nu ar implica tensiunea unei lupte permanente, energie sufletească, hotărîre, numeroase situaţii concrete în care oamenii se află în faţa unor alternative pe care trebuie să ştie să le soluţioneze, cu luciditate şi simţ de răspundere.

Se întîmplă de asemeni ca uneori scriitorul să recurgă la formule literare împrumutate din alte literaturi, să pornească nu de la conţinut spre expresie ci de la o formă anumită, valabilă eventual pentru oglindirea conţinutului respectiv (critica societăţii burgheze, de pildă), încercîndu-se astfel utilizarea ei artificială, pentru a cuprinde o realitate deosebită, realitatea noastră socialistă.

„Explicaţia unor atari deficienţe — a spus în continuare M. Novicov — constă, în ultimă instanţă, într-o insuficientă cunoaştere a vieţii. E necesar să căutăm întotdeauna dincolo de fapte şi cifre, dincolo de nenumăratele realizări tehnice sau sociale, profilul oamenilor, problemele lor de conştiinţă, frămîntarea şi dăruirea lor, munca lor. Astfel vom reuşi ca, dezvoltînd cuceririle obţinute de proza noastră, să creăm noi opere de înalt prestigiu la nivelul înaltelor exigenţe ale cititorilor de azi, constructori ai socialismului".

PAUL ANGHEL s-a referit, în cuvîntul său, la bogata experienţă pe care i-a prilejuit-o participarea activă la viaţa satului nou. Vorbitorul a subliniat răspunderea care-i revine reporterului de a nu simplifica realitatea, de a contribui direct, efectiv, la rezolvarea unor probleme concrete. El a criticat acele reportaje satisfăcute cu o consemnare plată, lipsită de vibraţie, a faptelor, accentuînd asupra necesităţii ca reporterul să cunoască viaţa în toată complexitatea ei, şi s-o prezinte în imagini artistice care să poarte amprenta autenticităţii. Unele reportaje cu o viziune idilică nu contribuie la popularizarea eficientă a marilor succese obţinute de popor în construcţia socialistă, nu scot în evidenţă, cu mijloace literare adecvate, eroismul civil, cotidian, al oamenilor muncii.

Referindu-se la problemele criticii, Paul Anghel a atras atenţia asupra faptului că unii critici literari nu ţin seama, cînd discută o carte, de gusturile şi necesităţile cititorilor. „Fănuş Neagu a criticat aici romanul lui Şerban Nedelcu „Drum deschis". Dar cartea este grozav de citită. Criticii dau din umeri şi spun: „Ei şi? Şerban Nedelcu nu scrie bine!" Dar de ce în fişele bibliotecilor căminelor culturale cărţile lui Şerban Nedelcu sînt frecvent trecute? Cum se explică lucrul acesta?

Cineva trebuie să vină în întîmpinarea interesului ţăranilor faţă de viaţa lor contemporană. Şerban Nedelcu a făcut-o. Cum? Este o altă chestiune: cu lucrări mai slabe, cu lucrări mai bune, însă practic, pînă la ora actuală, nu există o altă carte mai amplă despre G.A.C. decît „Drum deschis".

După părerea mea, cartea lui Şerban Nedelcu satisface dorinţa cititorului de epic. Desigur, nu vreau să dau drept model cărţile lui Şerban Nedelcu, dar semnalez această necesitate conturată a psihologiei cititorului, necesitatea epicului.

Cred că autorii care scriu pentru sat sau care îşi propun să zugrăvească fenomenele satului ar trebui să se gîndească la acest fenomen".

TITUS POPOVICI a pornit, în cuvîntul său, de la observaţia că problema pusă în discuţie este fundamentală pentru literatura noastră, în genere şi pentru fiecare scriitor în parte. De modul cum este înfăţişată lupta noului împotriva vechiului depind unele aspecte, privitoare la substanţa operei, la viziunea asupra istoriei, la tipologie etc. Din perspectiva progresului realizat astăzi în ţara noastră, literatura a rămas — remarcă prozatorul — în unele din direcţiile ei — în urma realităţii. „Cred că sîntem datori, în etapa actuală să pornim cu mai multă forţă la atacarea marilor teme ale vieţii, ale epocii noastre. Una din problemele fundamentale care se pune, astăzi, în faţa scriitorului este contactul direct al omului contemporan cu istoria, în împrejurările în care istoria nu se mai exercită ca o fatalitate neînţeleasă, ci ca produsul unui şir de determinări pe care omul le cunoaşte din ce în ce mai complet.

Literatura, prin excelenţă literatura unei epoci ca a noastră — epocă în care s-au petrecut atîtea evenimente iar ritmul transformării conştiinţei este atît de rapid, — constituie, în fond, o hartă în care punctele centrale ale istoriei, punctele nodale trebuie să fie explorate. Adevărul este că mai avem încă de depus strădanii pentru a reflecta în cărţile noastre momentele cruciale ale timpului, că trebuie să realizăm acele cărţi care să lumineze din mai multe unghiuri de vedere aceste momente şi în special din unghiul celor care au pregătit evenimentele principale ale epocii, comuniştii.

Am remarcat, cu altă ocazie, că ne găsim într-un moment în care unghiul de vedere al fenomenelor pe care le descriem trebuie să fie unghiul oamenilor care acţionează. Este vorba de un deziderat intim, în sensul că doresc să pot scrie asemenea opere.

Intervin, în realizarea acestui deziderat, o serie de greutăţi obiective şi subiective precum şi altele, pe care unii critici le ridică în mod arbitrar în faţa scriitorilor. Apăruse nu de mult o opinie care spunea că, pe măsură ce înaintăm spre socialism, ciocnirile încetează, lupta aceasta încetează de a mai fi spectaculoasă, nu mai interesează omul în totalitate, ci ceea ce interesează se rezumă la planul unor relaţii familiale etc. Părerea mea este că nu trebuie să uităm ciocnirile fundamentale, deoarece în epoca noastră ele există. Există ciocnirea între două lumi şi dialectica ei, în împrejurări particulare, desigur, se impune a fi reprezentată în literatură. Napoleon a spus că politica este destinul modern. Dacă în epoca lui Balzac, geniul uman, începînd de la cunoaşterea lumii pînă la relaţiile sociale a fost determinat de relaţiile ceci dintre succes şi bani, epoca noastră este epoca în care oamenii, luîndu-şi în propriile lor mîini destinul, desfăşoară o acţiune de transformare fundamentală a lumii.

Cred că a ne apleca cu toată seriozitatea asupra acestor mari teme ale vieţii noastre — a face, dacă vreţi, literatură istorică în sensul nobil al cuvîntului, în sensul tolstoian al cuvîntului — aceasta este una din căile principale de dezvoltare a literaturii noastre".

AL. I. ŞTEFĂNESCU şi-a exprimat părerea că referatul prezentat este plin de conţinut, de observaţii interesante, de generalizări scoase din analiza concretă a creaţiei literare. A obiectat însă că unele exemple sînt vechi, depăşite. Vorbitorul a abordat apoi problema eroului pozitiv insistînd asupra rolului său în munca de educare a oamenilor în spiritul eticii comuniste şi, de aici, asupra necesităţii ca scriitorii să înfăţişeze cît mai pregnant chipul acestui tip uman superior. După opinia lui, un astfel de erou entuziast şi patetic aduce piesa lui S. Fărcăşan „Steaua polară".

În ceea ce priveşte dramaturgia, trebuie arătat, a spus Al. I. Ştefănescu, că dacă lupta dintre nou şi vechi nu a fost satisfăcător reflectată într-o serie de piese din 1962, ea nu este mai bine oglindită nici în unele piese asemănătoare, din 1963. De exemplu „Adam şi Eva" a lui Aurel Baranga cuprinde exact aceleaşi cusururi ca şi unele piese citate în referat.

Într-o serie de lucrări de proză, se observă uneori tendinţa de a evita conflictele puternice, de a cultiva o artă care nu spune pe faţă lucrurile, ci le lasă mai mult să fie ghicite. Am citit o serie de nuvele şi schiţe care se termină cu o întrebare, întrebare la care se pot da două-trei răspunsuri, dacă nu şi mai multe.

Combătînd recidivele criticii apologetice, Al. I. Ştefănescu a pledat pentru o critică obiectivă şi exigentă.

SÜTÖ ANDRÁS s-a referit la necesitatea unui permanent contact al scriitorului cu viaţa, cu realitatea socialistă. „Din experienţa personală pot să spun, în această privinţă, că aproape toate nuvelele mele sînt rezultatul unei participări nemijlocite la acţiuni din viaţa reală. Uneori, scriind, am urmărit chiar să ajut cu mijloacele literaturii rezolvarea unor probleme concrete ale unor oameni concreţi". Arătînd că totdeauna confruntarea scriitorului cu cititorii săi este fructuoasă (pe această linie el a relevat acţiunile întreprinse de revista „Utunk"), Sütö András a insistat şi asupra altui aspect, anume necesitatea de a se face o temeinică educaţie estetică publicului.

Făcînd observaţii asupra modului cum abordează referatul problema luptei dintre vechi şi nou, vorbitorul a subliniat că „în afara conflictelor etice, lupta dintre vechi şi nou cunoaşte astăzi numeroase şi complexe forme de manifestare, uneori foarte concrete. Documentele de partid arată acest lucru. Noi scriitorii avem datoria să zugrăvim viaţa în mod realist, cît mai nuanţat. Tratarea superficială a realităţii, atitudinea convenţională faţă de o temă nu pot duce la rezultate artistice notabile, în stare să aibă ecouri în sufletul cititorului. Un asemenea scriitor, în loc să reconstituie imaginea grandioasă a vieţii, pune în locul realităţii viziunea lui poleită, abstractă, despre lume. Ei au o imagine despre realitatea similară cu aceea oferită de cofetari, la diferite serbări cînd expun în vitrină figuri de zahăr şi de ciocolată".

Sütö András a atras atenţia pe de altă parte, asupra unor tendinţe din anumite scrieri apărute chiar în ţări socialiste, tendinţe care vin în contradicţie cu principiile ideologico-estetice ale artei revoluţionare. Vorbitorul s-a oprit asupra diverselor forme de negativism, precum şi asupra unor opinii estetice de peste hotare. Ele recomandă scriitorului să trateze faptele de viaţă aşa cum un chirurg tratează pe masa de disecţie un cadavru. Astfel de păreri n-au nimic comun cu concepţia marxist-leninistă despre literatură.

„Se duc la noi discuţii, cîteodată foarte lungi, despre cîte o schiţă schematică, în fond lipsită de valoare — a spus în continuare Sütö András — dar se subapreciază uneori necesitatea de a se dezbate sistematic, cu argumente estetice solide, probleme de literatură străină sau idei care circulă în presa literară mondială".

PETRU VINTILĂ a abordat în cuvîntul său cîteva probleme ale creaţiei tinerilor scriitori, făcînd observaţia că mulţi dintre ei şi-au definit în ultimii ani personalitatea, printr-un contact intens cu realitatea socialistă. Apropierea pasionată de viaţa constructorilor socialismului le-a dat posibilitatea să descopere o tipologie inedită, să înfăţişeze în toată complexitatea lor aspecte ale luptei dintre vechi şi nou. Aceste realizări nu au fost posibile fără o stăruitoare muncă depusă de autori pe planul expresiei. Pentru ca oglindirea luptei dintre vechi şi nou să aibă eficacitate artistică, să-şi atingă adevăratul ei scop educativ, trebuie dată — a observat Petru Vintilă — o mai mare atenţie, din partea tinerilor scriitori, muncii literare propriu-zise, preocupării de a găsi expresia artistică cea mai potrivită. Din acest punct de vedere el a criticat pe unii debutanţi care tratează cu superficialitate astfel de probleme, esenţiale pentru literatură.

MIHAI BENIUC. După ce a subliniat importanţa acestei plenare, calitatea referatului, participarea vie la discuţii, contribuţiile aduse în rezolvarea problemelor abordate, M. Beniuc a spus: „La noi socialismul a biruit. Sub conducerea partidului desăvîrşim construcţia socialismului şi pe urmă vom clădi societatea comunistă. Aceasta se face nu cu tobe şi trîmbiţe, ci cu muncă, cu eforturi neprecupeţite şi cu înţelegerea profundă a legilor sociale. Aceasta presupune o necontenită luptă între nou şi vechi. Ea are aspecte foarte variate; despre unele noi nici n-am vorbit aici. S-au amintit aspecte ale luptei de clasă, probleme etice. Dar n-am epuizat încă sfera extrem de întinsă a luptei noului cu vechiul. Despre misticism, de pildă, nu s-a prea vorbit. Dar mai există şi obstacolul misticismului în calea formării conştiinţei socialiste. Există o mulţime de aspecte ale vechiului. Ele ar merita să fie studiate, să fie înfăţişate şi combătute şi mai bine în literatură de către scriitori.

Desigur că idilismul constituie o primejdie, dar nu trebuie ignorat nici pericolul negativismului. Amîndouă aceste tendinţe, avem datoria să le combatem cu hotărîre. Între idilism şi negativism există un singur drum care duce spre inima realităţii şi care este drumul realismului socialist.

Esenţialul e, — cred eu — ca niciun scriitor să nu meargă pe un drum în zig-zag, căzînd cînd în şanţul idilismului, cînd în cel al negativismului. Noi trebuie să ţinem drumul drept şi să dăm o imagine fidelă a realităţii.

Părerea mea este că noi putem să înfăţişăm orice aspect al realităţii dacă poziţia noastră este clară, dacă respectăm adevărul vieţii.

Poţi să scrii o carte cu un singur erou principal, care poate să fie şi un erou negativ. Problema este cum îl înfăţişezi pe acest erou negativ. Un erou devine un exemplu pentru cei care citesc o carte. Cititorul este împins să-l urmeze sau să se ferească de el.

Aşa dar lucrul important rămîne de pe ce poziţie înfăţişăm faptele, pentru ca ele să fie convingătoare şi să-l determine pe cititor să împărtăşească idealul nostru estetic.

Fireşte că, din acest punct de vedere, oricare operă este ca o navă care trebuie să aibă o busolă cu o bună orientare şi cu o încărcătură bună de sentimente şi de idei, să aibă o structură solidă — şi mă refer la structura artistico-literară — să aibă o finalitate".

În continuare Mihai Beniuc a vorbit despre necesitatea cunoaşterii vieţii de azi a poporului, insistînd asupra rolului de participant activ al scriitorului la opera de construcţie socialistă.

„Scriitorul nu este nici agronom, nici militar, nici psiholog, poate să fie însă din toate acestea cîte puţin, — a spus vorbitorul — adică să fie capabil să surprindă cu autenticitate viaţa.

Criticul literar are datoria să cunoască şi ceva în plus, să cunoască foarte bine literatura, să ştie în ce constă fenomenul literar, care sînt legile operei literare, în ce constă esenţialul mişcării literare, să confrunte creaţia cu viaţa, ca efectiv să poată da un ajutor literaturii. În aceeaşi ordine de idei vorbitorul a insistat asupra necesităţii de a dezbate problema mijloacelor estetice în analiza concretă a operelor literare.

O chestiune importantă care a fost ridicată în plenară este aceea referitoare la curentele literare. Eu socotesc a spus vorbitorul că realismul socialist poate să cuprindă moduri de exprimare diferite, varietăţi stilistice, dar nu curente diferite, care să se ciocnească. Aceasta e incompatibil cu baza comună ideologică a frontului nostru literar. Noi nu respingem tendinţele literare progresiste din ţările capitaliste, chiar dacă ele nu se confundă cu realismul socialist, chiar dacă nu au la bază o concepţie comunistă asupra lumii. Dimpotrivă, astfel de tendinţe le urmărim cu interes şi simpatie, căutăm un contact rodnic cu operele literare care le ilustrează. Dar cu teoreticienii absurdului, cu promotorii nihilismului ne găsim în relaţii de adversitate. Nu degeaba ei sînt foarte iubiţi de lumea burgheză, care-i îndeamnă: «Spuneţi că nimic nu este bun numai să nu le vină ideea muncitorilor sau nu ştiu cui că ar merita să fie ceva schimbat în viaţa aceasta. Mai bine să rămînă pe vecii vecilor aşa». Influenţa lui Samuel Becket, de pildă, nu este una pe care să o putem aproba în lumea noastră".

Amintind de Conferinţa pe ţară a scriitorilor, vorbitorul a spus: „Noi am promis atunci că vom răspunde prin creaţii utile şi durabile cinstei care ni s-a dat fiind numiţi ajutoare de nădejde ale partidului.

Între timp au apărut multe cărţi valoroase. Numeroşi scriitori trudesc aplecaţi peste coala de hîrtie, dornici să depăşească ceea ce au realizat pînă acum. Multe manuscrise vor vedea curînd lumina tiparului. Să facem ca ele să împlinească angajamentul pe care l-am luat. Or acest lucru se poate îndeplini numai prin reflectarea din ce în ce mai bogată şi mai convingătoare a victoriei noului în lupta contra vechiului".

Versuri de VERONICA PORUMBACU

Constelație

Nu frică mi-e de moarte, deși mi-ar părea rău
să las în urmă viața rîzînd multicoloră.

Familiar m-apropii de umbrele din hău
prin umbra mea de fiecare oră.

Nu spulberul zadarnic, nu spaima fără sens
mă bîntuie la gîndul tăcerilor finale,
cînd dincolo de spațiul azurului intens
văd fulgerarea primei verticale

a fetei pămîntene pe nava din eter,
din lutul și plămada curată-a milenarei
neliniști care smulge scînteile din cer:
o nouă constelație-a fecioarei...

Și dacă mica umbră mi-apropie firesc
de umbra fără margini neliniștea din mine,
plutirea temerară din cerul pămîntesc
mă-nalță peste spaimele meschine.

Suava înălțare în cer necunoscut
a fetei pămîntene îmi înseleazā ochii,
fixînd nocturnul soare abia întrevăzut
în visele cețoasei babe Dochii...

Sensuri

La ce-ar sluji memoria măruntă
a faptelor ? Sînt ale tuturor,
asemenea văzduhului, un numitor comun,
un șir de fracții, doar felii de viață.
Eu vreau,
îndepărtînd, ca sculptor, inutilul –
să pot descoperi întîiul suflu
al marmorei cioplite. Ori să fiu
un simplu săpător ce-a dat, izbind
în straturi, de-un miracol:
gestul dintîi ce-a scuturat țărîna
de veacuri, de pe umerii perfecți.
Sînt frumuseți în viață, zi de zi,
ascunse ca statuile din Tomis.
De ce-am lăsa nisipuri așternute
pe sensurile încă nevăzute ?

Biroul de nașteri

Nici cel dintîi act – de prezență –
nici ultimul
nu îl semnezi personal.
Iar distanța-ntre ele
ți-e dată o singură dată
în dar, mai precis în păstrare.

Între cea dintîi și cea din urmă semnătură –
un spațiu, tocmai atît
cît să ridici pleoapa
și s-o închizi,

fără să fi clipit zadarnic !

Cuvintele dragostei

Iubirii îi dărui viața de pînă acum într-o urmă –
ea totul mereu pîrjolind ce-a fost înainte,
ca să se nască din nou, pentru tine, în limbile flăcării.

Dar dragostea însăși se mistuie, pîlpîie, moare.

Numai cuvintele ei atît de fugare,
desprinse de buze, aprind nevăzutele sfeșnice,
luminînd uitările noastre...

Cuvintele vin nechemate

Unde s-au dus culorile despletite în arbori,
unde nimburile din jurul frunzelor,
unde pulberea de aur a lui septembrie ?
Cînd și-a pierdut castana dintii
luciul pielița proaspete ca un obraz
brăzdat de ploaie, uscat de vînt și zbîrcit de vreme?
De cîte ori mă simt
ca fîntîna secată ce nu mai răsfrînge norii,
nu mai răcorește fruntea arsă-a drumeților,
cu toate cuvintele spuse, știute, uitate...

Dar dintr-o dată, în tîrziul de toamnă,
o filfîire de aripi răsărite-n amurg,
o tresărire a vîntului poate,
și cuvintele vin nechemate, neașteptate,
să-mbrace-n culori nuditatea ramurilor,
să umple înnoptarea cu stele –
o, ce luminos întuneric,
ce catifelată umbră
mi se așează pe față !

Cuvintele tale

Cobor în cuvintele tale adînci, de fîntîni,
fîntîni depărtate, în șesul cu zările-ncinse jur-împrejur.
Cobor în cuvintele tale pe arșița verii
și beau din răcoare.
Cobor în cuvintele tale adînci, de fîntîni,
și dacă m-aplec peste ele, văd chipu-mi răsfrînt
sau două chipuri născute în același cuvînt.
De cît ori cade găleata și sparge vechiul contur,
mereu se reface în apă,
departe, aproape,
în cuvintele tale, ca niște fîntîni
pe șesul cu zările-ncinse jur-împrejur...

Unde ne întîlnim...

Ne vom mai întîlni ? La ce răscruce
din țara umbrelor ? Și cum
ne-om recunoaște dacă n-avem față
și trup și greutate ? Dacă toate
poveștile și numele comune
le vom lăsa deasupra, pe pămînt ?
Oare va fi suprema confruntare,
cînd umbrele își întîlnesc esența ?
Va fi prologul vremii fără timp ?
Nu, nicidecum: poveri și nume, viață,
ne supraviețuiesc și se înfruntă,
se limpezesc ori poate-s spulberate,
căci pe pămînt sînt puse în balanță,
și talgerele trag cît prețuim, –
în timp ce umbra noastră nu mai poate
adăuga nimic la greutate...

Ce dicționar...

MOTTO:

Și fiul a plecat, și-a cumpărat
atlas din albine.

Emily DICKINSON

Ce dicționar au albinele ?
Cum află numele drumurilor aeriene ?
Ce atlas au, al pajiștei ?
De unde știu culorile florii
pe care se-așează ?
Ce hieroglife sînt în nervurile
fragilelor petale
ce se deschid să le dăruie
polen și nectar ?
Ce pact străvechi de alianță
e între o poiană și albine ?

Graiul culorilor

Hieratice fresce bătrîne cu sfinții pe ziduri
își strigă sub brazdele feței prelungi, în durere,
calvarul tăcut al norodului, dezvăluindu-i
graiul culorilor.

Să urce azi tineri zugravi pe schele de blocuri,
cu pensuli muiate în negru de fum și în stele,
să dăruie liberei lumi împăcate cu sine
graiul culorilor.

Destin al frescelor suple, modernă-armonie
de vechi frumuseți populare încinse pe ziduri
la soarele iradiind din noi și din aer –
graiul culorilor...

Polenizare

In straniu dans ritual evoluează fetele-n cîmp,
mlădioase, domoale,
printre sveltele flori după soare-ntorcînd
privirile veșnic.
Cărui zeu păgîn li se roagă, pe rînd atingînd
farfuriile florii,
ca dairále de-aromă cludate și veșnic
nesunătoare ?
Ori poate răsună. și totul e neauzit
în clopotul verii,
poate că și dairálele-nchipuie numai
sacru, sărutul
buzelor florii-femeie ce-așteaptă polenul,
înfiorate,
în timp ce fetele înseși sînt azi preotesele
ce le cunună ?

File de spital

Azi m-a uitat durerea, mai blîndă de vreo oră
– un scurt respiro ca la ascensiuni,
cît îți tragi sufletul,
gustînd din nou priveliștea de piatră –
atîta doar : e un răgaz invers,
către amurg; destul să-mi umple ochii-această lume
cu mozaicul ei multicolor...
Un scurt răgaz, cît iau în mînă mugurii
a căror floare fără mine va cădea...
Și ce frumoasă-i lumea ! O femeie
se-ntoarce cu un coș de mere roșii
în mînă; microbuzul
trece pe drum : „atenție copii !";
prin față-i fuge o pisică albă,
se cațără pe zid printre antene.
Și zidarii
așează ritmic cărămizi, iar zidul suie,
și-n casa ce eu poate n-am s-o mai văd, viața
își va serba triumfător intrarea.
Ce pline-s curțile de soare, de dantele
de umbră, ale crengilor golașe !
Pe-aici a fost și omul de zăpadă,
îmaculat ca însuși copiii ce-l sculptară,
încoronîndu-l cu o oală spartă...
Ce melancolic mă privea cu ochii de cărbune:
mă voi topi-nainte-ți, îmi zicea,
dar în curînd și tu vii după mine,
mai fericită, căci în viața ta
ai apucat și primăvara. Eu
am tot dorit s-o văd, ea m-a topit
și iată-mă-n pămîntul ce te va legăna
sub cer de-azur, în blonda lună mai,
cînd se revarsă rîuri mari pe stradă...

Frumoasă-i viața, fragedă, sonoră,
cît m-a iertat durerea, mai blîndă de vreo oră...

Sonde

Sonde pe largile-ntinderi, singuratece sonde,
gîturi de berze statornice, calme,
cumpene, voi, de fîntîni subterane,
vestind nu dulcele susur de ape,
ci murmurul străzii, și aurul negru
țîșnind un răspuns după ani de-ntrebări...

Sonde, voi primă epură-a orașelor, tuburi
de orgă din rafinării, singuratece sonde,
înstrunînd nu doar liniștea mărilor blonde
zbucnite din negrul sipet al semințelor ;
sonde, voi, semne de caldă mirare
în noul limbaj al priveliștei, praguri
de vîrstă sub care uitată rămîne vîrsta opincii...

Mîna

O mînă de copil zări, o mînă
crispată-n buza gropii, în țărînă.
Soldatul de demult și azi mai poartă
arsura ei sub pleoapă, mîna moartă
rătăcitoare prin puzderii-n beznă,
să-și caute un trup, un cap, o gleznă ;
pornită în cutreierul noptatec,
pribeagă, mută palmă de jărătec,
cînd slabă, ajutorul tău cerîndu-l,
cînd mîngîind ocrotitor pămîntul,
cînd tînguire, cînd îmbărbătare,
cînd zguduind inerta nepăsare,
cînd strînsă pumn, cînd greu înspăimîntată,
cînd apărînd o față spulberată
și doi ochi orbi, de flacăra din jur,
cînd o văpaie, cînd doar un contur,
cînd neajutorată, cînd o forță,
cînd înecată-n noapte, cînd o torță,
cînd doar sfială, plîns de carne vie,
cînd fugărindu-ți, somnul, cu mînie,
cînd stăvilind șuvoiu-n revărsare,
cînd tragică : o singură mustrare !

Amintiri

Cu cît străbat o vîrstă în larga după-amiază,
coloane transparente în urmă las, armînd
cu amintiri înalta volută-a unui gînd,
pe podul unde ochii, -ntorcîndu-se, vibrează

la zări familiare, – blînzi arbori într-o oază, –
nu urma unor daruri primite rînd pe rînd,
ce, risipite, ora le arde, fumegînd.
Din tot ce-am strîns, avară, nimic nu se păstrează.

Doar sensul dăruirii mi-a fost mereu aproape,
împrăștiindu-mi anii mai darnic an de an,
semințe-n vînt purtate pe largul drum de țară

și răsărind în preajma barajelor de ape,
în împlinitul zîmbet al zilelor de vară
îmi trec tălăzuirea de flux contemporan.

Desen de GETA BRĂTESCU

friguri

II

povestire de

marin preda

Băiatul tocmai terminase de mîncat cînd Thanh se trezi din febra ei și intră în bucătărie. Nu păru să se mire, doar o clipă avu o expresie bănuitoare dînd cu ochii de străin, dar Tuy era acolo și stătea de vorbă cu el foarte familiar, așa cum se stă cu o rudă venită în vizită... (Nu prea cunoștea ea toate rudele familiei, de un an de cînd stătea în sat). Făcu o plecăciune în fața lui și se așeză apoi pe prag; instinctiv își prinse apoi părul dintr-o parte și începu să-și împletească o coadă cu mișcări care ar fi părut cuiva, care nu știa că tocmai zăcuse, absente.

— Nenea Cuc mi-a dat să mănînc, zise băiatul, ca și cînd nu s-ar fi văzut cine i-a dat. A aprins lampa, mai adăugă el, cu o voce de parcă ar fi vrut să spună că admirase mult acest fapt.

Sora lui însă nu-l ceartă.

— Bine Tuy, zise ea cu glasul acela al ei subțire și care îl ultraja de la început pe Nang. Mulțumește-i lui nenea Cuc — de care văd că ești foarte încîntat — că ți-a dat să mănînci și du-te și te culcă.

Nang deveni atent, surprins de exprimarea ei aleasă, mai aleasă parcă chiar decît a doamnei Han, prietena lui Mông, fiica de mandarin al cărei bărbat, învățător în Hoa-Nghia, fusese ucis de francezi în 1946. Cine era această fată, care nu putuse fi în nici un caz servitoare?

Încercînd să se exprime el însuși cît putea mai ales, Nang spuse că luînd în considerație faptul că ea arăta istovită de febră, îi putea servi și ei masa.

— Cine sînteți dumneavoastră? întrebă atunci fata cu severitate, dar cuprinsă și de o vagă neliniște.

Cine era el? Era din Hanoi, răspunse Nang potolit. Tatăl lui o cunoștea mai bine, el l-a trimis să-i propună ei o afacere... A sosit pe seară și a găsit-o bolnavă, a așteptat... Să-l scuze că s-a amestecat în gospodăria ei, dar puștiului îi era foarte foame și cum tot n-avea ce face, hai să-i dea să mănînce! Dacă a deranjat-o prea mult și e prea tîrziu să mai stea de vorbă, poate să plece și să vină mîine dimineață, mai zise Nang.

Și se ridică și se vedea că e hotărît să facă întocmai dacă gazda i-ar fi întîmpinat cuvintele cu o politețe rece sau și mai rău, prin tăcere. Vorbise cît putuse el mai orășenește, dar o ureche și un ochi experimentat și-ar fi dat imediat seama că nu era el din Hanoi și cu atît mai puțin fiu de negustor. Cu statura lui mare, cu picioarele puternice, obișnuite să meargă prin apă în urma bivolului, nu era în nici un caz hanoian, iar cu înfățișarea lui energică, cu părul bogat și negru, cu privirea lui liniștită și pătrunzătoare nici negustor nu putea fi. Asemenea bărbați nu puteau fi în aceste vremuri decît luptători, iar cel de față prin politețea și grija lui nu putea fi decît un partizan al viet-minului, strecurat în misiune.

— Oricine ați fi, zise fata, nu puteți pleca pînă nu beți un ceai și nu spuneți despre ce afacere este vorba.

Era foarte obosită și abia se mișcă după ce își termină de împletit părul. Arăta atît de fragilă, încît devenea o enigmă faptul că putuse să muncească la dig toată ziua. Nang se uită la ea din plin cînd o văzu că se apropie de lampă. În clipa următoare își feri privirea și se uită în pămînt, unde rămase tăcut vreme îndelungată. În minutele următoare, și după ce ea termină de pregătit masa și îl pofti și pe el, Nang continuă încă mult timp să nu se mai uite la ea, să-și ferească privirea directă. Încetul cu încetul parcă se obișnui, dar nu de tot, se uita ori peste capul ei, ori o privea fără s-o vadă, cu ochii jumătate crăpați, așa cum ne uităm la un lucru căruia ochiul deși îi primește imaginea, mintea refuză să-i acorde un interes mai mare decît cadrului total în care se află obiectul. Tot așa ne uităm adesea la chipul cuiva care prezintă o infirmitate respingătoare și reușim să ne stăpînim și să facem ca privirea și expresia noastră să nu se altereze de repulsie cum s-ar întîmpla dacă imaginea acelui chip s-ar oferi minții noastre mărită și izolată de cadrul general în care ea există. Pe chipul fetei, Nang nu zărea în mod clar decît nasul, singurul pe care îl putea observa în liniște, fiindcă, ușor turtit cum era, semăna oarecum cu al tuturor fetelor pe care le cunoscuse pînă atunci. Dar de la rădăcina lui se arcuiau la dreapta și la stînga sprincenele ei mai subțiri și mai delicate ca ale unei pene minuscule de pasăre iar sub aceste sprincene străluceau ochii ei oblici, atît de frumoși că Nang nu-i putea privi decît în fracțiuni de secundă și nici atunci fără să facă un efort mare de a se smulge și a-și împrăștia atenția.

Nang puse ca totdeauna pe seama foamei lipsa lui instinctivă de îndrăzneală de a privi direct și mult timp în fața chipului acestei fete. Și într-adevăr după ce mîncă și bău un ceai, își ridică în sfîrșit pleoapele și se uită la ea țintă, cu privirea sa dură, apăsătoare, privire care fără știrea lui, învățase cu anii să exprime ordine fără cuvinte, și să ceară executarea lor fără explicații. Și începu să vorbească.

Îi spuse că afacerea pe care vroia s-o facă cu ea nu era lipsită de primejdie, deși era o afacere cinstită; că tatăl său l-a sfătuit — mai mult chiar, i-a dat ordinul sever — să nu-i ascundă nici ei și nici unui al treilea, (fiindcă după cum arăta el, va fi vorba și de un al treilea) că pentru ca afacerea să reușească din plin e nevoie ca toți cei implicați în ea să știe dinainte ce-i așteaptă și abia după aceea, după ce se vor gîndi și vor cîntări totul în liniște, să răspundă dacă se angajează sau nu. Asupra faptului cît e de cinstită afacerea să nu existe nici o îndoială: cînd va afla despre ce e vorba nici n-o să se mai discute pe această temă, nu asta e problema. Care era însă problema? Problema cea mai grea era găsirea acestui al treilea... găsirea lui urgentă... căutarea lui chiar în această noapte...

Deodată, tot uitîndu-se în ochii ei, și prins de o agitație abia stăpînită Nang se opri din vorbit, se ridică în picioare și ieși afară. Ocoli casa, rămase îndelung prin preajmă, scrutînd totul în jur.

Nu era nimeni și nici nu i se păruse că ar fi. Dar pentru întîia oară de cînd îndeplinea misiuni grele Nang se simțea încolțit de un sentiment inexplicabil. Se întîmplase și acum, ca aproape totdeauna, că simpla sa prezență și cuvintele sale rostite în atmosfera creată, actele sale simple, nu numai să-i dezvăluie — fără a-i deconspira — intențiile, dar să-l determine și pe celălalt să se dezvăluie și aproape să se și decidă; se ridicase și ieșise ca să nu audă ceea ce ea era gata să întrebe: cine era a treia persoană? În privirea și pe chipul ei apăruse în timpul cît îi vorbise acea strălucire deosebită și în același timp comună tuturor celor pe care Nang îi atrăgea de partea sa cînd executa misiuni, un amestec de încredere și devotament care mărturiseau că ea nu se înșela în privința lui, că știa aproape cu certitudine cine era și care mai dovedeau în același timp că acest devotament și această încredere o făceau să nu șovăie în luarea unei decizii, — decizie dovedind la rîndul ei că această categorie de oameni, deși aflată într-o zonă care stătuse tot timpul sub ocupația inamicului, învățase în decursul anilor destule despre război ca să se comporte ca și cînd ar fi fost de mult angajați cu toate că nu fuseseră poate practic angajați nici o singură zi în lupta armată. Totul ar fi decurs normal, ca și data trecută, cînd îl căutase pe Mông, cînd tot așa, intrînd noaptea în prima casă sub un pretext asemănător cu cel de azi și întîrzînd acolo cîteva ore se convinsese că putea să dezvăluie fără riscuri numele lui Mông, dacă de astă dată nu numai Mông ar fi intrat în cauză, ci însăși această fată pe care nici măcar n-o cunoștea. Iar intrarea ei în cauză era străină de rațiuni militare, dar tot atît de puternice, ca un ordin pe care îl primea de astă dată din el însuși, dintr-un Nang pe care nu-l cunoștea bine, dar tot atît de hotărît, de prudent și de răbdător: această fată trebuia ferită! Iar acesta era parcă mai mult decît un ordin, o șoaptă parcă a unei divinități care totdeauna îl protejase, dar niciodată nu-și dezvăluise prezența, iar acum și-o dezvăluia; și asta deodată, fără veste, ca și cînd ar fi fost îmbrîncit de cineva în pragul unei lumi misterioase, ca în pragul unei pagode, cînd odinioară, alături de mama lui, fascinat de chipul multiplicat al lui Buda și cu simțurile turburate de miroslul de bețișoare parfumate se oprea și nu mai vroia cu nici un chip să înainteze, lipindu-se de coapsa ei ocrotitoare și făcîndu-se greu ca un pietroi. Tot așa nu mai vroia acum nimic de la această fată și dacă nu i-ar fi trecut prin cap că plecînd imediat ar fi putut s-o sperie, n-ar mai fi întîrziat nici o clipă și ar fi dispărut în noapte.

Se întoarse în bucătărie și se reașeză. Mai mult îi ghici decît îi văzu privirea ei care îl urmărea cu supunere, gata să-l asculte mai departe, dar Nang nu mai fu în stare să reia firul întrerupt.

— Nu trece nimeni pe-aici, zise atunci fata cu o voce intimă, care sugera că neliniștea lui e nejustificată. De cînd a fost desființat bacul, continuă ea, s-a închis și drumul.

El tot nu ieși din mutenia lui.

— Eu nu pot să mă duc, zise atunci fata ca și cînd s-ar fi simțit vinovată de tăcerea lui, nu mă țin picioarele, dar dacă vă hotărîți mai repede să-mi spuneți unde stă persoana care vă interesează, pot să-l trimet pe Tuy să afle el. Nu e încă așa de tîrziu ca un copil, seara pe drum, să atragă atenția cuiva. Numai numele acestei persoane în gura copilului ar putea să atragă atenția și în loc s-o găsească el pe această persoană, să nu vă găsească pe dumnevoastră altcineva.

Nici de astă dată Nang nu reuși să învingă amorțeala care paraliza parcă voința. Liniștea se scurgea picătură cu picătură. Stătea pe drugul de lemn care unea bucătăria cu grajdul, cu coatele pe genunchi și cu fălcile în palme...

— Nu, uite ce facem, zise el într-un tîrziu și vorbind își trase adînc răsuflarea redevenind în întregime stăpîn pe sine. Eu mă îndepărtez de casa dumneavoastră și aștept. Dumneavoastră o sculați pe Yên și o întrebați, ea trebuie să știe mai bine... — cîți ani are?

— Are aproape optsprezece ani!

— ...La cine mă pot eu duce acum să-mi dea pe cineva să meargă cu mine? Trebuie să mă duc eu, nu pot să las treaba pe mîna unui copil ca Tuy. Nu-l spuneți nimic tatălui dumneavoastră, dacă nu e nevoie, iar pe Tuy îl lăsați să creadă că mă cheamă Cuc și că sînt de-aici din sat... Dumneavoastră la fel, nu știți absolut nimic, nu știți decît că o rudă a dumneavoastră, dintr-un sat îndepărtat, pe care n-o cunoașteți, v-a vizitat seara și a plecat la alte rude și fiindcă era noapte tîrziu și nu puteați să-i arătați drumul (din pricina frigurilor) Yên mi-a spus cine ar putea să ni-l arate. Așa trebuie să facem ca să reușim! Și singurul lucru pe care vă rog să-l ascundeți este că am discutat împreună despre o așa-zisă afacere primejdioasă.

— Și să spun numele persoanei la care v-am îndreptat, dacă mă întreabă cineva? zise fata.

— Da, răspunse Nang hotărît, puteți să spuneți fără grijă, persoana aceea care mă va conduce nu va ști nici ea nimic...

— Și ce mai pot să fac încă? reluă fata.

— Să-mi mai dați ceva să mănînc și să beau un ceai, răspunse Nang. Și încă ceva: am să mai trec poate pe-aici, dar nu dacă e acasă tatăl dumneavoastră. Dacă e, aprindeți lampa! Și dacă cumva în seara aceea aveți friguri, spuneți-i lui Tuy s-o aprindă el. Păstrați puținul gaz din lampă pentru acest semnal, poate mai am nevoie de ceva.

Fata clătină din cap că a înțeles totul și că așa va face reaprinse apoi focul și începu să sufle în el. Fumul, sub acest acoperiș cu pereți de lemn și fără coș, umplu, ca de obicei, întreaga bucătărie și Nang se uită posomorît la ea cum tușește și își freacă ochii cu dosul palmelor.

O jumătate de oră mai tîrziu Nang aștepta afară să vină Thanh să-i spună numele unui om din sat la care el s-ar putea duce. Thanh veni imediat neliniștită și îi spuse că a trezit-o pe Yên din somn, i-a spus despre ce e vorba și că Yen a înțeles imediat în ce scop i se cerea ceea ce i se cerea și că n-o să-i spună decît dacă o s-o ia cu el să-i arate ea cu mîna ei casa.

— Bine, șopti Nang, să vină încoace.

Și ca și cînd Yên ar fi auzit această șoaptă, ea se și desprinse de lîngă colțul casei unde se pitise și alergă spre Nang. Era foarte sprintenă, parcă n-ar fi dîrdîit cu cîteva ceasuri înainte cu nasul în perete. Cu o curiozitate avidă ea se vîri între sora ei și străin și șușoti:

— Eu știu unde să vă duc.

Și cu toate că era întuneric beznă ochii îi sticleau și parcă ardea de nerăbdare să-i arate luptătorului ceea ce știa. Plecară imediat și fata mergea înainte conducîndu-l printre ogoare direct spre sat; Nang trebui să facă un efort să se țină de ea, fiindcă aluneca din cînd în cînd pe creasta micilor diguri și rămînea în urmă. Yên se oprea atunci și îl aștepta și pornea apoi mai încet, ca și cînd ar fi înțeles că un bărbat, fie el și un războinic, nu poate avea agilitatea și ușurința de a se mișca ale unei fete, dar curînd ea parcă uita și pe nesimțite din nou pașii făceau să se mărească distanța dintre ei doi.

La intrarea în sat Nang se opri și o întrebă cine era omul la care îl ducea. Ea răspunse fără șovăire: Era un om care putea să-l conducă unde dorea sau să-l pună în legătură cu un altul.

Nang o descusu: de unde știa ea că acești oameni pot face asemenea treburi noaptea?

— Asta nu vă spun, zise fata.

— Ba trebuie să-mi spui, zise Nang, altfel nu pot să mă duc la omul acela.

— Da, dar nici eu nu pot să vă spun, faceți cum credeți, repetă fata.

— Bine Yên, dar un lucru tot trebuie să-mi spui, zise Nang. De ce ai tu încredere în mine și mă duci la un om care cunoaște secretul tău și nu mi-l spui tu singură?

— Omul la care vă duc nu cunoaște nici un secret, zise fata. Apoi adăugă: eu știu cum se poartă luptătorii noștri: se ascund ziua în mlaștini și numai noaptea intră prin case. Mi-a spus Thanh cum ați intrat la noi.

— Bine, Yên. Dă-i drumul înainte.

O luară pe o potecă, ocoliră cîteva gospodării și coborîră apoi într-o mică vîlcea. Acolo, Yen îi făcu semn să aștepte și ea îl lăsă singur. Nang n-o văzu în care casă intrase, pur și simplu dispăruse și o așteptă cam jumătate de oră pînă reveni însoțită de un țăran, un om în vîrstă, cu spinarea curbată...

— Pe cine căutați? zise țăranul.

— Sînt negustor, zise Nang, o caut pe doamna Han și m-a apucat noaptea pe drum.

— Unde stă doamna Han, în ce sat? mai zise țăranul.

— În Hai-An.

— Și nu știți să mergeți singur în Hai-An?

— Nu, zise Nang, n-am fost niciodată acolo, sînt din Hanoi.

— Bine, zise țăranul, o să vă duc eu în Hai-An și acolo aflăm noi și unde stă doamna Han.

— Dumneata o cunoști? îl întrebă Nang.

— Am auzit de ea, răspunse țăranul.

Pe nesimțite, în timpul cît ținu acest schimb de cuvinte, atît vocea pițigăiată a țăranului, cît și spinarea sa îndoită dispărură și era greu de ghicit ce fel de precauție avusese el în vedere făcînd pe bătrînul.

— Veniți după mine, zise el cu o voce aproape poruncitoare, și porni îndată înainte cu pași hotărîți pe o potecă pe care numai el știa că e potecă, era acoperită de ierburi grase și umede de răcoarea nopții.

În aceeași noapte Nang se întîlni cu Mông în Hai-An și află de la el cauza încercuirii plutonului care acoperea retragerea grupului de șoc și care abia se salvase cu trei zile în urmă de la nimicire: francezii primiseră de curînd întăriri, avioane americane de bombardament B. 26 și sporiseră paza și controlul în întreaga provincie. Se întîmpla ceva, dar ce anume, nu se știa. Iată, de pildă, continuă Mông, baza din satele vecine, pe care o crezuseră supravegheată și nesigură, nu era deloc nesigură. După părerea doamnei Han, inamicul își retrăsese în aceeași zi trupele de patrulare fără să bănuiască pe ce teren se afla; dacă ar fi avut cea mai vagă idee că plutonul încercuit se afla ascuns chiar sub pămîntul pe care îl călcau, ei n-ar fi părăsit comuna și nu le-ar fi dat astfel posibilitatea celor încercuiți să se retragă în timpul nopții. Doamna Han, care stătuse tot timpul zilei în sat și observase mișcările plutoanelor inamicului era de părere că expediția se putea bizui pe deplin pe vechea bază, că ascunzătorile erau intacte și că populația era pregătită să-l reprimească de îndată ce ar fi avertizată că atacul va fi reluat.

— Ce fac cei din „partidul național"? întrebă Nang posomorît, prins parcă de bănuieli și presimțiri negre, ca și cînd știrile bune pe care i le dăduse Mông i-ar fi trezit simțul pînă atunci parcă adormit al primejdiei. N-a aflat nimeni dintre ei de adăposturile secrete?

— Îți spun, zise Mông cu o voce care parcă tremura de un alt presentiment fără nume, se întîmplă ceva, populația se poartă foarte ciudat...

— Anume cum? întrebă Nang.

— Chestia cu bombardierele grele B. 26 am aflat-o de la un țăran! exclamă Mông parcă stupefiat. Dar e o știre sigură, am verificat-o!

— Sînt bine informați, zise doamna Han care era de față.

Stăteau toți trei într-o ascunzătoare alături de o căsuță, proprietate a unei rude a doamnei Han, funcționar în port la Hai-Pfong și prin care verificaseră stirea referitoare la avioane. În ascunzătoare dormea Mông ziua; acum era încă noapte, dar se retrăseseră totuși în ea ca să poată vorbi fără grijă. Doamna Han adusese o lampă și îi dăduse lui Nang ceva să mănînce. La urmă, Mông îl servi pe Nang cu o pipă cu apă, iar doamna Han le aduse la amîndoi fructe. Nang mîncă o portocală cu degetele tremurînde de oboseală, — drumul durase aproape trei ore — după care însă puterile îi reveniră și în timpul discuției care urmă el roase și scuipă foarte calm doi coceni grași și mustoși de trestie de zahăr.

— Sînt informați că președintele nostru Ho și generalul Van au hotărît să fie atacate și nimicite aerodroamele din Gia-Lam și Cat-Bi! exclamă din nou Mông. Sînt informați cu adevărat sau e numai o dorință a lor, nimeni nu poate să știe!

— Fapt e că nu trebuie să se mai întîrzie cu săptămînile atacul plănuit, zise și doamna Han. Moment mai prielnic nu va mai fi, cu toate că la prima vedere ei se plimbă peste tot și par mai stăpîni ca oricînd pe căile de acces spre Hai-Pfong.

— Ce numiți dumneavoastră „moment prielnic", dacă singură recunoașteți că ei au întărit paza? întrebă Nang.

— Paza e mai tare, dar nesiguranța a crescut mult mai mult decît întăririle primite, răspunse doamna Han.

— De unde știți?

— Am văzut cu ochii mei ceea ce altă dată nu s-ar fi întîmplat, răspunse doamna Han, cum au părăsit ei imediat Son-Tinh, deși ei erau patru plutoane și ai noștri doar unul. Altă dată ar fi evacuat satul cu un singur pluton și ar fi stat la pîndă noaptea fără teamă și ar fi nimicit în mod sigur plutonul nostru cînd ar fi ieșit din adăposturile secrete. Acum se agită mai mult și sînt mai numeroși, dar nu luptă mai bine, ci mult mai rău.

— Trageți concluzia asta numai din faptul că plutonul nostru a scăpat din încercuirea aceea? zise Nang.

— Nu, zise Mông, răspunzînd în locul doamnei Han, cu care se vedea că discutase mult această problemă. Faptul că un pluton poate să scape dintr-o situație fără ieșire poate să fie o întîmplare, dar ca ei să nu mai simtă că un anumit teritoriu e gata să primească trupele noastre cu adăposturi și hrană pregătite, asta nu mai e o întîmplare. Totdeauna pe locul unde erau încercuite trupe de-ale noastre — dar ce trupe, uneori chiar cînd era prins un singur luptător! — întreaga comună era scotocită și ținută sub amenințarea armelor săptămîni întregi; uneori dădeau chiar foc satului.

— Și care e explicația? zise Nang.

— Îți spun, nici noi nu înțelegem! răspunse Mông. Și părerea mea este că nu trebuie să ne temem de o cursă, adică de faptul că ei ar fi informați de planurile comandamentului nostru și ar aștepta să le cadă în mînă întreaga trupă de șoc.

— De ce nu?! se miră Nang.

— Pentru că aerodromul e inatacabil, răspunse foarte simplu Mông.

— Adică?

— Cum e posibil să treci — în ipoteza greu de admis că ai reușit să streceri totuși două-trei plutoane pînă în apropierea aerodromului — cum ar fi cu putință să te vîri apoi prin șapte linii de sîrmă ghimpată, minate probabil toate și înțesate de dispozitive de alarmă?

— Și încă cum! zise Nang. Și uite așa se plimbă peste tot aerodromul două proiectoare care te orbesc și peste tot nu vezi decît tunuri, mitraliere și gărzi... Am înțeles, exclamă Nang, cred că nu vă înșelați în felul cum judecați situația, vreți să spuneți că ideea unei curse care ni s-ar întinde s-ar bate cap în cap cu aceea că aerodromul este inatacabil, că ei nu cred și nici nu au motive să creadă într-o asemenea fantezie. Dar de ce n-ar crede la urma urmei?

— Fiindcă timp de opt ani noi n-am încercat așa ceva, răspunse Mông.

— Ai dreptate, răspunse Nang. Bine, mergem împreună mîine seară să controlăm adăposturile din Son-Tinh și eu plec pe urmă să raportez. Numele meu, tovarășe Mông, este Dinh-Van-Nang, ai vrut data trecută să știi... Acuma, reluă el apoi, vreau s-o rog ceva pe doamna Han...

A patra zi pe seară Nang se întoarse în Hai-An și-i transmise lui Mông că planurile comandamentului provinciei au rămas neschimbate, dar că trebuiau să se mai ducă o dată să vadă ce se întîmplase totuși în Son-Tinh în ziua cînd plutonul acela fusese încercuit...

Doar atît îi spuse și după felul cum se grăbi apoi să-i reamintească doamnei Han de rugămintea lui, Mông înțelese că nu s-a hotărît încă nimic precis în ce privește data și condițiile atacului și că Nang revenise parcă mai mult ca să afle dacă doamna Han reușise să-i facă rost de lucrul acela. Altfel i-ar fi dat mai multe amănunte și bineînțeles că i-ar fi transmis și anumite ordine, ceva nou, pentru că verificarea aceasta excesivă i se părea pierdere de vreme.

Presupunerea lui Mông era exactă numai în parte. Întors la comandament, Nang raportă ceea ce aflase prin Mong și ceea ce verificase apoi el însuși la fața locului timp de două zile și anume că se puteau reinfiltra fără primejdie în acele atît de importante localități pe care reușiseră mai înainte să le transforme în zone de hărțuială cu intenția să poată trimite apoi de acolo asupra aerodromului un grup de șoc. Faptul era inexplicabil dar era adevărat, continuă Nang, și desfășură în fața comandantului său o hartă pe care o întocmise înainte de a se prezenta la raport: iată, zise el, punctele roșii reprezintă turnurile de pază fixe ale corpului expediționar francez, cele negre trupele sale mobile de securitate, și triunghiurile albe trupele marionetă; Son-Tinh, Cat-Son, Tân-Câm, au fost părăsite în aceeași zi de francezi, după încercuirea plutonului n-a rămas în Tân-Câm decît un pluton de jandarmi marionetă, niște găinari gata s-o ia la fugă la primul foc de armă care s-ar trage în spatele lor. Și acum iată din nou traiectul liber! Și Nang făcu cu creionul roșu o săgeată groasă de la punctul de plecare de dincoace de Van-Uc, o continuă trecînd pe lîngă Phuc-Xa (bunkerul acesta francez de aci care n-a dat niciodată semnul unei vigilențe foarte ascuțite), Doan-Xa, Nai-Son, Lao-Ptong, Hop-Le, Pfan-Dung, Ticu-Tra, toate acestea fiind doar sub controlul trupelor marionetă și numai în Lao-Ptong existînd, după cum se și vede, un punct negru, un pluton francez de securitate mobil.

— Ai străbătut în întregime acest traiect? îl întrebă comandantul.

— Da, răspunse Nang, dar numai în etape.

— Adică? Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că aceste etape sînt obligatorii și pentru grupul care ar ataca aerodromul, dar nu mai sînt foarte sigur dacă ar fi la fel de ușor pentru patruzeci de oameni cum e pentru unul singur, chiar dacă Mông și doamna Han...

— Bineînțeles că nu, îl întrerupse comandantul, va trebui să parcurgi din nou acest traiect, ca și cînd te-ai afla în fruntea a patruzeci de oameni, de aici și pînă la aerodrom. Și să pătrunzi din nou în aerodrom ca și cînd l-ai ataca efectiv. Iată ordinul meu: Întoarce-te imediat în Hai-An, ia din nou legătura cu Mông și doamna Han și controlați încă odată Son-Tinh, Cat-Son și Tân-Câm. Nu putem să ne infiltrăm în aceste cătune pînă nu aflăm de ce francezii le-au părăsit așa de repede. Căutați și aflați. Pe urmă te întorci și raportezi.

Comandantul mai adăugă că după aceea, în cazul în care nimic suspect nu se va fi semnalat, Nang va trebui să refacă traseul și pentru alte motive: trebuia să verifice iarăși dacă sistemul de pază rămăsese același și totodată să instruiască doi genești care să-i înlocuiască pe ultimii care căzuseră, pe Hong (cel care-și clătea gura înainte de a înghiți ceaiul) și pe Dinh (care îl înlocuise pe Mi, cel căruia nu-i explodase grenada).

— Nici eu n-am sperat să vă fac rost de așa ceva, așa de repede, zise doamna Han adresîndu-se lui Nang. Tot la un țăran am găsit, (unde nu credeam) fiindcă nici la Hai-Pfong nu se găsește ușor, dar nu vă spun cît mi-a cerut și în ce fel ne-am înțeles să-i plătesc.

— Vă mulțumesc, doamnă Han, zise Nang înclinîndu se și luînd micul pachețel pe care femeia i-l dădu, nici eu nu vă spun cît și în ce fel înțeleg să vă arăt mai tîrziu recunoștința mea.

— Dumneavoastră vă puneți viața în primejdie și meritați totul, răspunse doamna Han.

Două zile mai tîrziu, Nang, care cunoștea acum bine drumul, ajunse pe malul aceluiași rîu de unde o săptămînă în urmă zărise casa în care o cunoscuse pe Thanh. De la distanță se uită să vadă dacă nu cumva lampa era aprinsă, dar nu zări nici o lumină. Se apropie repede, fiindcă nu mai avea timp mult, pînă dimineața trebuia să se întoarcă la

(Continuare în pag. 6)

Desen de GINA HAGIU-POPA

(Urmare din pag. 5-a)

comandament și să se odihnească toată ziua pentru ca în noaptea următoare să plece.

Îi deschise băiatul, care abia adormise.

— Ei, Tuy, ce se aude? șopti Nang. A mai fost cineva pe la voi?

— Nu, zise băiatul.

Cele două surori zăceau ca și data trecută în același pat. Nang aduse lampa din bucătărie și o aprinse, apoi ceru băiatului să-i dea niște apă. Desfăcu pachețelul, deșurubă cutia, luă din ea o pastilă și o ridică pe Thanh în capul oaselor.

— Thanh, șopti el, înghite asta.

Fata, fără să țină dinții strînși, nu-i desfăcea totuși suficient ca Nang să-i poată vîri pastila în gură.

— Thanh, șopti el din nou, trezește-te!

Și o zgîlțîi, în timp ce băiatul, grav, stătea alături cu un pahar în mînă. După cîtva timp, fata birui parcă febra și deschise în sfîrșit ochii; bolborosi însă ceva neînțeles, cuvinte fără șir; Nang reuși s-o facă să înghită o pastilă și îi dădu să bea apă.

— Tuy, eu trebuie să plec, zise apoi Nang, după ce văzu că fata nu se trezea. Îți las ție astea, ai grijă să i le dai lui Thanh! Și îi spui așa: de mîine dimineață luați și tu și Yen și Thanh cîte trei pe zi, pînă le terminați. Ai să vezi că chiar mîine o să scapi de friguri și dacă nu scapi chiar de tot mîine, data viitoare n-o să mai ai nimic. Ai înțeles Tuy?

Și îi întinse cutia, pe care cînd o luă, băiatul o ținu cu amîndouă mîinile ca și cînd i-ar fi fost frică să nu-i cadă jos și să se spargă.

— Tuy, reluă Nang, să-i spui că s-ar putea să mai trec iar pe-aici, tot așa seara sau noaptea... N-ai să uiți?

— Cine e? zise în clipa aceea Yen, ridicîndu-se bumbăcită în capul oaselor. Tu ești Pfong?

— Nu, nu e Pfong, șopti Nang potolit, eu sînt, și se răsuci spre perete să-l vadă fata. Cum îți e domnișoară, zise ei mai departe, poți să te dai jos din pat și să mergi cu mine zece minute?

Yen îl recunoscu imediat și răspunse că poate. Nang ieși afară din odaie. Un minut mai tîrziu, fata ieși și ea, dar la poartă se opri și spuse că deși febra i-a trecut, nu poate încă să meargă.

— Yen, zise atunci Nang, vorbind mereu în șoaptă și rărind anume cuvintele, parcă s-ar fi temut ca ea să nu uite cumva ceea ce avea să-i spună, ai să îți minte pînă mîine?

— O să încerc, răspunse fata dînd din umeri cu un dispreț involuntar pentru neîncrederea cu care era tratată memoria ei.

— Poți să-mi spui cine e Pfong?

— Nu, zise fata numaidecît.

— Nu m-ai înțeles, reluă Nang. Să-mi spui dacă e sau nu prietenul tău.

— Da, recunoscu fata deodată.

— Vine uneori pe la tine cînd ești bolnavă?

— Foarte rar, răspunse fata. Stă departe.

— Yen, eu stau și mai departe, șopti atunci Nang cu o voce parcă sugrumată de emoție. O zi și o noapte am mers ca să pot veni din nou la voi!

— Am înțeles, răspunse Yen uimită și șoapta ei avu o astfel de intensitate încît Nang amuți, ca și cînd i-ar fi făcut această declarație chiar ei. Am înțeles, repetă ea, dar cine sînteți dumnevoastră, puteți să-mi spuneți numele? N-o să i-l spun decît lui Thanh!

— Yen, îți spun un nume, dar să rămînă numai pentru tine și sora ta. Eu sînt prietenul doamnei Han, din Son-Tinh, ea mi-a dat chinina pe care v-am adus-o. Ascultă Yen, dacă eu nu mai trec pe aici multă vreme și aveți nevoie de ceva — dacă vi se întîmplă ceva — o căutați pe doamna Han în Son-Tinh și dacă n-o găsiți acolo, o căutați în Hai-An. Îi spuneți de chinină și atunci ea o să știe că veniți din partea mea. Ai să îți minte?

Fata îl încredință cu o mișcare a capului că da și adăugă că acum se simte mai bine, ar putea să-l însoțească, dacă cumva nu cunoaște bine drumul.

— Nu Yen, zise Nang, nu e nevoie, și o clipă mai tîrziu el se smulse din loc și se îndepărtă repede în întuneric.

Dimineața ajunse la comandament.

Se scurseră apoi cinci nopți. În acest timp, Nang, însoțit de cei doi geniști, parcurse întreg itinerariul care i se ordonase și pătrunse din nou în aerodrom, apoi se întoarse și își dădu raportul. În ziua de trei martie hotărîrea de atac fu luată. De astă dată detașamentul format era ceva mai mic ca la început, dar mult mai instruit și mai ales mult mai bine înarmat. Li se dădură grenade, pistoale mitraliere și explozibil, cu ordinul să atace, să incendieze și în același timp să evite lupta inegală și să se și retragă.

Abia plecară, că expediția se și opri. Începuseră ploile și Mông îl anunță pe Nang, care conducea trupa împreună cu încă doi ofițeri, că o parte din adăposturile subterane din Son-Tinh se surpaseră și că era foarte greu să le refacă: se surpau mereu. Era singura știre neplăcută pe care o trimitea, încolo, în ceea ce privește ordinele pe care le primise de a pregăti trecerea rîurilor înainte și după atac și de a organiza călăuzirea trupei ca să se poată desprinde rapid de inamic în cazul unei lupte inegale, totul era gata; dacă se putea lipsi de aceste adăposturi din Son-Tinh, expediția putea să continue. Nang pufni: ăstuia îi umblau gărgăuni prin cap, cum se puteau lipsi de adăposturile secrete? Dădu ordin de retragere și așteptă încă două zile, cît îi trebui lui Mông să refacă ascunzătorile.

În a treia noapte ajunseră la țărmul lui Van-Uc. Singurul inamic care le stîrni furia — fiindcă îi sileau să se strecoare prin sate cu excesivă și obositoare precauție — fură cîinii: lătratul lor putea să dea alarma mai rău decît un foc de armă.

Pe Van-Uc întîlniră ca și data trecută bărcile cu motor ale inamicului, dar în noaptea următoare reușiră totuși să treacă fluviul cu șampanele. A doua zi pe seară se apropiară de ultimul obstacol, Lach-Tray. Nimic nu se întîmplă, întîlniră doar niște patrule marionetă, dar nu se sinchisiră de ei, trecură prin sat ca niște oameni pașnici care aveau însă niște bețe la spinare și cămășile cam umflate. La ieșirea din sat pe cîțiva îi pufni chiar rîsul, fiindcă observaseră cum grupa de jandarmi se topise în cîteva secunde, neavînd, după cît se părea, nici un chef să facă cunoștință cu astfel de țărani ciudați.

Lach-Tray trebuia trecut însă înot fiindcă toată populația din preajma aerodromului era evacuată și acum nu-i mai putea ajuta nimeni cu nimic. Atinseseră drumul principal Do-Son, Hai-Pfong, era ora nouă seara cînd camioane încărcate cu trupe ale corpului expediționar francez trecură cu farurile aprinse, luminînd totul în jur. Se culcară în noroi, și nu fură zăriți, trecură drumul spre rîu. Se camuflară apoi cu noroi pe față și pe mîini cu frunze verzi și răsad de orez: în curînd aveau să intre în zona luminată de reflectoare a aerodromului și nu trebuiau să fie descoperiți înainte de a trece rîul și înainte ca geniștii să poată îndepărta minele și tăia gardurile de sîrmă. Mông și doamna Han îi așteptaseră la marginea ultimului sat și le dăduseră *nuoc-nam*, să poată trece peste Lach-Tray fără primejdia de a ajunge dincolo țepeni sau morți de frig. (Era destul de frig și așa pe marginea rîului, bătea vîntul dinspre mare și sîngerau pînă la genunchi de înțepăturile care le sfîșiaseră pantalonii și pielea trecînd prin tufișurile spinoase care crescuseră sălbatice între drum și marginea rîului).

Băură cîte o înghițitură din acel *nuoc-nam* (un preparat dintr-un soi de peștișori putreziți îndelung în sare), se dezbrăcară, înfășurară tot ce aveau asupra lor în veșminte pentru mai multă siguranță și se aruncară în rîu în grupuri de cîte trei, înotînd cu o mînă și păstrînd pachetele la suprafața apei, așa cum făcuseră de sute de ori la antrenamentele grele la care fuseseră supuși timp de luni întregi. Doar unuia singur îi înțepeniră mîinile înotînd și scăpă armamentul și veșmintele în apă, dar la mal i se dădură altele și îi puseră repede pe picioare.

Atinseseră în sfîrșit limitele aerodromului. Așteptînd ca întreaga trupă să-și revină după traversarea aceasta istovitoare, Nang stătea întins pe burtă și se uita tăcut înainte. Erau orele zece seara. În sfîrșit misiunea sa, pentru care opt luni cutreerase în lung și în lat această regiune primejdioasă dormind cu săptămînile în nămolul orezăriilor ca s-o pregătească să nu dea greș și care dusese deja la pierderea a patru luptători de elită, avea să se încheie. Oare inamicul avea să primească în sfîrșit și el una în cap sau avea să-i nimicească el pe ei pînă la unul?

Mica unitate de patruzeci de oameni se împărți apoi la ordinele lui Nang în două grupe; fiecare grup trebuia să-și croiască drum separat printre gardurile de sîrmă, pentru a cîștiga timp. Nang păstră un agent lîngă sine și culcat mai departe pe burtă se puse pe supravegheat imprejurimile și patrulele. Atenția sa era împărțită egal între cîmpurile de pază și mișcările geniștilor. Dacă el nu-i vedea pe aceștia din urmă — și chiar dacă el i-ar fi văzut, asta nu era un indiciu sigur că soldatul inamic de patrulă avea un ochi la fel de bun — însemna că totul mergea bine și că nimic neprevăzut nu avea să se producă. O singură dată, în timpul celor aproape trei ore cît le trebuiră geniștilor ca să taie firele, Nang crezu că patrulele i-au descoperit: în loc să treacă la timpul prevăzut, o patrulă apăru pe neașteptate la numai un minut după cea dinaintea ei și îi surprinse o secundă pe cîțiva tocmai în clipa cînd oprindu-se din tîrît ridicaseră capul să facă un salt. Nang avu o clipă de încordare extremă, dar cei doi francezi nu văzură nimic, sau poate lui Nang i se păruse că ei ar fi trebuit să vadă; cei doi în orice caz mergeau repede unul lîngă altul și vorbeau destul de animat între ei, pesemne cu totul încrezători în nenumăratele turnuri înarmate care înconjurau aerodromul și în sistemele lor de alarmă, ca să fie foarte atenți la ceea ce s-ar putea petrece într-o noapte chiar sub ochii lor cînd timp de atîția ani nu se întîmplase niciodată nimic.

Imediat după, ca într-o iluzie, Nang văzu apoi două pete de noroi pe sîrma ghimpată a gardului următor, la o distanță de o palmă una de alta și între ele umbra minusculă a unui clește; o clipă! Petele de noroi coborîră apoi cu grijă și depuseră la pămînt cu delicatețe firele tăiate; mișcarea se repetă pînă ce spărtura atinse înălțimea unui om. În clipa aceea apăru iar patrula, dar de astă dată tăcerea și nemișcarea din jur erau așa de mari că se auzea pînă aici bîzîitul firelor de înaltă tensiune sau al grupurilor electrogene care alimentau instalațiile puternice ale celui mai mare aerodrom din Indochina.

Cu toate că pline de încordare, nu acestea fură însă ceasurile cele mai grele pe care le trăi Nang în cursul acestui atac. Și nici cele în care viața lui fu mai mult în primejdie. Aerodromul era ca de obicei intens luminat și el uitase că trupa pe care o conducea nu învățase, cum învățase el după atîtea pătrunderi, să nu se mai lase impresionată nici de lumina reflectoarelor și nici de mărimea neobișnuită a avioanelor. Fiindcă de aproape și mai ales de la pămînt — trecînd prin spărturile făcute în gardurile de sîrmă ei se tîriseră apoi pe burtă pînă în apropierea lor și se uitau la ele de la înălțimea firului de iarbă — aceste păsări păreau uriașe, cu neputință de urcat pînă la ușa postului lor de pilotaj și a le incendia. Încremeniseră la pămînt și nu mai înaintau. Se opriseră la cincizeci de metri de primele avioane, nemaîndrăznind să se miște sub lumina care îi mătura la intervale de secunde. Și tocmai într-un astfel de moment greu o dublă patrulă de interior apăru și începu să se apropie de ei. Atunci Nang se hotărî și răcni:

— Asupra avioanelor, salt!

Vocea lui nazală, care parcă nu pronunțase cuvinte, ci un soi de țipete scurte cu tonalități diferite, sună straniu în liniștea care domnea în clipa aceea pe aerodrom. Ea fu urmată în clipa următoare de o rafală trasă de Nang însuși și patrula care se apropia fu culcată la pămînt. Trupa țîșni în picioare și din fugă luptătorii aruncară grenade asupra gărzilor fixe ale avioanelor.

Ca totdeauna însă, în primele minute de surpriză, nu fu nici o luptă, sentinelele care scăpară o luară la fugă și tocmai de aceste minute se folosiră atacanții (erau tocmai minutele care costaseră atîta timp de cercetări și pregătiri); ei ajunseră din cîteva salturi la primul rînd de avioane și, asemeni pisicilor, se cățărară pe ele urcîndu-se cu repeziciune unii pe umerii altora și plasînd lîngă motoare explozibilele pe care le purtau în sîn. Primele detonături produseră un astfel de zgomot că schimbul de automate încetă cu totul, gărzile care rezistau retrăgîndu-se în grabă, crezînd pesemne că aveau de înfruntat un atac de mare anvergură, sprijinit de artilerie. Și atunci, în clipele care urmară întreaga regiune începu să fie zgîlțîită ca de cutremur; flăcări groase, roșii și negre, izbucniră spre cer. După primul șir de explozii care se produse, umbre alergînd aplecate — minuscule în jocul fantastic al celor pe care le făceau avioanele arzînd — mici vietăți agile, năvăliră apoi asupra unui al doilea șir de bombardiere. După care se făcură repede nevăzute...

Cînd Nang cu trupa, care nu pierduse decît un singur om, începu retragerea, abia atunci auzi el zgomotele alarmei de pe aerodrom și parcă abia atunci își dădu seama de ceea ce făcuseră: erau înfricoșătoare, niciodată nu mai văzuse și nu mai auzise așa ceva. Proectile colorate luminau cerul ca într-o sărbătoare a unei mari victorii, în timp ce aerul spărgea urechile de țipătul ascuțit, violent și insuportabil al sirenelor. Tocmai traversaseră Lach-Tray și își trăgeau sufletul înainte de a continua fuga. Stăteau întinși, gîfîind, ușurați de povara explozivelor, dar neputincioși acum în fața mașinei pe care o atinseseră cu degetele și căreia stricîndu-i cîteva zeci de mecanisme, șaizeci sau șaptezeci de aparate din sutele pe care le avea (incendiaseră fiecare dintre ei cîte două), începuse să urle în felul acesta înspăimîntător. Dacă din aceste țipete și din tot acest joc feeric de lumini care făceau să se vadă pînă și tulpina firului de iarbă vor răsări deasupra lor numai două sau trei helicoptere cu mitraliere la bord, cu siguranță că vor fi uciși cu toții pînă la unul și pentru întîia oară în opt ani Nang simți deodată în inimă mușcătura dureroasă a regretului de a muri. N-ar fi vrut să piară înainte de a-și împlini două dorințe: să raporteze comandantului că misiunea a fost executată și să mai treacă odată pe la casuța aceea de pe marginea rîului și s-o vadă pe Thanh.

În același timp însă închipuirea sa de militar lucra febril și el văzu zeci de ofițeri inamici scotocind din turnuri împrejurimile cu binoclurile lor puternice. Se hotărî atunci să-și conducă trupa în retragere chiar sub ochii lor, folosindu-se tocmai de lumina cu care inamicul vroia să-l țină la pămînt. Aveau de străbătut treizeci de kilometri pînă la bază și numai zece pînă la primele adăposturi, unde îi așteptau ascunse și pregătite de luptă cîteva plutoane de acoperire. Va avea loc acolo o încăierare, dacă pînă acolo inamicul n-avea cumva să-și mobilizeze mijloacele lui rapide de transport și să le taie drumul. Cît despre helicoptere, Nang nu se mai gîndi la ele, așa cum nu ne mai gîndim în timpul unei furtuni care ne-a prins pe cîmp că mai putem face ceva împotriva trăznetului care ne-ar lovi.

Dădu ordin de continuare a retragerii. Dar nu helicopterele apărură, ci avioanele. Și de la bordul lor, Nang nu auzi țăcănind mitralierele, cum se temuse, ci văzu mereu proiectile luminoase aruncate din ele necontenit deasupra aerodromului. Și deodată Nang înțelese și gîndul morții se îndepărtă de el ca o fantasmă: francezii, auzind mereu explozii puternice pe aerodrom — bombele din burta aparatelor incendiate explodau abia acum și cu o violență extremă — credeau că atacanții se aflau încă acolo și cum luminile lansate de ei nu-i descopereau, lansau acum din avioane o orgie de proiectile scînteietoare, în timp ce de peste tot se auzeau, în pauzele dintre explozii, comenzi de adunare și descărcări de automate. Asta însemna că n-au fost încă descoperiți și că dacă se grăbeau erau salvați: Nang începu să alerge în frunte conducîndu-și trupa spre ieșirea din zona luminată, folosindu-se însă de aceeași lumină ca să ajungă la primul sat înaintea inamicului. Alerga liniștit și metodic, nici prea repede, dar nici prea încet, respirînd regulat și alegînd cu privirea lui experimentată cele mai scurte și mai bune direcții care îl îndepărtau de Lach-Tray și îl apropiau de Son-Tinh. Din cînd în cînd se uita în urmă și își dădea seama cu o bucurie triumfătoare că tot n-au fost descoperiți și că încă puțin și vor fi în afara primejdiei unei lupte inegale.

Un ceas mai tîrziu zăriră în depărtare marginea satului. Ieșiră la drumul Do-Son — Hai-Pfong și spre uimirea lor, Nang găsi tot satul treaz și locuitorii gata să-i primească și să le dea să mănînce. Li se pregătise ceai, orez, țigări și brancarde pentru răniți; erau puțin cam gălăgioși țăranii și nu părea să le pese că dintr-o clipă în alta inamicul se putea ivi pe urmele lor și să-i nimicească pe toți, cu femei și cu copii cu tot. Se purtau într-un mod straniu, ca și cînd războiul s-ar fi terminat și sosirea lor acolo ar fi fost ultimul act al rezistenței lor îndelungate.

Sever, Nang dădu ordin de continuare a retragerii și în același timp îi ordonă lui Mông și doamnei Han să potolească entuziasmul pretimpuriu al populației: războiul nu se terminase și n-avea nici un rost să se expună nimeni fără necesitate represiunilor.

La ieșirea din sat, un grup de fete alergară înaintea lor și-i conduseră la celălalt sat peste ogoare, de-a lungul micilor diguri pe care numai ele le cunoșteau atît de bine; asta da, era cu adevărat de folos și bine gîndit; chiar dacă francezii i-ar prinde din urmă folosind pentru camioanele lor drumul, prin aceste orezării n-ar mai face decît să rătăcească lamentabil prin mlaștini. La satul următor un nou grup de fete le ieși înainte. Nang parcă se trezi din vis. Alergînd în urma fetei care îl conducea, își aduse deodată aminte: parcă era același mers, aceeași statură, aceeași mlădiere a corpului, aceeași siguranță a picioarelor care nici-o clipă nu șovăiau: la stînga, puțin la dreapta, apoi înainte minute întregi; apoi deodată iar la dreapta, apoi iar și mai la dreapta, apoi iar înainte neîncetat și tot așa ca și ea, se oprea deodată să aștepte, căci mulți în spatele ei nu se țineau bine pe creasta micilor diguri și auzul ei ascuțit o avertiza prin flescăitul apei că nu toți izbuteau să se țină de ea fără să alunece.

— Yen, șopti Nang, tu ești? Yen, repetă el, dar fata nu întoarse capul și nu păru să fi auzit ceva.

Alerga mai departe în tăcere, cu pașii ei sprinteni și neșovăitori; (purta în mișcările trupului bucuria de a alerga în așa măsură că, fără să-și dea seama, distanța dintre ea și luptători se mărea pe nesimțite și numai zgomotul vre-unuia care cădea în mlaștină îi aducea aminte că iar a luat-o prea repede).

— Yen, repetă Nang a trela oară. Mai încet, Yen!

Și fata își încetini pașii, și de astă dată întoarse puțin și capul ascultînd parcă cu atenție gîfîitul aspru al acestor flăcăi pe care pașii ei îi îndepărtau tot mai mult de primejdie.

Abia două luni mai tîrziu înțelese Nang ceea ce îi spusese Mông cu privire la populație și ceea ce, de altfel, văzuse și cu propriii lui ochi. Undeva în nordul țării se dăduse în acest timp — și atacul aerodromului se petrecuse înăuntrul acestui eveniment — o bătălie mai mare în care inamicul fusese însfîrșit înfrînt. Douăzeci de mii dintre ai lui fuseseră uciși, răniți sau luați prizonieri, cu ofițeri și cu generalul lor care îi comanda la un loc. Pe căi care nu vor fi niciodată ușor de explicat populația urmărise lupta și știuse dinainte despre toate acestea mult mai multe decît știuse Nang și Mông, care dădeau totuși ordine și conduceau această populație la luptă.

Desigur, nu numai acești douăzeci de mii de oameni pierduți silise puternicul inamic să înceapă tratativele, ci și cei opt ani scurși, fiindcă răbdarea e una din armele pe care dacă cel mai slab știe s-o folosească, a cîștigat: atenția oamenilor nu poate fi atrasă decît după un anumit timp, necesar să se observe de toată lumea că unul dintre cei puternici vrea să îmbuce pe unul slab.

După întoarcerea guvernului la Hanoi, Nang rămase în cadrele armatei și fu avansat în grad. Nu mai putu reveni, după atacul aerodromului, s-o vadă pe Thanh, comandantul armatei provinciale însărcinîndu-l imediat să plece în Nord, să raporteze direct generalului Giap, comandantul suprem al armatei, despre executarea misiunii. După plecarea francezilor, Nang o căută în satul ei pe Thanh, dar n-o mai găsi. Yên îi dădu o adresă în Hanoi, dar n-o găsi nici la adresa aceea. Între timp Nang fu numit comandant-adjunct al garnizoanei Hanoi și abia cîteva luni după aceea reuși el să dea de fată.

Clădirea în care intră Nang în seara cînd o găsi era înțesată de lume. Nu cunoștea genul acesta de adunări; nu mai fusese niciodată la un astfel de loc, *rap-hat*, loc unde se cîntă, cum îi spusese Yên, (cine cîntă, ce se cîntă?) dar i se păru atît de izbitor ce văzu înăuntru încît timp de cîteva minute uită pentru ce venise. Atîtea culoare și scări care toate duceau în aceeași sală și peste tot lumini și sala însăși cu atîtea ventilatoare mari cît niște aripi de avion și reflectoarele colorate care luminau ceva la care se uita toată lumea, o corabie cu un uriaș cap de dragon plutind pe valurile unei mări sau ale unui rîu...! Ceva din lumea închipuirii, parcă mai misterios decît în pagoda cea mare de lîngă „Lacul săbiei înapoiate" din mijlocul orașului.

Toate aceste impresii nu-l turburară însă pe Nang decît la suprafață și pentru puțin timp, căci în curînd el văzu că dragonul era de carton și că valurile pe care stătea barca erau vopsite; numai fata din corabie era adevărată și după primele clipe după ce se așeză la locul său și se obișnui cu atmosfera din sală, Nang îi auzi vocea și rămase țintuit pe scaun: era chiar ea, Thanh; cînta!

Se frecă la ochi: Yên îi spusese că Thanh era actriță la „Teatrul municipal" din Hanoi, dar nici o clipă nu-și închipuise Nang că această fată ar avea o voce atît de frumoasă. Stătea aproape de ea, în primele rînduri de lîngă scenă și o asculta. Nu înțelegea însă nimic. Fata era îmbracată în pantalon alb de mătase cu halat violet, cu evantai în mînă și plină de bijuterii strălucitoare și s-ar fi părut, după unele ochiade ale ei, că e veselă, dar pînă să-și dea seama Nang de pricina acestei veselii, Thanh începu deodată să plîngă și să se uite cu o jale nesfîrșită spre public. Cîntînd își pleca fruntea într-o parte și, spre uimirea lui Nang, vărsa chiar lacrimi adevărate, care îl înfiorară. O orchestră de viori cu două corzi, de flaute și de tamburine îi continuau vocea și plînsul acela al ei lipsit de noimă. În cele din urmă Nang o văzu cum se urcă pe marginea bărcii aceleia cu cap de dragon și se aruncă în apă.

Iar hanoienii o aplaudau.

În pauză, prins de teama că s-ar putea ca ea să plece, Nang orbecăi printre numeroasele uși și decoruri din culisele scenei și întrebă de ea, dar nimeni nu-l luă în seamă, era o mare zăpăceală cu trasul bărcii aceleia, cu schimbatul cartonului pe care erau zugrăvite valurile albastre și cu aranjarea altora care reprezentau bucăți de uși, colțuri de grădini cu bananieri și chiar acoperișuri de case cu ferestre. Deodată o văzu pe ea, la fel de agitată ca toți cei de acolo și o strigă. Uimită, fata întoarse capul; se opri și se apropie de el.

— Nang! exclamă ea și el îi recunoscu de astă dată vocea ei adevărată, așa cum vorbise cu el în noaptea aceea în bucătărie și care acum cînd cînta pe scenă era atît de schimbată. Nang, am fost la Son-Tinh, la doamna Han și mi-a spus cine ești. I-am dat lui Yên adresa să mă găsești, dar am fost trimiși în turneu pînă ni s-a renovat teatrul.

— Mă recunoști, domnișoară? zise el. Atunci aveai friguri, mi-a fost mereu frică dacă te văd să nu mă mai recunoști.

Ei îi plăcu vizibil timiditatea și rezerva acestui luptător încercat.

— Te recunosc, îi răspunse, de o sută de ori l-am pus pe Tuy să-mi povestească ce-ai făcut în a doua seară cînd ai venit la noi și ne-ai adus chinină. Dar nu-ți mai spun, adăugă ea — și în aceeași clipă îi țîșniră lacrimile și chipul ei înflori brusc și se făcu atît de frumos încît Nang îi recunoscu acum pe deplin și chipul — nu vreau să-ți spun, reluă ea, și nici nu pot vorbi despre asta, pe cine am pus încă să-mi povestească ce-ai mai făcut în aceeași seară, nici cine și nici ce.

Și Nang nu înțelese bine această frază, fu atît de turburat că se gîndi la ea tot timpul cît mai dură spectacolul (fiindcă Thanh nu se înecase, după cum s-ar fi părut la începutul spectacolului, o salvase cineva și acum acel cineva lupta cu niște briganzi fioroși îmbrăcați în piele de șarpe, iar ea îl aștepta să se întoarcă). Ce vrusese ea să-i spună? Cine-i mai povestise ei încă despre el, în afară de doamna Han? Pentru că doamna Han nu știa nimic din ceeace mai făcuse el în seara aceea, înainte de a părăsi casa în care Thanh zăcea de friguri. Și cine putea fi și ce anume îi spusese el de zicea Thanh că despre asta nu putea vorbi?...

ZIUA INVĂȚĂTORULUI

(urmare din pagina 1)

șul statului care cinstește pe învățător pentru că lumina pentru toți este una dintre condițiile cardinale ale propriei sale existențe (a statului).

Am văzut destule sate și orașe ale lumii de altădată și ale celei de azi. Să vorbesc despre diferențe? Care e diferența între noapte și zi?

O spune, între altele, și această Zi a învățătorului, sărbătorită astăzi de la un capăt la altul al țării. Iată încă o sărbătoare a luminii.

Gîndul îmi zboară, în aceste clipe, în atîtea și în atîtea unghere ale țării. Unde să se oprească pentru o clipă măcar (pentru că pretutindeni mă întîmpină cîte un chip deschis, de dascăl nemaicunoscut înainte, pe vremea cînd încă funcționa „calul bătrîn" și „Sfîntul Nicolae", „drăguțul de biciușor de curele", simțit în copilărie de Ion Creangă)?

Unde să mă opresc în această „Zi a învățătorului", pentru cîteva clipe măcar?!

Fie! Iată-mă într-un sat de pe lîngă Arad. Covăsînț. O frumusețe de sat. Nu departe sînt munții..., de aici, la nesfîrșit, începe pusta. Oamenii sînt harnici și veseli tot timpul. Au fire bună și, cînd e nevoie, la sărbători, îi mai ajută și viața de vie.

Am deschis ușa școlii. Am intrat într-una din clase (lumina se clatină de-a lungul și de-a latul pereților înalți). Cursurile s-au încheiat. (Închid ușa. Nu am fost auzit). Dar clasa e plină. Învățătoarea — o fi chiar Zenovia Pristoleanu? — a apăsat pe un buton. Benzile de magnetofon se învîrtesc. Bach la Covăsînț... Neliniștiți, copiii ascultă. Unul a uitat ce se cîntă.

— Ce e?

— Bach.

— Aha...

...Cît a trecut? Nu știu. Benzile s-au oprit.

— Mîine ce o să fie, tovarășă învățătoare?

— Enescu și înregistrări din literatura română contemporană.

...Deschid ușa, o închid. Afară, tot lumină. Ziua învățătorului...

Eugen JEBELEANU

Fotografia: SANDU MENDREA

Panoramic hunedorean

DOUĂ ANIVERSĂRI

(Urmare din pagina 1)

le-a premers. Căutîndu-se harnic pe sine, a trecut prin multe cărți ale lumii, în multe discipline, în multe limbi și Ion Marin a devenit, desigur, unul din scriitorii cei mai învățați ai generației lui. A scris în mai multe genuri literare. A dat o parte întinsă a timpului său teatrului, sociabilității, observației oamenilor și a moravurilor. Este, desigur, unul din acei care cunoaște mai bine lumea lui și căderile ei. S-a simțit ca o creangă desprinsă din trunchiul atins de suflarea înghețată a iernii, dar a primit în el impulsurile invioratoare ale unei lumi care se anunța. Atunci, destul de tîrziu, către cincizeci de ani, căutătorul de sine s-a găsit și arătîndu-ne cum amurgea o lume la sfîrșitul veacului trecut, în București, cum încerca să ia naștere o alta, și cum, prin șirul tuturor acelor imprejurări, crește un om năzuitor spre puritate și dreptate, Ion Marin Sadoveanu ne-a dat două cărți grele de înțeles, nutrite de o întinsă și pătrunzătoare observație a societății romînești, în una din epocile cele mai interesante ale istoriei ei mai noi, și în același timp povestirea unei formații personale, în care mulți intelectuali și-au recunoscut propriul lor drum de viață. Depășind simpla vocație a formei, dar folosind toate cîștigurile ei în opere care marchează momente ale scrisului artistic în literatura noastră, autorul lui „Sfîrșit de veac în București", al lui „Ion Sîntu" a găsit mesajul său și a văzut, deschizîndu-i-se în față, drumul spre larguri și către viitor.

Demostene Botez și Ion Marin Sadoveanu sînt astăzi tovarășii noștri, ai tuturor ostenitorilor, ca și ei, ai noii culturi socialiste care se ridică pe vechiul nostru pămînt. Primească salutul de dragoste și prețuire al tuturor și afle în el, în simțirea comunității calde în jurul lor, îndemnul continuării unei opere, pentru care puterile lor au rămas neatinse de trecerea anilor.

Tudor VIANU

Poșta redacției

C. COȘMAN (Dersca-Dorohoi). — Într-adevăr, multe din povestiri sînt mai îngrijit scrise, dar vă atragem atenția că, într-o altă „Poștă a Redacției", vi s-au reproșat nu numai anumite stridențe de stil ci, în primul rînd, concepția idilizantă care „vă împinge fie spre subiecte ușurele, puțin semnificative, fie spre o rezolvare facilă a subiectelor mai tari". În cele două noi lucrări pe care ni le-ați trimis, încă tot nu izbutiți, din păcate, să evitați influența idilismului. „Mutul" nu surprinde un aspect realmente nou al vieții noastre de azi, pentru că se limitează a sublinia pitorescul unei situații, admisibile în povestirea dvs. doar ca o excepție. Cu alte cuvinte „Mutul" e prea puțin semnificativ. În „Fuga", personajul principal nu întreprinde nimic spre a-și îndreapta greșeala, deși este conștient că a greșit față de ceilalți colectiviști. În schimb finalul narațiunii creează (cam superficial) o situație în care îndreptarea greșelii are totuși loc aproape de la sine, fără vreun efort deosebit din partea personajului. Iată rezolvarea facilă. Mai încercați — dar nu așa.

DRAGOMIR HOROMNEA (Iași). — „Prolog" constituie un progres evident față de varianta anterioară. Ar fi bine să tratați și teme de actualitate. Așteptăm.

ANA LENGYEL (Ploiești). — Unele pasaje din schița dvs. sînt destul de reușite. Vă lipsește exercițiul. Continuați. Și — atenție la stil: „ochi mari ca mărele" sau „privirea feței" nu sînt stîngăcii, ci neglijențe.

DEM. IONAȘCU (Petroșeni). — Conflictul din „Lăsați-mă să cînt" ar fi meritoriu, dacă ne-ați înfățișa într-adevăr ciocnirea dintre concepțiile de viață, opuse, ale celor două personaje. Dvs. însă, vă mulțumiți să înregistrați faptele ca atare, fără să reliefați ideea de bază a povestirii. De aceea, și părăsirea cămminului de către soția nemulțumită că soțul ei a început să activeze într-o formație artistică de amatori, și apoi revenirea soției, apar cu totul nemotivate, neconvingătoare. Ar fi fost necesar să sugerați cumva ce anume o nemulțumește pe această femeie și ce anume, la sfîrșit, o determină să se întoarcă acasă. Caracterizarea lui Uglea este relativ izbutită, dar tenacitatea acestui personaj, așa cum povestiți dvs. faptele, pare să fie mai curînd o trăsătură de caracter nativă, decît rezultatul unei deliberări conștiente din partea lui, în legătură cu drama prin care trece. Neajunsul se datorește tot faptului că ați evitat să scoateți în evidență esențialul, ideea. Revizuită, scrisă cu mai multă căldură și mai ales cu o mai adîncă înțelegere a personajelor, povestirea ar putea deveni interesantă.

PETRE FRAGĂ (Tg. Mureș). — Încercînd să portretizați în „Piatra din răzor" un tînăr tractorist, ați nedreptățit modelul. Dinu e un băiat foarte simpatic: muncește bine, are grijă de brigada pe care o conduce, i se încredințează sarcini importante. De ce-l faceți să se simtă dezrădăcinat cînd își închipuie că o să fie criticat pentru o greșeală oarecare? Ați exagerat enorm teama lui de critică, dorind probabil să dați mai multă „viață" personajului. Dar asta, fără îndoială, nu este viața adevărată a lui Dinu, ci mai curînd o presupunere a dvs. Consultați-i și pe Dinu.

I. TOPOLOG (Brașov). — Față de primele trei povestiri pe care le-am discutat cu dvs. într-o altă „Poștă a redacției", cele pe care ni le-ați trimis acum sînt mult mai slabe. Neverosimilul din „Ilinca" e izbitor, „Bătălia continuă" leagă arbitrar episoadele, „Doi oameni" (deși întrucîtva mai cu atenție scrisă decît primele două) tratează totuși destul de schematic o temă puțin interesantă. Bănuiesc că v-ați grăbit. Și chiar dacă poate nu v-ați grăbit scriind, tot v-ați grăbit apucîndu-vă să așterneți pe hîrtie ceea ce încă nu terminaseți de meditat. Povestirile de rîndul trecut demonstrau că aveți posibilități mai pronunțate decît vădesc cele de acum. De aceea am și discutat atunci mult mai pe larg. Dați-mi, vă rog, ocazia să discutăm cîndva din nou pe larg.

Aurel LAMBRINO

Viața UNIUNII SCRIITORILOR

Miercuri, 3 iulie, ora 18, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" ședința Secției de traducători.

Tovarășul Valentin Lipatti va prezenta un referat despre probleme ale traducerilor din literatura occidentală apărute în editurile noastre.

LITORALUL PLASTIC

Îmbogățirea treptată și continuă pe toate planurile și în toate domeniile, caracterizează Dobrogea noastră de azi, țară stearpă de peste Dunăre a timpurilor trecute, a vînturilor reci și a cîmpurilor uscate de arșița fierbinte. O îmbogățire care începe de la plugul tractoarelor și care urcă pînă la rafinamentul cel mai sensibil al artelor frumoase prezente în stațiunile de litoral, replică subtilă a „Tristelor" lui Ovidiu.

Șoseaua nouă a turiștilor veniți la mare în caravanele O.N.T.-ului e de fapt și calea camioanelor încărcate, plecate din cîmp în gospodării și din gospodării în hambare și silozuri — un drum de forfotă continuă și circulație sporită care se termină, simbolic, în pragul celor mai frumoase construcții noi ale țării. Mamaia e mai mare, mai strălucitoare și mai complexă. Eforia oferă intimitatea caracteristică pe mările ei dimensiuni. Nord și Sud în ritmul unei ului-toare ascenderțe. Mangalia îndeamnă omul să cînte și să se bucure de o nesfîrșită bogăție de proaspete frumuseți, în timp ce fecioara mării, muza și surata navigatorilor, Constanța, despletește din firele trecutului extraordinarele ei noutăți.

Ești într-o țară nouă umblînd pe litoral și inima parcă te îndeamnă, fericit călător, să-ți faci cuib, ca lăstunii, pe sub cîte o streașină de la etajul cinci, opt sau treisprezece. Văzut din creștetul urcat spre nori sau de la spuma mării, litoralul e imens, monumental și delicat.

Schițarea unui șantier nou, așternută pe enorma fațadă a Casei de cultură din Mangalia, fără macarale, fără ciocănituri, fără nisipuri și cărămizi e și ea o chemare nouă: sute de priviri iscodesc de la o vreme cinci sau șase meșteri care lucrează mai altfel decît zidarul, dulgherul, arhitectul sau inginerul schelelor vecine. Ei născocesc pe verticală, pe tăcute și cu perseverență ca albinele, un gigant jăgure colorat: marele mozaic întins, a cărui inspirație vine de la strălucirea soarelui, vigoarea tinereții, marile împliniri ale muncii omului... Mozaicul este impresionant: patru milioane de bucățele de porțelan special fabricat în cuptoarele rominești, pe o suprafață de 300 m.p. de joc pastelat pe nuanțe acordate reflexului marin. Autori: Ștefan Constantinescu — Jules Perahim, pe care i-am găsit cățărați pe schele alături de mîinile albe ale colegilor de artă Petre Dumitrescu, Șerbănescu Șerș, Petre Bedivan...

Dar prezența artelor plastice nu începe numai de aici. În ultimii doi ani o serie de importante lucrări în mozaic stimează admirația noastră, transformînd, împreună cu arhitectura îndrăzneață, litoralul într-o vastă expoziție de cel mai bun gust. La Eforie întîlnim sugestivele scene de sport în pietricele ale lui Constantin Blendea. La Mamaia, mozaicul delicat al Mariei Plăcintă — o compoziție de muncă industrială. Desenul grăitor și de subtilă interpretare a liniaturii de sfîlciuri minuscule e semnat de Gh. Spiridon — lucrări agricole în cîmp, secera, cules și un zbor mare de cocori. Pictorul Camilian Demetrescu, în două tonuri dominante, galben lucandescent și albastru pur, înjețește plastic și emoționant fragmente din agricultura și viața Dobrogei, în timp ce colegul lui de meșteșugăți Gh. Popescu expune un splendid mozaic educativ: științelor, medicinei, astronomiei și pe cînd Artele toc în mozaic sînt neegalabile exprimate în tovărășia artiștilor Paicu și Bițan... E interesant de constatat cum pietricelele mate sau lustruite cu un numai contur și culoare sub mîinile care le împestrițează în cimentul moale, ci și o perfectă personalitate a lor. Așezate mai toate în bătaia soarelui de dimineață pe zidurile interioare ale marilor restaurante și cocheteelor hoteluri moderne, expresiile plastice în mozaic dau o notă de profundă înțelegere și interpretare artistică, acordate, ca vibrație a tiorii, noului peisaj de unde și profituri.

Dintre ape și nisipuri omul dă direct în culoare, mișcare și simțire, transmise în zmalțuri de tremurul frăgezimilor sufletești împrumutate de artiști de la frunză și izvor. Marilor meșteri plastici ai litoralului, vizitatorul, mai grăbit sau mai așezat, le datorește elogiul lor cel mai frumos.

Baruțu T. ARGHEZI

cronica dramatică

O felie de lună

— pe scena Teatrului „Al. Davila" din Pitești —

„O felie de lună" — e o farsă lirică, fără pretenții deosebite, dar foarte plăcută, luminoasă, iar tema ei, tratată cu modestie, izbutește să stîrnească un legitim interes. Autorul și-a propus să satirizeze fără miliție felul cum unii părinți înțeleg să-și crească copiii, ferindu-i de muncă pe temeiul că... destul au trudit ei în trecut.

În cronica sa consacrată premierei piesei, V. Mîndra încerca să demonstreze că „O felie de lună" e de fapt o pseudofarsă. Argumentele, mărturisesc, nu le-am prea înțeles. Comedia lui Storin respectă cu strictețe datele genului. De altfel, eroul principal ne avertizează de la început că ne va povesti cum a întreprins o bine regizată farsă, care se și joacă în fața noastră. Elementele ei susțin întreg eșafodajul comediei cu încurcăturile și surprizele cunoscute. Aș mai adăuga, ca un fapt pozitiv, grija autorului, mai întîi poet, pentru cultivarea unui limbaj ales, uneori prea poetizat, dar plăcut, de culoare.

Spectatorul se amuză și se simte reconfortat, ideile pentru care militează piesa cîștigîndu-l pe nesimțite.

La Pitești, comedia lui Storin mi se pare că s-a bucurat de o soartă în unele cazuri chiar mai bună decît la București. Directorul de scenă, un debutant în regie, actorul Ion Focșa, s-a apropiat de text cu înțelegere pentru fiorul liric al comediei, iar spectacolul păstrează ca notă dominantă tocmai această căldură, ceea ce mi se pare pozitiv. Caracteristică preocupărilor direcției de scenă este sublinierea cu finețe și măsură a ideilor principale din piesă, în situații construite regizoral cu grijă pentru creionarea sugestivă în funcție de datele farsei și condiționate de ele, a diverselor tipuri, pentru pregătirea calmă a surprizelor, într-un crescendo bine gradat. În general se cuvine reliefată inteligența soluțiilor regizorale. Jocul actorilor se resimte și el de această justă concepție a spectacolului, cu toate că nu întotdeauna strădania regizorului și-a găsit echivalentul în interpretare.

În rolul principal al tînărului muncitor Popescu, cel care pune la cale farsa cu intenții educative, Nicolae Dinică, la primul său rol după absolvirea Institutului, s-a prezentat cel mai bine. Se mișcă degajat, cu multă spontaneitate, are farmec, e convingător și reușește să cîștige, cum cere și rolul, simpatia și adeziunea spectatorului. Aproape de intențiile regizorale și de datele textului, Ion Bănteanu în rolul inginerului Dumitru Popescu, fruntaș în profesiunea sa dar foarte departe de cerințele pedagogice ale zilelor noastre în ceea ce privește educarea copiilor săi, face lăudabile eforturi de a exprima surpriza în fața situațiilor neprevăzute prin care trece. Cu mai puțină înclinare pentru comedie se achită de sarcină onorabil. În rolul soției inginerului Popescu — Constanța — o femeie cu o mentalitate destul de înapoiată, am revăzut-o cu mare plăcere pe Telly Bartu, o actriță atît de inzestrată și care, de fiecare dată, comunică rolurilor interpretate de ea o notă de autenticitate. Bun a fost apoi și cu multe aptitudini pentru comedie, Adrian Grigoriu. În Electricianul. Două personaje feminine, fiicele inginerului Popescu, au găsit în Rodica Robiceck și Ileana Anghelescu interprete destul de potrivite. Amîndouă actrițele au dovedit mai ales multă sidlată și dragoste pentru roluri.

În sfîrșit, de relevat, alături de competența regiei, foarte frumoasele decoruri semnate de Vasile Ramon. Luminoase, aerisite, optimiste, ele au servit fericit lirismul piesei.

Dinu SĂRARU

A douăsprezecea noapte

— în interpretarea Teatrului Național din Craiova —

În turneul său cam grăbit (din punctul de vedere al grijii pentru ținuta și nivelul artistic al spectacolelor, care în general a nemulțumit) Teatrul Național din Craiova a prezentat la București și două spectacole shakespeare, respectiv „Doi tineri din Verona" în regia lui Vlad Mugur și „A douăsprezecea noapte" în regia Getei Tomescu.

Primul spectacol a surprins prin lipsa unei clare concepții regizorale, lăsîndu-ne impresia că rolul direcției de scenă semnată de atît de talentatul Vlad Mugur s-a redus la funcția unui simplu corepetitor: am reținut îndeosebi decorurile și costumele lui Benediet Gănescu. Foarte moderne prin linia lor și prin soluțiile oferite desfășurării acțiunii, ele au pus în lumină preocuparea interesantului grafician pentru idee — și mărturisim că ne-au plăcut. Îndrăzneala lor este rezultatul unei fantezii de bună calitate și poate servi ca un punct de plecare într-o discuție interesantă despre scenografia în teatrul shakespearian, astăzi.

Al doilea spectacol cu „A douăsprezecea noapte" s-a aflat totuși mai aproape de adeziunea spectatorului, cu toate numeroasele lui slăbiciuni remarcate pe bună dreptate și cu severitatea cuvenită de Traian Șelmaru, într-un recent articol din „Scînteia".

Comedia aparține acelei perioade cînd în direcția shakespeariană se face vizibil un proces de maturizare artistică. Piesa a fost scrisă într-o epocă de rapidă afirmare a burgheziei, e epoca renașterii engleze. În comedie pătrunde spiritul popular. Voioșia și hazul oamenilor din popor, concepția lor robustă de viață ocupă primul plan.

Comedia e o dublă satiră, pe de o parte la adresa mentalității farisaice și ifoselor aristocrației aflate în declin, iar pe de altă parte a concepțiilor retrograde despre artă din vremea aceea, a elipsei din operele literare care fugeau de realitate și de actualitate.

În general, regia Getei Tomescu a intuit liniile directoare menite să dea viață scenică nouă comediei, accentuînd trăsăturile satirice ale acesteia. Spectacolul s-a străduit să evidențieze contrastul dintre goliciunea spirituală și mărginirea semimemnilor, caracteristice aristocrației și frumusețea morală, cinstea și naturalețea oamenilor simpli. Dar, cum spuneam, toate acestea sînt de observat „în general" și se dizolvă de fapt în acest general. Are perfectă dreptate Traian Șelmaru cînd spune că „există atît în concepția regizorală cît și în jocul celor mai mulți interpreți o anumită alunecare spre superficial și lipsă de unitate, care le scade nivelul spectacolului dîndu-i mai mult un caracter de divertisment revuistic, în dauna ideilor" Interpretarea a dezamăgit și ea prin caracterul ei eterogen: mă refer la stîlurile diferite, și, în afară de doi actori, n-a izbutit să rețină atenția decît prin aceea că n-a răspuns sarcinilor incredințate.

Cei doi actori de care vorbim și care s-au detașat net din restul distribuției au fost Ion Pavlescu (Feste) și Radu Nicolae (Sir Andrews). Și în acest rol Ion Pavlescu a confirmat bunele aprecieri de care în general s-a bucurat jocul său; mai mult, el a realizat de această dată o compoziție demnă de toată lauda.

Purtătorul de mesaj al autorului, Feste, a fost interpretat de Pavlescu cu o serioasă înțelegere a ideilor pe care le avea de transmis, cu o foarte fină și sensibilă nuanțare a mișcării într-o gradare plină de nerv și de expresivitate. Mărturisim că ne-a plăcut capacitatea lui de interiorizare, sensibilitatea cu care a pus în lumină profunzimea de idei a textului. La fel ne-a impresionat plăcut Radu Nicolae. Ca și în „Doi tineri din Verona" a dovedit frumoase calități pentru comedia shakespeariană, finețe, expresivitate, inteligență.

Idilă la Teatrul de păpuși
Fotografia: SANDU MENDREA

Atelier

ION VLASIU
Mihail Sadoveanu

ARTA

cronica filmului

LUMINA DE IULIE

Din nou un tînăr scriitor de talent atras de cinematografie. Atras, dar, se pare, nu și reținut, pentru că felul în care s-a realizat scenariul scris de el împreună cu Vintilă Ornaru, nu este de natură să-i mulțumească nici pe spectatori, nici pe autori.

O primă constatare: cu rare excepții (Francisc Munteanu realizîndu-și singur scenariile reprezintă una) nu regăsim de obicei pe ecran trăsătura specifică definitorie pentru personalitatea scriitorului care devine autorul filmului. O întîlnim poate pe cea a regizorului? În cazul „Luminii de iulie" numai pe cea a maestrului de imagine, Ovidiu Gologan.

Unde e vigoarea povestirilor din lumea satelor, forța conflictelor, dramatismul prozei lui Fănuș Neagu, care ne cuceriseră prin frumusețe, autentic, vibrație epică? A dispărut pînă și îndemînarea de a conduce intriga (cu precădere comică), îndemînare dovedită în peliculele sale anterioare de Gh. Nagy.

„Lumina de iulie" e un film fără un profil destul de viguros, fără o suficientă individualitate, intrucît a ignorat-o cu totul pe cea a realizatorilor săi.

Acțiunea din scenariu a devenit pe ecran convențională, banală: aceeași sosire într-o gospodărie colectivă a agronomului ori zootehnicianului, întîlnită în numeroase filme din țările prietene (ultimul, cel maghiar cu Ruttkay Eva); același naiv conflict sentimental împins pe primul plan (noul venit tulbură o veche idilă, provocînd grave conflicte, etc. etc.).

Ce ar rămîne proaspăt, original în povestirea noastră? Un plan doi uman mai bogat ca în alte filme de acest gen, o suită de tipuri energic schițate (chiar dacă nu finalizate) mucalitul „Papa Leon", încăpățînatul președinte al gospodăriei, frivola Chira, șmecherul șofer, „Omul cu găinile" și alții. Apoi o mișcare mai puțin stîngherită a cineaștilor printre îndeletnicirile curente ale satului (oamenii nu mai declamă tot timpul în fața aparatului, își văd de treburile lor în vreme ce vorbesc, știu să țină o coasă în mînă așa cum se ține o coasă și nu o rachetă de tenis, etc.) De aici senzația de firesc, de mai multă viață, cîștigată față de vodevilurile pe teme țărănești, gen „Lada cu zestre" ori „Întîlnire cu milionarii".

Criteriul aprecierii e însă fragil, ținînd seama, totuși, că cinematografia noastră a dat în urmă cu cîțiva ani și o operă de profund realism, adevăr psihologic, din viața satului, „Desfășurarea". Există deci realizări care au ridicat ștacheta artistică și e păcat s-o coborîm. Mai ales că scenariul lui Fănuș Neagu și V. Ornaru oferea niște date pe care filmul nu le-a valorificat. Citind povestirea cinematografică despre Bărăgan a lui Fănuș Neagu și V. Ornaru, pătrunzi în satul de cîmpie, cu obiceiurile mai vechi ori mai noi ale locuitorilor lui, cu temperamentul lor iute, gata de hartă dar și de glumă. Personajele literare sînt mai amuzante, începînd cu nota de gravitate ridicolă, pueril livrescă a zootehnicianului și sfîrșind cu violența feminină, ușor de descoperit, a Mariei Serea. În film însă hazul lor s-a diminuat (substanțial la cuplul liric, într-o măsură la ceilalți), fie din stîngăcia interpreților (neinspirat distribuiți în rolurile Vișan și Maria), fie din insuficiența dirijării regizorale a unor actori de mărimea întîi (G. Calboreanu, Marcel Anghelescu, Colea Răutu).

Mai aproape ca date fizice și temperamentale de Luș, cel descris în scenariu, personajul cinematografie creat de Mircea Cosma are și o motivare dramatică a acțiunilor, în ceea ce-i oferă mai multă consistență pe ecran. Un rol episodic spiritual (creat, se vede, anume pentru marele nostru actor de comedie Birlic) nu e lipsit de pitoresc.

Păcat că filmul alunecă spre desueta idilă — supărătoare mai ales prin dulcegăriile perechii îndrăgostite — în timp ce o problemă importantă a gospodăriei din Bozia, cum ar fi rămînerea în urmă a sectorului zootehnic, e rezolvată destul de facil, printr-o caricatură în ziarul local și o pseudosupărare a îndrăgostiților, pentru a culmina, spectaculos, cu o cavalcadă nocturnă impresionant filmată. Preocuparea unilaterală a colectiviștilor pentru cai și neglijarea creșterii vacilor e tratată superficial și cam didactic, ca furnizînd conflictului mai mult aspecte comice decît dramatice, așa cum prevăzuseră realizatorii.

Imaginea, frumos gîndită, în tonuri calde dar în linii decise, contravine idilicei, multicolorei viziuni regizorale, care, repet, trage spre operetă un scenariu cu evidente calități.

E greu însă de stabilit adevărata lui valoare atîta vreme cît din desfășurarea faptelor prezentate de el, pe ecran au trecut în primul plan efectele spectaculoase (fugărirea cailor, noaptea, în stepă, sîrba îndrăcită — prilej de înfruntare a celor doi rivali, etc.).

Alice MĂNOIU

musca pe ecran

REFLECTOR

REFLECTOR

Sîntem de acord ca spectatorilor cinematografelor noastre să li se aducă din cînd în cînd aminte că a apărut cutare carte sau că „Romarta" a lansat cîteva sortimente de cravate ce pot interesa pe mici și mari. Dacă anunțul colorat are și un desen inspirat și placă nu hîrîie (e vorba de acompaniament), dacă nu auzim în toate sălile „Lalele" într-atît încît să ne vină să intrăm în prima grădină publică și să facem praf răzoarele cu respectiva floare, totul e în regulă. Dar...

Ce te faci cînd pe un refren romantic ești chemat la restaurantul „Pescărușul", pe malul Herăstrăului și în prim plan, (ecran lat), acoperind costumul alb, decent al ospătarilor îți apare Musca sau Amprenta?

O să credeți că vă povestesc un film polițist aflat în lucru în studiourile noastre. Dar de unde! Musca sau Amprenta sînt de la o vreme indispensabile reclame. Cîntă la difuzor „Macarale" și din neantul pînzei magice apar produsele fabricii „Confecția" (ce mai raglane în mai și iunie!), hop și insecta! Ca un blestem, pe produsele culinare ale restaurantului Capșa, între caviarul imbietor și bucata de lămîie se așează Musca! Cînd vrei să vezi cam ce pălării vinde anul acesta Arta Modei, hop și Amprenta! Cînd ajungem la pantofii cu botul retezat sau la cei cu cui, Musca pare-că ne mai iartă, fapt care nu se întîmplă cu reclama delicioasei bere „București", pentru că pe halbă, deasupra, acolo unde spuma parcă strigă s-o bei, ați ghicit, apare...

Nu vrem să glumim mai mult, așa că o să vă povestim despre ce este vorba: fiecare cinematograf se pare că are un contract cu diferite întreprinderi pentru a face cunoscut publicului larg ce produse noi se lansează pe piață. Pentru a se putea afla acest lucru se comandă reclamele respective care sînt pictate pe cîteva clipe de sticlă încredințate operatorilor. Aceștia, cam distrați, oferă din cînd în cînd celor din sală prilejul de a dezlega adevărate șarade. Într-o seară, de pildă, la cinematograful „Bucureștiul", între spectatori se încinse un adevărat concurs „Cine știe cîștigă", fără premii bineînțeles, pentru a se afla ce cărți noi apăruseră în Editura „Meridiane". Cu chiu cu vai s-a stabilit adevărul, dar asta după ce un cor de fluierături a silit pe operatori să întoarcă olișeele pe dos: era vorba despre monografiile „Sibiu", „Constanța", „Brașov".

Dar ne-am luat cu vorba și n-am ajuns încă să spunem ceva despre Muscă și despre Amprentă. Negăsindu-se deci un sistem de a se mînui aceste plăcuțe, altfel decît cu mîna, pe ecran apar pete și urme disgrațioase, fapt care în loc să servească scopului propus, dă loc la ironii, și aș spune ceva mai mult: o adevărată repulsie. Și atunci întrebăm: nu-i păcat de neon, de fotoliile elegante, nu e păcat de curățenia sălilor noastre, de confortul lor, de lustrele, de personalul serviabil care te aduce pînă la fotoliul pe care ai dreptul să-l ocupi, cînd pe ecran, pe salatele splendide ale „Cinei" se așează Musca?

O constelație de zdrențe, de pete uleioase și de urme grase de degete distrate strică tot efectul publicității. Prezența lor stăruitoare, repetată, în locuri diferite duce la concluzia uluitoare că directorii respectivelor săli n-au mai văzut de multă vreme un film sau dacă au văzut s-au autoscutit de introducerile disgrațioase.

Să-i poftim deci să ia loc în fotoliu și să asiste la această invazie de paraziți ai reclamei. Deci: ori DTT, ori...

Eugen BARBU

PE ECRANELE Parisului rulează filmul documentar de lung metraj „1—14" al regizorului Jean Aurel, închinat primului război mondial. Regizorul înfățișează războiul prin prizma simplilor soldați, folosind material de arhivă necunoscut pînă acum.

REGIZORUL italian Sergio Spina realizează filmul documentar **„Armata secretă O.A.S."** după scenariul lui Jean-Paul Sartre. Filmul va fi turnat în Italia, deoarece guvernul francez a interzis realizarea lui pe teritoriul francez.

CUNOSCUTUL regizor sovietic Grigori Roșal (**„Familia Artamonov", „Surorile"**) va realiza un film biografic despre Karl Marx, după un scenariu scris de el împreună cu Galina Serebriacova.

„LA PUNITION" (Pedeapsa) este titlul ultimului film al lui Jean Rouch, unul dintre cei mai cunoscuți cineaști ai „cinema verité"-ului în Franța. Istoria pe care ne-o povestește Rouch în film este foarte simplă: o elevă de liceu, Nadine, este dată afară de la un curs de filozofie. Fata are în față o zi liberă. Se plimbă pe străzile Parisului și întîlnește trei persoane care-i povestesc despre dragoste, muncă și despre cele mai interesante întîmplări din viața lor. „Întîlnirile Nadinei — spune regizorul — au fost pentru noi pretextul căutării adevărului".

LA LONDRA va apărea în curînd primul volum din jurnalul lui Charles Chaplin. Marele cineast pregătește acum următoarele două volume. Referindu-se la stilul jurnalului său Chaplin spune: „Mă străduiesc să-mi formulez gîndurile concis și precis, într-un mod accesibil tuturor, iar aceasta e o muncă foarte grea". Vorbind despre planurile sale cinematografice, Charlie a mărturisit că are de gînd să realizeze o comedie istorică despre Nero.

COPRODUCȚIA sovieto-cehă **„Marele drum"** povestește viața lui Jaroslav Hașek din perioada primului război mondial, și cea imediat postbelică, cînd scriitorul s-a încadrat în rîndurile armatei roșii revoluționare. Pe creatorul neuitatului roman îl va interpreta cunoscutul actor ceh Josef Abraham. Rolul tinerei sale soții, pe care scriitorul a cunoscut-o chiar în timpul șederii sale în Uniunea Sovietică, îl va interpreta Iuna Gulaya, protagonista filmului **„Cînd copacii erau mari"**.

ÎN STUDIOUL cinematografic „Maxim Gorki" din Moscova se pregătesc o serie de filme cu tematică variată și interesantă. Regizoarea T. Lioznova realizează **„Istoria unui avion"**, film care povestește interesantele împrejurări în care s-a realizat, acum 17 ani, prototipul primului avion cu reacție sovietic. În filmul **„Stîrșitul lumii"**, regizorul Boris Hudniciev va dezbate problema oamenilor care se mai lasă influențați de propaganda religioasă.

OTTO PREMINGER este cunoscut în lumea cineaștilor din Hollywood ca un regizor curajos, ale cărui opere cu caracter progresist, demascator, șochează și provoacă totdeauna discuții. După ce a demascat relativitatea și hazardul justiției americane în **„Anatomia crimei"**, el pregătește filmul **„Cardinalul"** în care vizează clerul catolic.

OBIECTIV

UN ECOU AL RAZBOIULUI RECE

Critica franceză a văzut în acest roman ciudat al lui Julien Gracq, scriitor de formație suprarealistă, autor a două romane negre: „Castelul din Angol" (1935), „Un beau ténébreux" (1945), o carte ce se citește „cu un nod în gît", deși propriu-zis în ea nu se petrece nimic, în afara unei așteptări neliniștite, a unei anxietăți ce stăruie, nerezolvată, și după ultimul rînd, expresia unei stări de spirit speciale, psihoza războiului rece. Însuși autorul, narînd, precizează la un moment dat, cu o notă de exasperare: „Nu se întîmplă nimic. Era o tensiune ușoară, febrilă, porunca unei invizibile și permanente «puneri în gardă», ca atunci cînd te simți prins deodată în cîmpul unei lunete care mărește". S-a vorbit, în legătură cu „Le rivage des Syrtes", despre un așa-numit „fenomen de milenarism". E vorba de împlinirea anului 2.000: de mitul evenimentului catastrofic ce trebuie să marcheze neapărat încheierea unității de timp istorice celei mai mari, — mileniul. De amenințarea apocalipsului atomic, de astă dată, — ceva asemănător strigătului „Marele Pan a murit", pe care corăbierii antichității l-ar fi auzit clamat de valurile turopite ale Mediteranei și ale cărui ecouri împăratul Tiberiu, la asfințitul imperiului roman, le-ar fi ascultat tăcut, cu inima strînsă. Sau de panica pe care, în preajma anului 1.000, călugării exaltați o întrețineau, o ațițau în conștiința primitivă creștină a Europei de vest, cînd, în sunetul trompetelor cerești, cerurile urmau să se prăbușească, mormintele să se deschidă și să înceapă judecata de apoi în trăznetele miniei divine. A urmat anul 1 al erei noastre; a urmat anul 1001. Istoria a continuat și lumea și-a văzut mai departe de treburi. Exaltarea religioasă din ajunul încheierii primului mileniu seamănă izbitor cu isteria actuală, laică, a noilor propovăduitori de cataclisme universale.

Conflictul cărții lui Gracq, concepută ca o istorie fictivă, e ciocnirea iminentă dintre două cetăți imaginare: Orsenna, de pe țărmul nord-African al Sirtelor, și Farghestanul, de dincolo de mare. E mitul vechii rivalități dintre Roma și Cartagina, rivalitate a cărei istorie avea să se prelungească de o parte și de alta a Mediteranei. Cele două cetăți au mai purtat între ele războaie și se pîndesc încleștate într-o veșnică dușmănie. În afară de această vagă localizare, narațiunea plutește în atemporal. S-ar părea, după psihologia personajelor, că acțiunea se petrece cam în zilele noastre, însă nici un detaliu concret al civilizației secolului XX nu apare, — nu se ridică receptorul nici unui telefon, nu se pomenește de mașini, automobile, radio — deși peisajele sînt descrise nu dintr-o perspectivă patriarhală, ci din aceea a unei locomotii rapide, moderne, încît impresia e că mergi într-o diligență prevăzută cu un reactor. Totuși, spiritul cărții ne menține în problematica contemporaneității și această expurgare a civilizației tehnice dă acțiunii alura în surdină a unei alegorii, vizînd, mai mult decît faptele, esența, semnificația lor istorică cu variate trimiteri aluzive voite. Senioria Orsennei, — un fel de mare putere colonială — condusă de Consiliul de supraveghere, e un stat în decădere, sceptic și îmbătrînit, mîndru de trecutul lui glorios. Fidelitatea față de tradiții a devenit în acest stat o manie, care — notează autorul — „trădează sărăcirea unui sînge încapabil de a mai crea" și un mecanism funcționînd „cu perfecțiunea derizorie a unei piese de muzeu, în mijlocul unui vid neliniștitor".

Aldo, fiul unui înalt dregător al Orsennei, este trimis ca Observator pe țărmul Sirtelor, spre a întocmi un raport asupra situației. Atmosfera generală lasă să se creadă că o ciocnire cu Farghestanul este inevitabilă. Nisipul încins de soare al Orsennei, marea îngînă, patrulată la orizont de vase suspecte, iar deasupra — implacabilă — amenințarea unei mari conflagrații. Tînărul Aldo, personaj retras, nedecis, romantic, idealist, — oarecum à la Chateaubriand, cartea are un accent sensibil neoromantic — se prezintă la Amiralitate, de fapt un mic port militar, derizoriu, cu cîteva cazemate învechite. Amiralitatea, condusă de un căpitan blajin, Marino, suflet pașnic, civil, e un fort pe jumătate dărîmat (puțin operetă), înălțat pe locul unor străvechi ruine, martorele grandorii apuse ale opulentei și decăzutei Orsenne. Toată garnizoana e în așteptarea unor „evenimente mari". Țăranii din împrejurimile Maremmei (orașul cel mai apropiat de solitara Amiralitate, un fel de Sibaris, dedat voluptăților) văd semne rău prevestitoare în lună, „flăcări de moarte ce se abat peste ape". Căpitanul Marino, nesinchisindu-se de încordarea evenimentelor, transformase teritoriul Amiralității într-un fel de fermă, punîndu-i pe soldați să muncească la cîmp, încheind contracte agricole cu proprietarii de pămînt din ținut. Fabrizio, un tînar și zelos locotenent militarist, se ridică împotriva lui Marino, atrage de partea lui pe ceilalți camarazi și, în ciuda Observatorului, a lui Aldo, care l-a îndrăgit pe pașnicul căpitan, ajunge să reconstruiască Fortăreața. Într-o noapte, ofițerii Amiralității, ieșind la plimbare pe țărmul Sirtelor, în frunte cu Aldo, încremenesc: „Ceva nemaivăzut și totuși de mult așteptat, ca o bestie monstruoasă și nemișcată... ceva pe marginea lagunei, multă vreme moțăind în întuneric, țîșnise în sfîrșit din coaja sa crăpată, ca un enorm ou nocturn: înaintea noastră — notează Aldo — se ridică Fortăreața!" Zarurile sînt aruncate. O vie activitate diplomatică domnește în capitala Senioriei. După îndelungi tribulații, în care intră și o idilă de factură stendhaliană, cam desuetă, cam palidă în context, Observatorul întocmește raportul cerut și îl prezintă lui Danielo, președintele Consiliului de supraveghere. În mijlocul panicii din capitală, acest bătrîn om politic e singurul spirit lucid, care știe ce se va întîmpla. În convorbirea din finalul cărții, cu tînărul Aldo, Danielo îi împărtășește unele adevăruri crude. Resemnat în fața a ceea ce știe că se va abate peste Orsenna, în ciuda tuturor măsurilor de apărare, vechiul demnitar spune: „Un stat e o formă ce se desface și moare... Un fascicol care se dezleagă... Atunci vine timpul — prevestește el — ca trîmbițele să sune, zidurile să se prăvălească, secolele să se dărîme și cavalerii să intre prin spărtura lor — frumoșii cavaleri mirosind a iarbă sălbatecă... cu mantăile fluturînd în vînt". „Așadar, vor veni!" exclamă îngrozit Aldo, și în aceeași clipă, fascinat de viziunea bătrînului, vede țîșnind din nisipurile arse ale Senioriei mii de fîntîni, „ca și cum, sub loviturile milioanelor de pași ai armatei misterioase, în jurul lui, pretutindeni, deșertul ar fi înflorit".

Singura întrebare care se mai poate pune în acest moment de răscruce e „cine trăiește". Tocmai întrebarea aceasta i-o adresează lui Aldo și bătrînul Danielo, fin umanist, autor al unor savante tratate de istorie, adînc cunoscător al acesteia, și care știe bine răspunsul: Orsenna trebuie să piară și va pieri.

Ieșind afară pe străzi, noaptea, după convorbirea revelatoare de mai sus, tînărului Aldo i se pare că orașul e un teatru gol, plin de neliniștitoare bălți de lumină, și ultimul lui gînd (ultimul rînd al cărții) e că știe acum „pentru ce acest decor a fost montat"... Adică tragedia nu mai poate fi amînată.

Autorul lasă tocul la o parte, înfiorîndu-se. Cartea se încheie cu această abdicare, cu o neînțelegere a puterilor vieții, cu o reacție timorată, retractilă, cu ceea ce unii scriitori mai lucizi din Occident au numit, autocriticîndu-se, „une mauvaise conscience". Această „conștiință otrăvită", rod al unui sentiment apocaliptic, al unei spaime de viitor, în care se lasă ghicită și viziunea obscură a agoniei puterilor colonialiste, în pragul destrămării lor, îl stăpînește și pe Julien Gracq. Artist autentic, înzestrat cu o sensibilitate extrem de ascuțită, el presimte, anunță chiar, în felul său, dispariția vechilor orînduiri, însă victimă a războiului rece, ca mulți confrați ai lui din apus, se învăluie în ceața pesimismului, neînțelegînd că unei astfel de ciocniri catastrofice, azi i se împotrivesc forțe imense și că sfîrșitul lumii putrede nu înseamnă stingerea civilizației omenești.

Constantin ȚOIU

*) „Țărmul Sirtelor", Julien Gracq, Ed. Plon-Paris, 1952.

CĂRȚI ȘI IDEI

„Celebrul 762" de Al. Mirodan, tipărită în R.S. Cehoslovacă

„Antologia de povestiri românești contemporane" apărută în R.S.S. Estonă

„Întoarcerea pescărușului" de Vl. Colin, editată în R.D. Germană.

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

La rubrica „Scriitorul și vremea" revista „Inostranaia Literatura" publică în nr. 1 sub semnătura lui Mihai Beniuc un amplu articol de analiză intitulat „Misiunea noastră".

„Poate oare literatura să ocupe în societatea contemporană un loc demn, poate scriitorul să-și îndeplinească datoria?" — se întreabă autorul. Și răspunde: „Personal, n-am împărtășit niciodată scepticismul celor care sînt de părere că omul astăzi nu mai poate, în aceeași măsură ca mai înainte, să-și însușească operele artistice, al celor căror li se năzare că omul contemporan ar fi, chipurile, indiferent față de artă, și că de aceea, poezia — ca rezultat al creației artistice — dispare din viața oamenilor".

Formulînd pe larg și explicînd înțelesul realismului socialist ca metodă, arătînd diversitatea mijloacelor pe care le folosește scriitorul pentru a-și duce la bun sfîrșit opera sa de creație, M. Beniuc se oprește asupra ideii de tinerețe în poezie. „Rămîne însă un fapt stabilit — subliniază pe bună dreptate autorul — că și poeții cei mai bătrîni se pot dovedi mai tineri decît cei tineri, atunci cînd încalecă Pegasul contemporaneității. Cei care cunosc, de pildă, ultimele versuri ale lui Tudor Arghezi, care a împlinit de acum 82 de ani, se pot convinge de aceasta. Aici este vorba mai curînd de temperament artistic, de antena care captează undele radiofonice ale timpului, decît de vîrstă".

„Ce trebuie să facă scriitorul pentru a-și exprima cu adevărat epoca și pentru ca totodată — datorită darului creator — să o depășească, așa cum au făcut toți marii lui predecesori?" — întreabă M. Beniuc, dînd parcă totodată și un răspuns la articolul „Războiul rece și unitatea culturii" de Jean-Paul Sartre, pe care revista îl publică la aceeași rubrică.

„Eu cred — arată scriitorul român — că n-ar fi deloc rău dacă în perioada coexistenței pașnice între cele două sisteme, noi scriitorii am contribui pas cu pas la dispariția definitivă a răului și la victoria binelui, numai a binelui, la stabilirea pe pămînt a unei asemenea orînduiri care să excludă războiul. Aceasta nu numai că ar îmbogăți tezaurul culturii mondiale cu noi și minunate creații, ci ar putea constitui chiar misiunea noastră în lumea contemporană".

În același număr, la rubrica „Din lună în lună", revista publică o notă consacrată creației academicianului Zaharia Stancu. În numărul 2, revista cuprinde la aceeași rubrică o informație intitulată „Discuția despre conflict". Se relatează amănunțit felul cum a fost discutată problema luptei dintre nou și vechi în presa noastră.

În numărul 3 al revistei sînt publicate șase poezii alese din creația poetei Veronica Porumbacu, într-o traducere atît de îngrijită, încît nu este stîrbită cu nimic frăgezimea și expresivitatea originalelor.

Din plastica românească, revista reproduce „Monumentul eroilor sovietici" de sculptorul C. Baraschi (Nr 1) și basoralieful „Pace" de Doina Lie (coperta Nr. 3).

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); S. Damian; Ștefan Gheorghiu (redactor șef adjunct); Eugen Simion; Al. I. Ștefănescu; Tiberiu Utan (redactor șef); Haralamb Zincă (secretar general de redacție).

Desene de IOSEF LADA

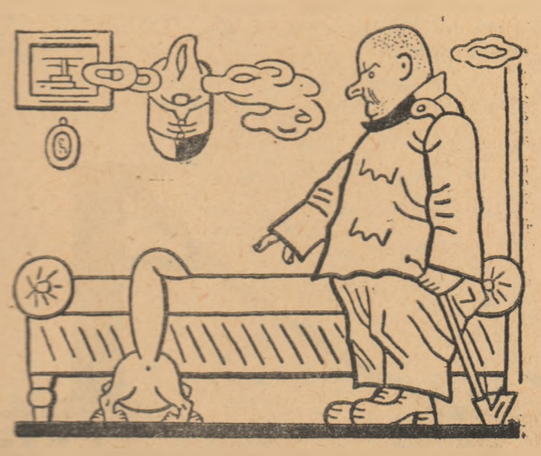

JAROSLAV HAȘEK

„BRAVUL SOLDAT ȘVEJK
învață să umble cu fulmicotonul"

Acelora care pînă acum n-a auzit încă nimic despre bravul soldat Švejk, îi va fi, sper, edificatoare prezentarea de față a prea cinstitului nostru ostaș. Așa cum se spune în armată, bravul soldat Švejk e dezvoltat trup și suflet: impunătorul. În excesul de zel cu care voia să-i slujească pe împărat pînă la ultima suflare, el făcea asemenea boroboațe încît organele militare hotărîseră să-l lase la vatră. Dar bravul soldat se împotrivea din răsputeri reformării sale și în momentul în care comisia de reformare hotărî totuși scoaterea lui din rîndurile armatei, el fugi într-o noapte din spital, devenind astfel dezertor numai pentru a mai putea sluji cu credință pe majestatea sa împăratul, așa precum el însuși spunea: „pînă la distrugerea totală".

După patrusprezece zile se înapoie la cazarmă unde raportă:

— Cu respect raportez că am fugit ca să pot sluji mai departe în armată.

Rostise aceste cuvinte cu obișnuitul-i surîs ce-i lumina fața rubicondă și blajină, întinzîndu-se în acest timp, ca întotdeauna, țintă în ochii domnilor ofițeri. Jumătate de an rămase în închisoarea militară, dar nici prin gînd nu-i trecea să părăsească armata. Neștiind ce să mai facă cu el, din pricina zelului său, autoritățile militare hotărîră să-l transfere de la regimentul 104, la arsenal.

★

Și s-a întîmplat întocmai cum i-a spus preacuviosul preot militar:

— Ascultă, secătură ce ești, dacă ți-l într-adevăr atît de mult să slujești mai departe, află atunci că ve. fi trimis la arsenal, la depozitul de fulmicoton. Poate că acolo o să-ți vină mintea la cap.

Și așa a ajuns bravul soldat Švejk la arsenal unde învață cu rîvnă cum se umblă cu fulmicotonul. Sarcina lui era să încarce proiectile. Cu treaba asta nu-i de glumit, pentru că ești tot timpul cu un picior în aer și cu celălalt în mormînt.

Dar bravul soldat nu știa ce-i frica. Își petrecea vremea fără teamă printre butoaiele cu dinamită, ecrasită și fulmicoton, mulțumit ca un vrednic și cinstit ostaș ce era, iar din baraca în care încărca de zor proiectilele cu primejdiosul explosiv se auzea neîntrerupt cîntecul lui plin de voioșie:

„Piemonte, Piemonte, halal stăpîn mai ești tu, că-n spate poarta îți căzu hop, hop, hop! Cu sfînta născătoare în frunte și cele patru poduri mari, durează-ți Piemonte avantposturi mai tari, hop, hop, hop! Eu un regiment de ulani v-am ridicat, voi dincolo de poartă l-ați alungat, hop hop, hop!"

După cîntecul acesta sublim, care făcea din bravul soldat Švejk un veritabil leu paraleu, urmau la rînd altele mai duioase, despre niște knedliky (găluște) cît capul de mare, pe care vrednicul ostaș le înfuleca cu o indescriptibilă voluptate.

Și așa își trăia netulburat zilele, singur cuc într-una din barăcile arsenalului.

Pînă cînd, într-o bună zi, sosi o inspecție care începu să umble din baracă în baracă, să vadă dacă totul era în ordine.

Cînd ajunseră în baraca în care bravul soldat Švejk învăța cum se umblă cu fulmicotonul, membrii comisiei își dădură seama numaidecît după fuioraşul de fum care răbufnea din luleaua bravului Švejk că aveau de-a face cu un ostaș neînfricat.

Zărindu-i pe domnii ofițeri, Švejk se sculă în picioare și, conform regulamentului, scoase din gură pipa, iar ca s-o arbă mai la îndemînă o așeză cît mai aproape de el într-un butoi de fulmicoton. După care luînd poziția de drepți, prezentă raportul:

— Am onoarea să vă raportez cu respect că aici nu-i nimic nou, totul e în ordine.

Sînt momente în viață în care prezența de spirit joacă un rol hotărîtor.

Din întreaga comisie, cel mai deștept era, firește, domnul colonel. Din fulmicotonul încins se răspîndeau rotocoale de fum. Văzînd cum stau lucrurile, colonelul spuse:

— Švejkule, fumează mai departe!

Înțelepte cuvinte, căci nu încape îndoială că e mult mai bine ca o pipă aprinsă să stea între buze decît în butoiul cu fulmicoton. Švejk salută respectuos și răspunse:

— Cu respect raportez că voi continua să fumez.

Era un soldat disciplinat.

— Și acum, Švejkule, mergi cu noi la camera de gardă!

— Cu respect raportez că asta nu se poate, pentru că potrivit regulamentului, eu trebuie să rămîn aici pînă la ora șase cînd îmi vine schimbul. Fulmicotonul trebuie păzit tot timpul, ca să nu se întîmple vreo nenorocire!

Inspecția dispăru. Dădură fuga pînă la camera de gardă unde porunciră patrulei să-l aducă pe Švejk, neîntîrziat.

Patrulei nu prea-i ardea să se ducă, dar pînă la urmă n-avu încotro. Se duse.

Cînd ajunse în dreptul barăcii în care bravul soldat Švejk cu pipa aprinsă continua să-și vadă de treabă în mijlocul butoaielor de fulmicoton, caporalul strigă:

— Švejkule, aruncă pipa pe fereastră și ieși afară, natărăule.

— Nici nu mă gîndesc! Domnul colonel mi-a poruncit să fumez mai departe, așa că eu trebuie să fumez pînă n-oi mai putea.

— Ieși afară, dobitocule!

— Ei, iaca nu ies, mă rog frumos. E ora patru și nu mă puteți schimba decît abia la șase. Pînă la șase trebuie să stau aici lîngă fulmicoton ca să nu se întîmple vreo nenorocire. Eu sînt vigi...

Restul nu mai apucă să spună. Poate că ați citit în ziare despre marea catastrofă de la arsenal. Una cîte una barăcile zburară în aer. În trei sferturi de secundă întregul arsenal se transformă într-o ruină.

Povestea a început din baraca în care bravul soldat Švejk învăța cum se umblă cu fulmicotonul; claie peste grămadă aterizară acolo, înălțînd o piramidă, scînduri, ostrețe de gard și sarpante de fier, venite în zbor din toate direcțiile pentru a da ultimul onor curajosului soldat Švejk care nu știa de frica fulmicotonului.

Trei zile în șir trudiră săpătorii pe aceste ruine reconstituind din capete, trunchiuri, mîini și picioare, trupuri omenești, pentru ca bunul Dumnezeu să poată recunoaște cu ușurință, la judecata de apoi, diferitele grade și, în funcție de acestea, să le acorde și cuvenita răsplată.

Era un talmeș-balmeș de neînchipuit. Trei zile trudiră săpătorii și la piramida lui Švejk ca să înlăture scîndurile și șarpantele de fier iar a treia zi, noaptea, în timp ce abia se strecurau în labirintul acela lugubru auziră dinăuntru o voce agreabilă:

„Cu sfînta născătoare în frunte și cele patru poduri mari durează-ți Piemonte avantposturi mai tari, hop, hop hop!"

La lumina făcliilor aprinse, săpătorii își croiră drum mergînd pe urmele glasului ce răsuna voios:

„Eu un regiment de ulani v-am ridicat, voi dincolo de poartă l-ați alungat, hop, hop, hop!"

Și iată că, deodată, la lumina făcliilor, dădură peste un fel de catacombă construită dintr-o împletitură de fiare și scînduri grămădite una peste alta, iar într-un ungher al ei stătea calm bravul soldat Švejk, care de cum îi zări, lăsă pipa din mînă și salutînd politicos spuse:

— Cu respect raportez că aici nu-i nimic nou, totul e în perfectă ordine.

Îl scoaseră afară din iadul acela și îl aduseră în fața ofițerului de serviciu. Aici bravul soldat Švejk raportă din nou:

— Cu respect raportez că totul e în ordine și rog să fiu schimbat pentru că ora șase a trecut demult. Rog de asemenea să mi se dea bani pentru hrană pe timpul cît am stat sub ruine.

Din întregul arsenal bravul soldat Švejk a fost singurul om care a supraviețuit acestei catastrofe.

În cinstea lui, cercurile militare locale organizară o mică serată la cazinoul ofițerilor. Înconjurat de domnii ofițeri, bravul soldat bău de zor ca un curcubeu iar fața lui rubicondă și blajină strălucea de bucurie ca o lună plină.

A doua zi căpătă banii de hrană pentru trei zile, de parcă ar fi fost la război și după trei săptămîni fu avansat în compania lui la gradul de caporal și căpătă o mare decorație de război.

În clipa în care, împodobit cu steluțele de caporal, intra pe poarta regimentului său din Trident, dădu nas în nas cu ofițerul Knobloch, care se cutremură de groază zărind din nou fața blajină, dar atît de temută a bravului soldat Švejk. Spuse furios:

— Iar o făcuși lată, secătură!

— Cu respect vă raportez că am învățat cum se umblă cu fulmicotonul.

După care, temerarul ostaș intră cu un aer înălțător în curtea cazărmii ca să-și caute compania mumă.

În aceeași zi, ofițerul de serviciu citi în fața trupei un comunicat al ministerului de război cu privire la înființarea unui detașament de aviație în rîndurile armatei. Comunicatul era însoțit de un apel adresat celor ce doresc să se prezinte în acest nou serviciu.

Auzind aceasta, primul care ieși din rînd fu bravul soldat Švejk. Prezentîndu-se în fața ofițerului spuse:

— Cu respect vă raportez că eu am mai fost în aer și știu cum merg treburile pe acolo; doresc să slujesc și în aer pentru izbînda împăratului nostru.

Și astfel, la o săptămînă după aceea bravul soldat Švejk fu transferat la secția de navigație aeriană, unde avu o comportare nu mai puțin înțeleaptă decît la arsenal...

În romînește de **JEAN GROSU**

CLEOPATRA CONTINUĂ SĂ RUINEZE

de AURORA CORNU

Într-un viitor încă nesigur, după doi ani de întîrziere, vor avea loc în capitalele occidentale premierele de gală ale „Cleopatrei" (producția lui „20 Century Fox"). După nenumărate alte Cleopatre pellicula a înregistrat-o pe cea mai costisitoare, nu cu mult mai ieftină decît cea autentică, pe Elisabeth Taylor. Filmul a început cu un buget oarecum normal: 2 milioane dolari. O boală neprevăzută a celebrei Lis a costat 3 milioane; ce medicamente o fi înghițit vedeta? Părul Cleopatrei avînd nevoie de un tratament special, a fost angajat cu 800 dolari pe săptămînă coafeorul reginei Angliei. Din peste o sută de toalete regale s-a renunțat la 70, fiindcă s-au suprimat nenumărate scene pe drum. Apoi cortegiul reginei. Elefanții angajați de la circ pentru intrarea triumfală avînd o idiosincrazie la vederea aparatului de filmat sau intimidîndu-se în fața reginei, nu se știe, au luat-o la sănătoasa fără să mai țină seama de ce mai era prin preajmă. Pe lîngă micile pagube lăsate de elefanți ca amintire, stăpînul lor a cerut și a obținut prin justiție 100.000 dolari pentru jignirea adusă elefanților prin calificativul de „neîntrebuințați". Protagoniștii filmului în căldurile Egiptului și Italiei au consumat apă minerală în valoare de 80 000 dolari, 10 kg pe zi de cap de om.

Și așa cu una cu alta, cortegii, legiuni, sclavi, elefanți, părul și nasul Cleopatrei, filmul a înghițit simpatica sumă de 40 milioane dolari, bugetul total al Statelor Unite ale Americii pe vremea lui Washington. E departe timpul cînd un film al lui Charlot costa cît prețul unei cabane. În curînd — producătorii se grăbesc să recupereze măcar o parte din bani. Se va vedea dacă risipa de dolari a dat un rezultat artistic, un echivalent desigur. Un tablou de Rembrandt „Aristotel contemplînd bustul lui Homer" s-a vîndut de curînd cu mult mai puțin. Cît de cît — noi sîntem sceptici, gîndindu-ne împreună cu un mare cineast umorist, că dolarii, materiile scumpe, scenariștii cei mai buni, vedetele sau alte amănunte, cele mai costisitoare pot să facă desigur ceva în genul unei superbe limuzine, dar niciodată o operă de artă.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.94.44; 12.74.28; 11.39.38. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 18. Telefon 13.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6.50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.